

קובץ ארחות ישרים

ארחות ישר
ארחות ישרים
הסדרה של חזון ופירוש חזון
בנשיאות המאון רבי א"ש קניבסקי שליט"א

ספר לימוד יומי

קובץ ארחות ישראל

יוצא לאור ע"י ארגון "ארחות יושר"
מיסודו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל
ובנשיאות הגר"א ש"קניבסקי שליט"א

יו"ר הארגון:
הרב אריה קניבסקי

עורך ראשי:
הרב ליפא פלמן

חברי מערכת:
הרב אשר לבי
הרב יחיאל חסידה
הרב רפאל נוסבוים
הרב ישראל מאיר וולך

ת.ד: 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק
טל': 077-9230219
נייד: 052-7167812
פקס: 077-4230219
דוא"ל: oy7812@gmail.com

מוסדות, שיעורי תורה ופרטיים
המעוניינים בחוברות
יפנו לארגון "ארחות יושר"
בפקס: 077-4230219

© כל הזכויות שמורות

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, לתרגם
חלק כלשהו מתוכן הספר, בין אם
לשימוש פנימי ו/או מסחרי ללא אישור
מפורש מארגון "ארחות יושר".

עימוד, עיצוב והפקה:
אפקטיב
03-5796812

נדפס על נייר שאין בו חילול שבת ח"ו.

זִמְנֵי עוֹלָם יְהִיָּה צְדִיק

זכות הלימוד בחוברת זו מוקדשת
לעילוי נשמתו הטהורה
של עטרת ראשינו רבן של ישראל עמוד התורה
והיראה מדברנא דאומתיה
מעמיד תורת לימוד המוסר בדורינו,
אשר היה לנו לאורים ותומים בעצה ובחכמה

מרן ראש הישיבה רבי

ירחמיאל גרשון

ב"ר צבי יהודה **אדלשטיין** זצוק"ל

אשר עלה בסערה השמימה ביום י' סיון תשפ"ג
ואותנו הותיר לאנחות

בעל הנחמות ירפא לבבות שבורים
וישלח נחמתו לעמו ישראל הדווים

הלימוד בחוברת זו

הוקדש ע"י ידידנו

מר **אפרים עופר** בן **דפנה** שיחי'
לרפואתו השלימה

ולזכות רעותו

חמוטל בת **מתנה** תחי'

למשפחת **טולדו**

לנחת מרובה בעזרת השם יתברך

ולזכות ילדיהם:

אדר אליהו, שניא מתני-ה, ירדן יהונתן

ולזכות אחיו

יעקב (קובי) **טולדו**

שיזכה בבריאות איתנה ופרנסה טובה

ולזכות האישת היקרה והחשובה אמם

מתנה גבאי

שתזכה לבריאות איתנה ונחת מכל יוצאי חלציה

ולזכות גיסו היקר אוהב הבריות ומלא בנתינה

שאול גבאי

שיזכה בבריאות איתנה ונחת מרובה

זכות החזקת התורה תעמוד להם להצלחה מרובה בכל
מעשה ידיהם ולבריאות איתנה ושפע ברכה והצלחה

תוכן הענינים

12..... נבואה שעריך

60 יום שישי י' מנ"א 16

64 יום רביעי כ"ב מנ"א 20 **שבת ואתחנן** י"א מנ"א ...

68 יום חמישי כ"ג מנ"א 24 יום ראשון י"ב מנ"א

72 יום שישי כ"ד מנ"א 28 יום שני י"ג מנ"א

76 **שבת ראה** כ"ה מנ"א 32 יום שלישי י"ד מנ"א

80 יום ראשון כ"ו מנ"א 36 יום רביעי ט"ו מנ"א

84 יום שני כ"ז מנ"א 40 יום חמישי ט"ז מנ"א ...

88 יום שלישי כ"ח מנ"א 44 יום שישי י"ז מנ"א

92 יום רביעי כ"ט מנ"א 48 **שבת עקב** י"ח מנ"א

96..... יום חמישי ל' מנ"א 52 יום ראשון י"ט מנ"א

56..... יום שני כ' מנ"א

101..... תפילות נוסח אשכנז

119..... תפילות עדות המזרח

147..... פעילות הארגון

לידיעת הלומדים

מבנה הקובץ

הקובץ הנוכחי כקודמיו, מחולק לפי ימי בין הזמנים מיום שישי י' מנחם אב, עד יום חמישי ל' מנחם אב. בכל יום סידרנו שלשה מדורים, מדור מוסר, מדור הלכה, ומדור לעיון וחיידוד בתורה.

הבאנו בכל יום קטע מוסר, מרשבה"ג מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל, דברי חיזוק המעוררים את הלב לחיזוק בעובדת ה' ותיקון המידות. הדברים נלקטו משיחות מוסר שאמר לאורך השנים ונפרסמו ע"י מערכת "דרכי החיזוק", ותשריח להם על שנהגו בנו טובת עין ומסרו את הדברים לזיכוי הרבים.

בחרנו השנה להקיף בקצרה - עד כמה שניתן - נושאים הקשורים להלכות שבת. כאשר הפעם אנו מתמקדים בעיני ערב שבת וההכנות לשבת קודש. הגאון רבי מרדכי קרליץ שליט"א ראש כולל חוט שני עבר על ההלכות ונתן את הסכמתו לפרסום, ותשריח לו על המאור פנים שנהג בנו.

קיבצנו בכל יום כמה קושיות עצומות ומאתגרות מגדולי האחרונים, במגוון רחב של נושאים, מכל חלקי התורה, בכדי להעשיר את הידע, ולחדד את המח התורני.

מדור
חידוד ועיון

מדור
הלכה

מדור
מוסר

זמני היום שהבאנו הם ע"פ הלוחות הקיימים
נא לא לסמוך עליהם לחומרא

- 1 יש לענות (לפחות) על עשר שאלות.
- 2 את התשובות יש לשלוח לא יאחר מיום א' י' אלול תשפ"ג.
- 3 יש לציין בכתב ברור, שם השולח, כתובת, ומס' טלפון.
- 4 יש לציין בתחילת התשובה את מספר השאלה עליה באה התשובה.
- 5 את התשובות יש לשלוח לת"ד מס' 596 סניף רבי עקיבא בני ברק, או לכתובת אימייל - oy072020@gmail.com
- 6 תשובות שיגיעו בכתב או שם לא ברור, או לאחר התאריך הנ"ל, לא ישתתפו בהגרלה.

בהצלחה

מדור חדוד ועיון הינו נושא פרסים

התשובות ייבדקו ע"י צוות תלמידי חכמים, ובין כל העונים כהלכה תתקיים הגרלה בנוכחות צוות הנהלת הארגון ואלו הן הוראות להשתתפות בהגרלה:

הפרסים שיחולקו בין הזוכים בהגרלה

פרס רביעי
(10 זוכים)
₪ 100

פרס שלישי
(10 זוכים)
₪ 250

פרס שני
(5 זוכים)
₪ 500

פרס ראשון
₪ 1000

הודעה תשלח לזוכים

נבואה שערך

בעזרת בן הזמנים מנחם אב תשפ"ג

ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

איתא במסכת שבת (ק"ט ב') אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר שפוך על עולל בחוץ וגו', מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ. וכתב רבנו המהרש"א, דכל העונות שהובאו שם בגמרא שגרמו לחורבן בית המקדש קיימים עדיין גם בדורות שלנו רח"ל, "ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהילה, גם הבחורים מביטלים רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים" עכ"ל הקדוש, והדברים מבהילים.

וכבר הורונו רבותינו גדולי ומנהיגי הדורות זל"ה להתחזק בתקופה קשה זו ולהרבות ביגיעת התורה, ובתפילה בכוונה, ולעשות נחת רוח להשי"ת, ויסר מעלינו אויב מביט ומחויץ, וכבר אמרו חז"ל תורה מגנא ומצלא, ואין לנו שיוך רק התורה הזאת.

קובץ זה - "ארחות ישרים" האחד עשר במספר, יוצא לאור ברציפות כבר י"א שנים. ראשיתו נוצר מן הצורך להגיש בפני הלומדים הקבועים הלומדים בכל יום את לימוד המוסר היומי שע"י "ארחות יושר" במאות שיעורי התורה והיכלי הישיבות והכוללים. ובכדי שלא למנוע את רצף הלימוד בימי בין הזמנים מחד, ומאידך לאפשר ללמוד כל אחד לבדו לימוד יומי באופן עצמאי, לשם כך יוצא לאור קובץ מיוחד זה לימי בין הזמנים.

כאמור, בשנים הקודמות זכינו להוציא חוברות "ארחות ישרים" לימי בין הזמנים במתכונת הנוכחית, והקב"ה נתן את חן החבורות בעיני התלמידי חכמים החשובים, המבוגרים עם הצעירים, ובסייעתא דשמיא קיבלנו אלפי תגובות נרגשות, מעוצם התועלת שמצאו בה הצורבים שליט"א. וכמעשינו בקודמים כן מעשינו עתה, לא שינינו ממתכונת הקובץ כמעט כלום, ובעזרת בן הזמנים דברי התורה שלקטנו, ההלכות, ודברי המוסר, הקושיות וחיידדי התורה המתוקה, נזכה לגאולה השלמה בביאת גא"צ ובבנין בית המקדש בקרוב במהרה בימנו, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אכ"ר.

קובץ זה שאנו מגישים לפניכם, אינו מתיימר להיות תחליף ללימוד תורה, ולקביעת עתים לתורה, מטרתו להוסיף תבלין וטעם, בימי בין הזמנים, לאוהבי התורה והמוסר, ולתת מענה לנופשים, אשר אינם נמצאים בסביבתם הטבעית, בין כתלי בית המדרש, ורחוקים מארון הספרים האהוב.

את הקובץ חילקנו לפי ימי בין הזמנים מ"א באב ועד א' אלול הבעל"ט, דבר יום

ביומו, לכל יום שלשה מדורים. במדור ההלכה ליקטנו בקצרה השנה נושאים הלכתיים בהלכות שבת המצויים ובפרט בעניני ערב שבת וההנחות לקראת שבת קודש הנוגעים לכל אחד ואחד, בכל יום פרט אחר, טעימה קטנה מיום ההלכה, והחפץ להרחיב ידיעותיו יעיין בספרי ההלכה.

במדור המוסר הבאנו השנה מתורת המוסר של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל, אשר הסתלק מעמנו בחטף לפני זמן קצר לדאבון לב כל ישראל, ובאשר תמיד עורר בכל מאוודו על חייב לימוד המוסר, והתועלת העצומה של לימוד המוסר לכל אחד ואחד, ליקטנו מדברי תורתו דברים המחזקים למוסר, לעבודת השי"ת, ולתיקון המידות. הדברים נלקטו ממה שנתפרסם ע"י מערכת "דרכי החיזוק", וייש"כ להם על המצאת הדברים בעין חפצה, הקב"ה ימלא שכרם בזה ובבא ויזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

במדור החידוד ועיון קיבצנו קושיות מגדולי האחרונים, קושיות עצומות המצריכות עיון רב ודיבור חברים כדי ליישבם, השתדלנו לבחור קושיות שאינם מצריכות עיון בספרים, רק התעמקות במחשבה וצלילות דעת. כמוכן שאיננו מתיימרים ליישב את קושיות האחרונים בלא עיון הראוי בסוגיות, אך מטרתנו היא להביא לריתחא דאורייתא, בשבת אחים יחד במקומות נופשם, ובטוולם בחיק הטבע, וכאמור חז"ל בירושלמי ברכות, כל פטפוטיא בישין, ופטפוטיא דאורייתא טבין, למען יוכלו לקיים בהידור את מצוותם ובלכתך בדרך.

כדי להשלים את הקובץ, ציינו בכל יום את זמני היום האקטואליים, שיהיה נגיש ומצוי תחת ידינו, כמו"כ הדפסנו תפילות מנחה ומעריב, וברכת המזון, למען יוכלו יראי ה' להתפלל מתוך הסידור בכוונה, ואנו תקוה כי עבודתנו תתקבל בשמחה ואהדה בקרב הציבור, ואם יהיו הדברים לתועלת וחיזוק לרבות כבוד שמים, והיה זה שכרנו לעד.

כאן המקום להודות לאברך יקר מופלג בתורה הרה"ג ר' מנחם ישראלי שליט"א, שאסף וליקט בתבונה את הקושיות שהבאנו כאן אף הוסיף נופך משלו להשלים המלאכה, יתברך ממקור הברכות להצלחה ברוחניות ובגשמיות.

בברכת וקוין ה' חילופי כח, והצלחה בכל אשר תפני, לטובה וברכה
"ארחות יושר"

דברי חיזוק והדרכה למוסר ולבין הזמנים

ממרן ראש הישיבה הנאון רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל

יש הרבה שטועים וחושבים כי ספרי המוסר גורמים עצבות, אבל באמת מי שטעם טעמו של מוסר רואה כי אדרבה זה משמח, ספרי המוסר מבארים מהם הדרכים לקניית המעלות, ומה הם המפסידים אותם, ומי שלומד ספרי מוסר יודע את מה שהוא חייב, וכיצד אפשר להתגבר על הקשיים, כל ספרי המוסר נותנים את העצות לזה, וגם מבארים את עצם המידות, מהו פירושה של כל מידה ומידה.

והנה יש שחושבים כי כשלומדים ספר מסילת ישרים צריכים מיד לקיים את מה שלומדים, וכשלומדים מידת הזהירות מיד הם יכולים להיות זהירים, וכשאינם מצליחים הם מתייאשים ומפסיקים באמצע, אבל באמת התחלת לימוד המוסר הוא לדעת את הידיעות, וכדאי לקרוא במהירות את הידיעות, ולחזור עליהם שוב ושוב, כדי לקבל בקיאות בהם, וזה ישפיע עליו שבהמשך הזמן יחשוב על זה הרבה פעמים, ואז יוכל לקיים מה שלמד.

ואמנם הטבע הוא שהיצר הרע משכיח את הידיעות, והעצה לזה היא כמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו על ידי החזרה וההתמדה, ככל שחוזרים יותר על הדברים זה משפיע יותר, ושמעתו בשם אחד שאמר כי מי שחוזר הרבה פעמים על הפרק הראשון במסילת ישרים נהפך לאדם אחר, ובאמת יש כאלה שיודעים בעל פה את הלשונות של המסילת ישרים והשערי תשובה, וידוע שמי שיש לו קביעות בספרי המוסר זה משפיע עליו מאד, וככל שחוזרים יותר על הדברים זה משפיע ומשפיע.

והכרתי אחד שהיה מתנהג כמו ילד ולא היה עומד בפיתויים, ולאחר תקופה

התחיל ללמוד בקביעות בספרי המוסר והשתנה לגמרי, עד כדי כך שהוא מחדש הרבה ענייני מוסר במחשבתו, כי קביעות של לימוד המוסר משנה את האדם, וגם בימי שיש ושבת שאין סדרי מוסר קבועים בשיבות, אפשר לקבל השפעה מהתפילות של שבת, שיש בהם הרבה בקשות מיוחדות על רוחניות, כמו 'וטהר לבנו לעבדך באמת', 'ותן חלקנו בתורתך'.

ועכשיו בעמדנו בימי בין הזמנים, צריכים לדאוג שיהיו זמנים קבועים ומסודרים, וכפי שכבר דיברנו כמה פעמים מה הם העצות שבין הזמנים לא יתבזו, ראשית צריכים שיהיה מקום קבוע היכן ללמוד, מקום שאין שם הפרעות, וכן שיהיה זמן קבוע ללימוד, וגם דבר קבוע מה ללמוד, עם צורת לימוד שנהנים ממנה, בעיון או בבקאות, כל אחד לפי טבעו, וכן בדרך כלל כדאי לקבוע חברותא, אבל יש גם כאלה שנהנים יותר בלי חברותא, וכל אחד יעשה לפי טבעו. ובנוסף לזה צריכים גם תפילה לסייעתא דשמיא, ועל ידי זה יכולים להיות בטוחים שגם בין הזמנים יהיה 'זמן' של המשך העלייה, וכפי שאמר פעם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי זהו 'זמן של בין הזמנים', ואמנם יש בו סדרים אחרים אבל גם זה הוא זמן, וברוך השם יש הרבה ישיבות בין הזמנים שזה דבר טוב מאד, וכל אחד יראה לפי האפשרות שבידו כיצד לנצל את הימים להמשך העלייה.

+ כעס וקפדנות +

יש טבע של מידת הכעס, ויש כמה אופנים בזה: יש אדם שכועס, אבל הכעס אינו מעבירו על דעתו, ואינו עושה שום מעשים רעים מתוך הכעס, וכבר אמרו חז"ל (עירובין ס"ה, ב') שאדם ניכר בכעסו, איך הוא מתנהג בשעה שהוא כועס. ואם ההתנהגות היא כראוי, שהוא כועס רק כעס הפנים או כעס בלב, אבל ההתנהגות למעשה היא אנושית, אזי הוא כבר בעל מדרגה, ששולט על כעסו.

ויש עוד מדרגה שאמרו בפרקי אבות (פ"ה מ"א) קשה לכעוס ונוח לרצות - חסיד, היינו שגם בלב הוא לא כועס, 'קשה לכעוס', אבל לפעמים הוא כן כועס, ונוח לרצות, וזו גם כן מדרגה.

ויש מדרגה גדולה מזה, שלא לכעוס אף פעם, מפני שכל כעס הוא נגד האמונה, וכפי שכבר דיברנו הרבה פעמים שכל צער שיש לאדם הוא מן השמים, ואם משהו מצער אותו אין לכעוס עליו, כי הצער היה גם בלעדיו, מפני שכך נגזר מן השמים. ומי שכועס ומחפש עצה להיגמל מן הכעס, העצה היא לשתוק ולא לצעוק מתוך הכעס, ואזי במשך הזמן הכעס נרגע, עד שישבור לגמרי את מידת הכעס.

אדם שצועק ומוציא את כעסו לפועל, אינו מרגיע את עצמו אלא מקלקל בזה, והראונו שכן מפורש ברש"י בשבת (ק"ה, ב') לגבי מה שאמרו שם כי הקורע בחמתו בשבת חייב, והקשו שם בגמרא למה הוא חייב הרי כל המקלקלים בשבת פטורים, ותירצו כי הקורע בחמתו הוא מתקן אצל יצרו שמשכך את חמתו בכך, ושוב הקשו שם שהרי הקורע בחמתו הוא כעובד עבודה זרה ומדוע חייב. וצריך ביאור מה הקושיא, הרי גם מלאכה של עבודה זרה, אם הוא 'מתקן' חייב משום שבת, וכמו שמצינו (פסחים ע"ג, א') שהשוטט בשבת לעבודה זרה חייב משום שבת, כי הוא מתקן בזה שמוציאה מידי אבר מן החי, ואף על פי שהוא עובד עבודה זרה, חייב משום שבת, כיון שמתקן בזה, וכמו כן הקורע בחמתו למה לא יהא חייב, הרי סוף סוף הוא מתקן.

והתשובה לזה מבוארת ברש"י שם שכתב על קושיית הגמרא "אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבוא עליו", והיינו שאין זה דומה לשוחט לעבודה זרה, כי השוחט לעבודה זרה הוא מתקן בזה שלא יהיה אבר מן החי, אבל הקורע בחמתו אין בכך שום תיקון, ואדרבה הוא מקלקל ומזיק לנפשו, שעושה פעולה מתוך הכעס, וכל פעולה מתוך כעס מחזקת יותר את מידת הכעס.

ובדרך הטבע אדם כועס אם פוגעים בכבודו, ויצייר לעצמו, שהרי אם היה שומע על דבר כזה בין שני אנשים אחרים, שפלוגי פגע בפלוגי ועשה שלא כהוגן, וכי גם אז הוא היה כועס? אמנם הוא היה מבין שהפוגע עשה שלא כהוגן, אבל לא היה כועס עליו, ואילו כשפוגעים בעצמו הוא כועס, ומדוע? כי פגעו בו!

אבל אם יחשוב מה ההבדל בינו לאחרים, הרי גם כשפוגעים באחרים זה אותו החטא, ומדוע הוא כועס רק כשפוגעים בו? - אין זה אלא מפני שהוא נוגע בדבר, ומחשיב את עצמו לבעל מדרגה שאסור לפגוע בו, והנו בעל גאוה בזה, שחושב שהוא אדם חשוב, שצריכים לנהוג בו כבוד יותר מאחרים.

וראוי שיתבונן לעצמו, וכי באמת הוא אדם חשוב כזה, וכי אינו יודע כמה עבירות וכמה חטאים יש לו, מהבר מצוה עד עכשיו, וכי לא היה ביטול תורה, או תפילה שלא בכוונה, או הזכרת שם שמים בלי כוונה, או לשון הרע, או קפידא, וכהנה רבות, ואם כן מדוע הוא סבור שהוא אדם חשוב שראוי לנהוג בו כבוד יותר מאחרים.

ואדרבה, אם פגעו בו ויש לו צער, צריך לשמוח בזה, שזוכה לכפרת עוונות במקום גיהנום, בפרט אם עשו לו ביזיונות, זה חוסך הרבה גיהנום. אבל טבע האדם שאינו מבין זאת, ואינו חושב כך, אלא מחשיב את עצמו, וכועס על מה שפוגעים בו, וצריך בזה התגברות נגד הטבע.

אפיית חלות לכבוד שבת

א. נוהגים ללוש בבית בצק בשיעור חלה, כדי לעשות ממנו לחמים לבצוע עליהם בשבת, ואין לשנות מנהג זה. טעם המנהג, מאחר והלישה והאפייה היא מכבוד שבת (מ"ב רמ"ב סק"ו). ולא דווקא לישה ואפייה, אלא הוא הדין הכנת שאר המאכלים של שבת דעת ה'חוט שני' (ה"א פ"ב סק"א) שהם בכלל מנהג זה, ויש בזה משום 'כבוד שבת' כשהכנתם נעשית בבית.

עוד טעם יש מדוע ללוש ולאפות חלה בערב שבת, כדי לקיים מצות חלה, לפי שהאשה איבדה את אדם הראשון שנברא בערב שבת שהיה חלתו של עולם (רמ"א ו"ב סק"ו). ולפי טעם זה דעת ה'חוט שני' (שם) שאין ללוש בליל שישי, אלא דווקא ביום שישי שהרי אז אבדה חלתו של עולם, מה שאין כן לפי הטעם הראשון, מועיל ללוש אף בליל שישי.

ויש ללישה ואפייה בערב שבת רמז בתורה, שכתוב "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו..." (שמות ט"ז, ה') "את אשר תאפו אפו..." (שם, כ"ג) משמע שיש לאפות בערב שבת להכין לשבת. ובזמן הגמרא היה זה מנהג קבוע - לאפות בבית לשבת. ובעונותינו הרבים, החלו היום להשבית מנהג זה וקונים פת מוכנה, ולא יפה הם עושים, כי מקטינים בזה כבוד השבת (ביה"ל ד"ה והוא).

ב. שיעור העיסה שצריך להפריש ממנה חלה עם ברכה, דעת מרן החזון איש (שיעורין דאורייתא ענף ט"ז שיעורי המצוות אות כ') שהוא כשיש בעיסה 2.250 ק"ג קמח, ודעת הגר"ח נאה (קונטרס השיעורין להגר"ח נאה) שהוא כשיש בעיסה 1.660 ק"ג קמח.

ג. אפילו האוכלים בימות החול מפת פלטר שאפאה גוי - מכל מקום בשבת נכון להיזהר שלא לאכול כי אם מפת ישראל, מפני כבוד השבת. אמנם לכו"ע אם הוא אנוס שאין לו על מה לקדש אלא רק על פת שאפאה גוי - פשוט שיכול לקדש על פת זו (מ"ב סק"ו).

א. בל תגרע בברכת כהנים

כתב בספר 'חרדים', (הובא בביאור הלכה סי' קכ"ח) "וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה', הם נמי בכלל המצוה". ולמדו כמה אחרונים שהוא ממש מצוות עשה על ישראל [עי' עמק ברכה סוף ברכת כהנים שהביא לזה מקור מראשונים]. וצ"ע מנהג ישראל שישאל המגיע באמצע ברכת כהנים נעמד לשמוע, ולא חוששים לאיסור דאורייתא של 'בל תגרע'.

ב. טבילת גר בשבת

איתא בגמרא (יבמות מ"ו) הטעם שאין מטבילים גר בשבת, משום שהוא כמתקן גברא. ויל"ע לחידודא, הלא להיכנס למים מותר לו, שהרי כעת גוי הוא. ולצאת מהם, הרי מוכרח משום פקוח נפש שלא יטבע, ולהכניס עצמו לפקו"נ גם אין חשש שהרי אז גוי היה, ואם כן מדוע אסור לגר לטבול בשבת.

ג. ערכין בשבת

בשלחן ערוך (או"ח סי' של"ט ס"ד) מובא שבשבת אין מקדישים ואין מעריכין, והוא ממשנה בביצה (ל"ו). וביאר המשנה ברורה [והוא מראשונים], ש'אין מקדישין' היינו רק אם מקדיש את הבהמה 'הרי זו', שהרי זה כנותן מתנה להקדש, אך לומר ולהתחייב 'הרי עלי', מותר ולכן מותר לפסוק צדקה בשבת, ע"כ. וצ"ע מדוע א"כ אסור 'ערכין' בשבת, והלא ערכין הוא 'הרי עלי'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:52	5:53	5:51	5:49	5:53	5:56
סזק"ש מג"א	8:26	8:27	8:25	8:23	8:27	8:30
סזק"ש גר"א	9:18	9:20	9:18	9:16	9:19	9:21
סזת"פ מג"א	9:53	9:54	9:52	9:50	9:53	9:56
סזת"פ גר"א	10:27	10:29	10:28	10:25	10:28	10:30
שקיעה	7:44	7:41	7:42	7:40	7:43	7:40
הדלקת נרות	7:04	7:19	7:12	7:10	7:13	7:10

♦ כעס וקפדנות – המשך ♦

החזון איש בתחילת ספרו מביא מה שאמרו חז"ל (כלה רבתי סוף פ"ה) "אמר אבא אליהו זכור לטוב, לעולם אין תורה מתפרשת אלא למי שאינו קפדן, אף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן", והיינו שמי שהוא קפדן אינו יכול להבין את הפירוש הנכון בדברי תורה, וגם אליהו הנביא אינו נגלה אליו.

ואפילו אם יהיה בעל כישרון ומתמיד גדול, אם יש לו מידת הקפדנות, תורתו אינה תורת אמת! ואין הכוונה רק לכעס ממש, אלא אפילו קפידא שבלב, וכענין שאמרו (אבות פ"ב מ"ה) ולא הקפדן מלמד, היינו שאכפת לו ומקפיד בלבו על אחרים, גם אם אין זה ניכר כלפי חוץ, אין התורה מתפרשת אצלו, כי מידות טובות הם הסגולה להצלחה בתורה, ואם חסר לאדם מידות טובות אפילו בלב, אינו יכול להצליח בתורה.

אם יש לאחד קפידא על מי שפגע בו והוא כועס עליו, צריך לכל הפחות לשתוק ולא לדבר על זה, כי הדיבור מחזק את הקפידא, ואם ישתוק יש תקווה שבמשך הזמן ישכח מזה, או שיתיעץ עם מישהו כיצד יוכל להיפטר מהקפידא, ואפילו אם הקפידא מוצדקת, צריך להתיעץ כיצד לעקור את הקפידא מהלב.

ולפי האמת אין שום סיבה להקפיד על אחרים, שהרי כל צער שיש לאדם הוא בהשגחה מן השמים, והשני שציער אותו הוא רק שליח מן השמים לזה, ואם הוא לא היה השליח, היו שולחים מן השמים שליח אחר לצער אותו, והצער בין כך היה מגיע לו, וממילא אין שום מקום להקפיד עליו. ופעם הסברתי לאדם אחד כדברים הללו, ואמר לי שהוא מאמין לזה, אבל בפועל קשה לו לקיים זאת להוציא מלבו את הקפידא, ובאמת זה קשה אבל לא בלתי אפשרי, ולאחר ההתבוננות אפשר להבין שאין סיבה מוצדקת להקפיד על אחרים.

דיברנו הרבה פעמים שמי שסובל צער מאדם אחר, אין סיבה שיקפיד עליו, כי הצער מן השמים, והוא לטובתו, ואמנם כל זה הוא בנוגע לעצמו, אבל השני שמצער אותו יש לו חטא, וצריך לרחם עליו.

ויכול לרחם עליו בשני דברים, הא' שלא יקפיד עליו, אלא יסלח וימחל לו, שבכך לכל הפחות ירד ממנו חומר החטא בין אדם לחברו, ואמנם עדיין הוא צריך להתוודות ולומר חטאתי ולחזור בתשובה, אבל כבר נפחת לו משהו מחומר החטא. וכפי שכבר אמרנו, עצם הקפידא היא טעות, אך על כל פנים גם מצד אהבת הבריות צריך לרחם ולא להקפיד עליו.

וב' יתכן שצריך גם להתפלל ולבקש עליו רחמים שיחזור בתשובה, ואם מבקשים רחמים בתפילה אמיתית יש סייעתא דשמיא ונענים, כמו שידוע מרבי ישראל סלנטר שבתפילה על רוחניות, אם מתפללים תפילה אמיתית בדוק ומנוסה שזה עוזר, ומסתבר שגם בתפילה על השני, על הרוחניות שלו, אם מרחמים עליו שלא יהיה לו גיהינום, ומבקשים תפילה אמיתית שיחזור בתשובה, זה גם כן עוזר.

מעשה באחד שהיה קרוב מאד למרן החזון איש זצ"ל ושאל אותו האם יש לו קפידא ותרעומת עליו, שאכפת לו משהו ומקפיד עליו, וענהו החזון איש "אין ווייס ניט וואס איז דאס פאר איבול", ובתרגום מאדיש: אינני יודע מה היא תרעומת. אינני יודע מה זה! ובאמת מצינו בגמרא (ב"מ מ"ט, א' ועוד) "אין לו עליו אלא תרעומת", ומבואר כי לפעמים שייך שתהיה תרעומת, אך החזון איש העיד בעצמו שאינו יודע תרעומת מה היא.

שבת קודש פרשת ואתחנן

"ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם" (ד', ו')

במסכת שבת (ע"ה, א) אמרו: "איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות". כתב בספר 'חיי עולם': "ועינינו הרואות כי העמים למרות שעסקו והעמיקו במאוד בחכמת התכונה, כבר שינו וחזרו ושינו איזה פעמים סדרי חשבונותיהם, כי בהמשך הזמן התברר שאין חשבונם מכוון. וקבלתנו אנו שבין חודש לחודש כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים (ר"ה כה) קולע אל השערה בתכלית הדיוק".

וכתב בספר הברית שחכמי אומות העולם הודו שמוזה מוכח שהנבואה האמיתית הייתה בישראל. ושם כתב בשם ספר יוחסין, שכל חכמי העמים תמהו בעיני קביעות הזה של כ"ט י"ב תשצ"ג של היהודים שמעולם לא נשתבש אפילו במשהו. לקיים מה שנאמר "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

"אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן... לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת" (ד', מ"א)

בספר 'אש דת' (וכעין זה כתב ה'כלי יקר') תמה מדוע הפסוק 'וזאת התורה אשר שם משה... לפני בני ישראל' נכתב דווקא בפרשת ערי מקלט, הרי פסוק זה כולל את כל התורה כולה ואילו פרשה זו היא מצוה אחת מיני רבות?

וכתב לבאר על פי מה שכתב רש"י על הפסוק: 'אז יבדיל' - 'נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילם, ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען, אמר משה מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה'. מבואר שמושה רבינו מתוך חביבות המצוות והערכה לגודל ענין שמירתם הפריש את שלשת ערי המקלט בעבר הירדן אף על פי שלא נצטווה על כך ולא יכל להשלים המצוה, וממנו ילמדו וכך יעשו בכל התורה ומצוותיה.

לכך נאמר כאן הפסוק 'וזאת התורה אשר שם משה מלפני בני ישראל' - שכן יקיימו ישראל את כל התורה והמצוות, מתוך השתוקקות וצימאון לתורה וקיום מצוותיה לעשות רצון השי"ת.

ד. עניית אמן בשומע כעונה

כתב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שלחן ערוך סי' רי"ט ס"ה), שאמנם כשיוצא מדין 'שומע כעונה' בדיעבד גם אם לא ענה 'אמן' יצא, אך אם המברך פטור, ומברך רק משום 'ערבות' להוציא יד"ח, אזי לא יוצאים יד"ח ללא עניית אמן. וצ"ע, דהלא במצוות שופר ומגילה אין עניית 'אמן' ושם יוצאים אף אם התוקע תוקע מדין ערבות, ומאי שנא ברכה ממגילה ושופר, וצ"ע.

ה. הקנאת חפץ לעמלק

שיטת רש"י וסייעתו שמצוות מחיית עמלק היא אף על ממונם. ויל"ע לפי"ז אם כן מדוע שלא כל אדם יזכה דבר מועט מממונו לעמלק כלשהוא בעולם, ולאחר מכן יאבדו ויקיים מצוה נדירה זו.

ו. תורה שלא לשמה

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ועוד) "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". וצ"ע, אמאי צריך להאי טעמא, וכי אם יודע שלא יבא לידי לשמה לא יעסוק שלא לשמה, והלא ודאי כעת מוטלת עליו לעשות מצוה, ולשמה' הוא רק מעלה בקיום.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:53	5:54	5:52	5:50	5:53	5:56
סוק"ש מג"א	8:27	8:28	8:26	8:23	8:27	8:30
סוק"ש גר"א	9:19	9:20	9:19	9:16	9:19	9:22
סו"ת פ"מ מג"א	9:53	9:54	9:53	9:50	9:54	9:56
סו"ת פ"מ גר"א	10:28	10:29	10:28	10:26	10:28	10:30
שקיעה	7:43	7:40	7:41	7:39	7:42	7:40

צאת השבת	8:19	8:21	8:22	8:21	8:20	8:20
לר"ת	8:56	8:53	8:54	8:52	8:55	8:53

זמני היום

+ קפדנות – המשך +

ודבר זה נבע מתוך אהבת הבריות הגדולה שהייתה לו, וכפי שבטבע האדם אין לו תרעומת על הילד שלו, כי אהבת האב לבן גדולה כל כך שלא שייך קפיידא ותרעומת, כך גם היה אצל החזון איש – כלפי כל אחד ואחד, מתוך אהבת ישראל הגדולה שהייתה לו, ואהבת לרעהו כמוך בלי שום הבדל, עד כדי כך שלא שייך תרעומת על שום אדם. ואם הוא אמר כך, זה באמת היה כך ממש, שלא ידע כלל מה היא תרעומת.

ושמעתי שבפעם אחרת הוא התבטא ואמר "אין מיין קראם איז דאס ניט דא", כלומר: בחנות שלי זה לא נמצא... קפיידא ותרעומת לא היו בנמצא אצלו, והיו נגד הטבע שלו!

ומעשה שהיה לפני שנים רבות באחד שהייתה לו קפיידא על אדם שרצה להזיק בשידוכים למישהו ממשפחתו, ואמנם הלה לא הצליח והשדוך קם ויצא לפועל, אבל בלבו נשאר כעס וקפיידא עליו וחיפש דרך להתנקם ממנו, ובימי הפורים יש שכותבים כתבות של ליצנות, וגם הוא כתב כתבה ועשה בכתבות על חשבוננו של אותו אדם, וסופו היה שסבל במשך חייו בצורה משונה מאד.

לאחרונה נודע לי עוד מעשה שהיה בימי הפורים, שאחד פגע בחברו בצורה קשה מאד עד שפרץ בבכי מרוב בושה, ולאחר מכן במשך שנים רבות הפוגע לא נפקד בילדים, וכשפשפש במעשיו נזכר באותו מקרה שפגע וציער את חברו בפורים, וטרח לחפש אחריו ולבקש ממנו מחילה, והנפגע זכר את המקרה, ולא היה מוכן למחול לו, כי נפגע מזה מאד, וחזר והפציר בו שוב ושוב, ועדיין לא הסכים למחול.

עד שבאו אל הנפגע והסבירו לו בדברים של טעם, שהרי לאחר מאה ועשרים יעמוד בפני בית דין של מעלה, ויצטרך לתת דין וחשבון על מעשיו, ושם יביאו בפניו את האדם הזה שאין לו ילדים, ויתבעו ממנו כי הוא אשם בכך כיון שלא הסכים לוותר ולמחול לו, והרי הוא כמו שופך דמים, שגרם להרבה נשמות שלא יחיו בעולם, וכששמע דברים אלו נתרצה למחול, ומיד אחר כך נולדו ילדים לזה שציער אותו.

+ הרגל נעשה טבע +

שלמות המידות זה לא פשוט וצריך לזה שינוי הטבע, אך זהו החיוב, לשנות את הטבע עד שיהיו מידות טובות, כמבואר ברמב"ם פ"ז מהלכות תשובה, ושייך לשנות את הטבע! אם אדם עושה פעולות של מעשים טובים עם כוונה לקבל טעם במעשים הטובים, זוהי כוונתו, לא לשם כבוד או משהו אחר אלא כדי להתחנך ולקבל את המעלות האלה, זה משפיע עליו לקבל מידות טובות.

וכמו שכתב הרמב"ם על המשנה (אבות ג, טו) הכל לפי רוב המעשה, שריבוי מעשי חסד משפיע אהבת חסד, וזהו כשעושים מתוך אהבת חסד ואהבת הבריות, אבל אם עושים מתוך קושי וחוסר אהבה יהיה יותר גרוע, וצריך לעשות מתוך אהבה, שהוא אוהב את זה ורוצה להתרגל בזה ולחזק את אהבת הבריות, ואז במשך הזמן ההרגל נעשה טבע, והמידה הטובה נשרשת בטבעו.

מעשה באחד שהיה כועס הרבה בביתו בערב שבת אחרי הצהריים, שזה זמן של לחץ בבית להכין את צרכי השבת, והוא היה מתרגז וכועס, והבין כי הכעס זו מידה רעה, ובא לבקש עצה כיצד להיגמל מזה.

ושאלוהו האם הוא צועק כשהוא כועס, והשיב כי אכן הוא צועק, ויעצו לו שישתוק ולא יצעק בשעת הכעס, וניסה שבוע אחד והצליח ולא צעק, אבל זה היה עבורו מאמץ נפשי קשה מאד, ושוב בא ושאל מה לעשות וכיצד יוכל לעמוד בכל יום ששי במאמץ נפשי כזה, ואמרו לו שאף על פי כן ינסה להמשיך, וניסה וראה כי בשבוע השני היה יותר קל, ואחר כך עוד יותר קל, עד שהפסיק לגמרי לכעוס, והכעס כבר לא מתעורר אצלו.

והיינו כמו שפעולה בקום ועשה, כגון צדקה, משפיעה על הטבע שיהיו בו מידות טובות, כך גם התגברות בשב ואל תעשה משפיעה, ובכל התגברות נוספת זה נעשה יותר קל, והטבע משתנה לטובה.

אך כל זה הוא כאשר מתגבר מתוך הבנה שזהו הטוב וכך כדאי לעשות, אבל אם שותק מפני שמוכרח לשתוק, וכופה את עצמו נגד הטבע בלי הבנה, זה יותר גרוע, כי הוא רוצה לצעוק ואינו יכול, ומתוך כך הכעס מתחזק אצלו יותר.

מזהבנות לכבוד שבת

א. שמאי הזקן נהג שאם הזדמן לו במשך השבוע דבר מאכל יפה, היה משאירו לשבת. ואם היה מוצא מאכל יפה ממנו, אכל את הראשון והשאיר השני לכבוד שבת, נמצא שכל ימי השבוע אכל לכבוד שבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת הייתה לו, ולא היה נוהג להניח במשך השבוע לשבת, אלא היה בוטח בהשם יתברך שבדאי יזמין לו לשבת מנה יפה יותר משאר הימים. ולמעשה, הסכימו הרבה פוסקים, כי גם הלל מודה שעדיף יותר לעשות כבית שמאי, אלא שהלל נהג כן כדי לחזק מדת בטחונו בהשם יתברך, אבל שאר כל אדם שאין בטחונו חזק כל כך, עדיף יותר לנהוג כשמאי. ופשוט, שאם הזדמן לו דבר שאינו שכיח לקנות, והוא דבר שאינו מתקלקל עד שבת, יניח אותו לשבת (מ"ב ס' ר"נ סק"ב).

ב. יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי השבת נקראת 'שבת המלכה', וכאילו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבליי הסחבות של חלאת עוונותיו (מ"ב סק"ג).

ג. יש לנקות קורי עכביש מהבית בערב שבת. וכל שכן שצריך לכבד הבית מהאבק והעפר מבעוד יום, וכל זה הוא בכלל כבוד שבת, וידמה בדעתו כאילו יבוא אליו מלך בשר ודם להתאכסן, כמה יכבד הבית ויציע המטות, כל שכן לקראת 'שבת המלכה' (שם סק"ג). ובשבת עצמה, כתב ה'תהלה לדוד' (ס' ש"ח ס"ק י"ט) בשם ה'מור וקציעה', שאסור להסירם משום מוקצה. ואם קורי העכביש מחוברים ומדובקים לכותל, כתב ה'כף החיים' (שם ס"ק ע"ד) בשם ה'יפה ללב' (סק"ג) שיש בזה איסור תולש, והעיר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"כ הערה ל"ד) שדברי תימה הם.

ד. יש להשחית את הסכין בערב שבת, כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה, ועוד כי אם הסכין אינה חדה יוכל לבוא מזה לפעמים ליד קטטה ח"ו (רמ"א וסק"ה).

א. נקטעה יד העדים

כתב הרמב"ם (עדות פ"ג ה"ה) שעד שנחקרה עדותו בבית דין, אף בדיני נפשות שוב אין יכול לחזור בו אפי' אומר כעת טעם לדבריו מדוע שיקר. ומקורו בגמ' (סנהדרין מ"ד:) שם מובא מעשה שהוציאו אדם למיתה, וקודם שהרגוהו העדים חזרו בהם, ולא החזירו הדין.

ויל"ע, הלא לעדים אלו ודאי אסור להורגו ד'שוויה אנפשיהו חתיכא דאיסורא', שהרי הם הודו ששיקרו, ואם כן הוה ליה 'נקטעה יד העדים' ששוב אין הורגים אותו [ונכמבאר שם להלן (מ"ה)]. בגמרא, שאם עדים נקטע ידם שוב אין הורגים את הנידון ויש שיטות שמדובר אף בדיני נפשות]. ועוד יש לעיין, דאף לו יהא שאין זה נקרא 'נקטע יד העדים', מכל מקום מדוע לא יתחייבו לקטוע ידם באמת כדי להציל עצמם מדין רוצחים, וכדי להציל את הנידון שהם גרמו להורגו.

ח. ברכת פרי מרוסק

הנה גבי פרי או ירק שהתרסק פסק הרמ"א (ס' ר"ב ס"ז) שברכתו 'שהכל' אם לא ניכר צורתו. ואילו ב'מי שלקות', כלומר מים שהתבשלו בהם הייקות [מרק], פסק השו"ע (ס' ר"ה ס"ב) שברכת המים 'האדמה', והרמ"א לא השיג על כך. ויל"ע טעמא דמילתא, שהרי המרק, לו יהא שהוא הפרי עצמו, הלא הוא מרוסק ולא ניכר בו הפרי, ומדוע ברכתו 'האדמה'. הגע עצמך, אילו כעת אחרי שבישל את הירק ירסקו, אזי על המים יברך 'האדמה', ועל הירק עצמו 'שהכל', ומה סברא יש בזה.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:54	5:55	5:53	5:50	5:54	5:57
סזק"ש מג"א	8:27	8:28	8:26	8:24	8:28	8:31
סזק"ש גר"א	9:19	9:20	9:19	9:17	9:20	9:22
סזת"פ מג"א	9:53	9:55	9:53	9:51	9:54	9:56
סזת"פ גר"א	10:28	10:29	10:28	10:26	10:28	10:30
שקיעה	7:42	7:39	7:40	7:38	7:41	7:39

• חובת הפיוס •

מזבא בגמרא (יומא פ"א, א') על רב, שהיה טבח אחד שחטא נגדו ולא ביקש ממנו מחילה, ורב בעצמו הלך אליו להתפייס עמו כדי להצילו מן החטא. ובמציאות דרך העולם אינו כן, אבל כך צריך להיות, שאם חברו מקפיד עליו אפילו שלא כהוגן, והקפידא שלו היא חטא, צריך לעשות לו טובה ולהצילו מן החטא, על ידי שישתדל לפייסו שלא יקפיד עליו, ויבקש ממנו שיהיו בידידות זה עם זה. **ולפעמים** אדם אינו זוכר בכמה אנשים פגע ואת מי ציער, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג, ר"ז) על בעל לשון הרע: "אם ישוב בעל הלשון בתשובה צריך לבקש מחילה לאשר מוצק לו מזעם לשונו, והוא לא יזכור מספר כולם, כי רבים מכאובים הכאיב וכמה נפשות הדאיב, גם רבים מאשר זכר, כי אותם עכר, והם לא ידעו כי הדיח עליהם את הרעה, יתבייש להודיעם ולגלות אוזנם על אשר גמלם רעה", ואם כן אדם שאינו יודע את מי ציער ובמי פגע, מה יעשה וכיצד יוכל לבקש מחילה ולפייס את חברו.

והעצה לזה, כתב בחובות הלבבות (שער התשובה פ"ה), כי בעבירות שקשה לחזור בתשובה עליהן, יחזור בתשובה שלמה ויקיים את כל עיקרי התשובה ופרטיה מה שבכוחו לעשות, ובזכות זה הקב"ה יסייע בידו ויסיר ממנו את המפריעים לתשובה, ולמשל אם חברו אינו מסכים לסלוח לו, הקב"ה יכניס בלב חברו רגשי פיוס ואהבה אליו עד שיסכים לסלוח לו, וכמו שכתוב (משלי ט"ז, ז') "ברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים איתו", וכך גם אדם שאינו יודע במי פגע, אם יחזור בתשובה שלמה, הקב"ה יכניס בלב מי שנפגע ממנו שימחל לו בלב שלם ולא יקפיד עליו.

ומעשה היה עם מרח חזון איש זצ"ל, שהגיע אליו פעם אדם מתל אביב ובפיו הערה, כי בספר חזון איש שואל שאלה, והשאלה הזאת נמצאת כבר בירושלמי, וכיצד יתכן שאינו מביא דברי הירושלמי, ופתח והראה לחזון"א את דברי הירושלמי בפנים, והחזון"א עיין ואמר: נכון, נכון, וכוונתו הייתה שהוא מסכים עם ההערה, והלך אותו אדם לביתו.

ואחר כך התחיל החזון"א לחשוש אולי אותו אדם לא הבין שהסכים עמו, ושלא יצא בפחי נפש וחשב שמשתמט מלענות לו, ושלא את תלמידו הגרש"פ שטינברג זצ"ל שייסע במיוחד לתל אביב לחפש אחריו ולקרוא לו,

והגרש"פ לא הכירו, ורק פעם אחת ראהו כשהיה אצל החזון"א, אבל נסע לבית הכנסת הגדול בתל אביב, ששם היו הרבה מניינים למנוחה ולמעריב, והיו מסתובבים שם הרבה אנשים, וקיווה למצוא אותו שם, ואכן באחת התפילות פגש אותו, ואמר לו כי החזון"א מבקש שיבוא אליו.

וחזר הלה לביתו של החזון"א, ונתיישב עמו החזון"א והתחיל להסביר לו, על מה ששאלתני כיצד לא הזכרתי דברי הירושלמי, האמת היא שכאשר כתבתי את הספר ישבתי ללמוד בבית הכנסת בוויילנא, ושם כמעט לא היו מצויים ספרים, וגם תלמוד ירושלמי לא היה שם, לכן לא הייתה אפשרות שאדע את הירושלמי. וטרח להסביר לו כן, מפני שהבין שאם יאמר לו סתם שלא למד את הירושלמי לא יאמין לו, ורצה להפיס את דעתו.

אלו הן מידותיו הטובות של מרח חזון"א, שכאשר עלה בלבו איזה חשש שמא נגרם למישהו חלישות הדעת ממנו, מיד שלח שליח מיוחד שייסע עד לתל אביב לקרוא לו ולדבר עמו כדי לפייסו.

כיוצא בזה היה עובדא עם מרח הגרי"ז זצ"ל, שהיה אדם מהרצליה שהגיע בכל שנה למרח הגרי"ז להביא לו אתרוגים לחג הסוכות, ובשנה אחת ביקש ממנו תלמיד חכם מבני העיר, אם יוכל להצטרף עמו לנסיעתו אל מרח זצ"ל, כי יש לו כמה קושיות בענייני קדשים והוא רוצה להציגם בפניו. ואכן באותה שנה הצטרף אותו תלמיד חכם לנסיעה למרח הגרי"ז, והציג בפניו את קושיותיו, ועל כל קושיא ששאל השיבו הגרי"ז: נכון, נכון, והתכוון לומר לו בזה שהוא מסכים לקושיותיו ואין לו תשובה עליהן.

וכשיצא אותו תלמיד חכם מביתו, התחיל הגרי"ז לחשוש, שמא הוא לא הבין שבאמת מסכים עמו, ושלא הוא חושב שיש לו תשובה ומשתמט מלענות לו, ושמו הגרי"ז את המקרה בלבו במשך שנה שלמה, ולשנה הבאה כשהגיע אליו שוב האדם מהרצליה שהיה מביא לו אתרוגים, אמר לו הגרי"ז כבדרך אגב, הן בשנה שעברה הגיע עמך תלמיד חכם פלוני מעירכם, ושאל אותי קושיות טובות בקדשים, שלא היה לי מה לענות עליהם, ואמר לו את הדברים בכוונה שיעבירם לאותו תלמיד חכם, ובכך יפס את דעתו. אלו הן הנהגות של אנשים גדולים, שחשבו על אחרים, ונזהרו שלא תהיה שום חלישות הדעת לאחרים מחמתם.

מלאכה בערב שבת

- א. העושה מלאכה - מלאכת קבע, בערב שבת מן המנחה ולמעלה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, שאף אם ירויח במקום זה יפסיד במקום אחר (שו"ע רנ"ב ו"ב סק"ב). ואף אם יעשה את המלאכה בחינם, כתב הטור שאסור, וביאר ה'בית יוסף' שמלאכה מותרת מן המנחה ולמעלה רק אם היא לכבוד שבת או לצורך מצוה וגם שיעשנה בחינם.
- ב. יש מפרשים שאיסור עשיית מלאכה הנ"ל, מתחיל מזמן 'מנחה גדולה', דהיינו משש וחצי שעות זמניות. ויש מפרשים מזמן 'מנחה קטנה', דהיינו מתשע וחצי שעות זמניות [שהוא שעתיים וחצי קודם שקיעת החמה]. והסומך על המקילים לעשות מלאכה עד 'מנחה קטנה', לא הפסיד (שו"ע ו"ב סק"ג).
- ג. מלאכה שעושה אותה בדרך ארעי לפי שעה ולא קבע עליה, מותר לעשותה אף לאחר מנחה ואפילו אם מקבל עליה שכר. ולכן מותר לכתוב מכתב וכל הדומה לזה. וכן מותר לשרות דיו וסממנים או לצוד חיה ועוף (רמ"א, ו"ב סק"ד ובה"ל ד"ה אגרת).
- ד. מלאכת קבע לצורך שבת, כתב בשו"ע הרב (ס"ג) שמוותרת גם מן המנחה ולמעלה. וכן משמע בביאור הלכה (רנ"א, ד"ה לתקן) שכתב שלצורך שבת מותר לתפור גם בגדים חדשים, ואף שתפירתם ודאי נחשבת כמלאכת קבע.
- ה. גדר מלאכת קבע, ביאר ב'חוט שני' (ח"א פ"ו סק"א) שהוא כל שקובע את עצמו להתעסק באותה מלאכה. וגדר מלאכת עראי הוא כשעושה את המלאכה דרך אגב. ולפי זה כתב, שאפילו תפירת כפתור שלוקחת זמן מועט נחשבת מלאכת קבע, ואסור לעשותה שלא לצורך השבת, וכן המסייד את ביתו וכדו', דעת הנ"ל שנחשבת מלאכת קבע, אף אם אינו עושה כן אלא באופן חד פעמי.
- ו. גיהוץ בגדים אחרי זמן מנחה קטנה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשו"ט) שמוותר אפילו שלא לצורך השבת, משום שנחשב רק כמלאכת עראי.

ט. ברכה על אירוסין

מפורסמים דברי הרשב"א שכתב (שו"ת ח"א סי' י"ח) שאין מברכין אלא על מצוה שתלויה כולה ביד העושה, אבל על מתנות עניים והלוואת הדלים ונתינת צדקה וכד', אין מברכים, מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל. וצ"ע, אם כן מדוע מברכים ברכת אירוסין, והלא זה תלוי בדעת האשה אם תרצה להינשא, ומ"ש מצדקה.

י. דיינים שחייבו את הזכאי

הדין הוא, שאם דיין חייב את הזכאי חייב לשלם [או מדין מזיק בידיים או מדינא דגרמי כפי שהתפרסם משיעורו הנשגב ביום אחרון דמרוך רה"י צוק"ל ט' סיון השתא]. וכתב הרמ"א (שו"ע חו"מ סי' כ"ה ס"ג) שאם שני דיינים חייבו והשלישי זיכה, הם משלמים שני חלקים, והחלק השלישי מפסיד הבעל דין, והוא מסנהדרין (ב).

ויל"ע בטעמא דמילתא, מדוע לא יתחייבו הכל, והלא פשיטא שהם עשו את כל החיוב.

יא. שופר המצופה זהב

מובא בשלחן ערוך (סי' תקפ"ו, ט"ז), שאם ציפה השופר זהב במקום הנחת הפה, פסול. ומקור הדברים בר"ה (כ"ז), ולכאורה הוא משום חציצה. וצ"ע, שהלא גבי לולב מבואר בשו"ע (סי' תרנ"א, ז') שכל דבר הבא לנאותו אינו חוצץ בארבע מינים, ומאי שנא.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:54	5:55	5:53	5:51	5:55	5:58
סזק"ש מג"א	8:28	8:29	8:27	8:24	8:28	8:31
סזק"ש גר"א	9:19	9:21	9:19	9:17	9:20	9:22
סזת"פ מג"א	9:54	9:55	9:53	9:51	9:54	9:57
סזת"פ גר"א	10:28	10:29	10:28	10:26	10:29	10:31
שקיעה	7:41	7:39	7:39	7:38	7:40	7:38

• מעביר על מידותיו •

אמרו חז"ל (ה"ה י"ז, א') כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ולאורה אם אדם אינו עושה תשובה, איך יתכן שימחלו לו על הפשעים, והרי ימשיך לעשות עוד פשעים אחרים ולמרוד, וכיצד שייך מחילה על זה?

ויתכן לפרש שמי שמעביר על מידותיו בוודאי יעשה תשובה ולא יפשע עוד, מפני שהוא בעל מידות טובות בדרגה גבוהה, ומצד המידות הטובות הוא לא יהיה מסוגל לפשוע נגד הקב"ה, שהרי הקב"ה מחיה ומנשים אותו בכל רגע, ואם יפשע כנגדו זה חוסר הכרת הטוב שאין כדוגמתו, וכיון שהוא בעל מידות טובות, בוודאי לא ייכשל במידות רעות כאלו לעשות בפשיעה נגד רצון השם, ולכן נמחלים עוונותיו.

והנה אמרו כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל 'פשעיו', וכתב בשערי קדושה (ח"א ש"ו) "ומכל שכן עוונות וחטאים שהם קלים", והיינו כידוע שחטאים הם העבירות שבשוגג, ועוונות הם במזיד, ואילו פשעים הם החמורים ביותר, שמתכוון להכעיס את בוראו ולמרוד בו, ואם אמרו מעבירין לו על כל 'פשעיו', היינו שנמחלים לו גם הפשעים החמורים, וכל שכן העוונות והחטאים שהם קלים יותר.

ומסתבר כי דווקא אדם שמעביר לגמרי על מידותיו, ואינו מקפיד אפילו על הפשעים שעשו לו, וכגון שבני אדם פוגעים בו בכוונה תחילה כדי להכעיסו, והוא אינו מקפיד, וסולח על כל מה שעושים לו, אזי הוא זוכה שמעבירין לו אפילו על פשעיו החמורים - מידה כנגד מידה, אבל מי שמקפיד אם פוגעים בו בכוונה להכעיס, ומוחל רק על מה שפגעו בו בשגגה, אינו זוכה למחילת הפשעים אלא רק למחילת השגגות.

וכן כתב החפץ חיים בשמירת הלשון (שער התבונה פ"ח) "מי שרוצה שהקב"ה ימחול לו אפילו על פשעיו ייזהר גם כן שהוא לא יקפיד כלל, אפילו יודע בודאי שעשה חברו נגדו במרד ובמעל שזה נקרא פשע כמאמרם פשעים אלו המרדים, וזהו שדייקו למי נושא עוון למי שעובר על פשע", והיינו שצריך

להיות 'עובר על פשע' ולא להקפיד על מה שפוגעים בו בכוונה, ואז זוכה מידה כנגד מידה שמעבירין לו על כל פשעיו.

ובשערי תשובה (ש"א, כ"ח) כתב כי זהו "פתח תקווה נכבד מאד", והיינו מפני שהוא דבר המצוי מאד שאדם נפגע מאחרים, וכשנמצא בחברת בני אדם יכול להיות שיש מי שפוגע בו ומצער אותו, ואם הוא מתגבר ומעביר על מידותיו ואינו מחזיר למי שפוגע בו, זוכה בזכויות עצומות ליום הדין.

והעצה להעביר על מידותיו, שיחשוב כי האדם שמצער אותו יתכן שהוא אנוס, שכך טבעו, וכמו שאם היה בעל חי מצער אותו, וכי שייך קפיידא על הבעל חי? הלא הוא בעל חי ואינו אדם.

ושמעתי מאמרו"ר זצ"ל מעשה שהיה עם הגאון רבי מנשה מאיליא זצ"ל (שהיה מגדולי הדור בזמן הגר"א ז"ל וחיבר ספר 'אלפי מנשה', וגם בסידור הגר"א מובאים פירושים ממנו) שפעם אחת הוא הלך ברחוב עם משהו, וניגש אדם חצוף והתחיל לדבר בחוצפה לרבי מנשה, ורבי מנשה שתק, והאדם שהלך איתו התפלא ושאל מדוע הוא שותק ואינו עונה, ולאחר מכן כשהמשיכו בהליכתם הגיעו למקום בוץ, ועבר שם תיש גדול ודחף את היהודי שהלך עם רבי מנשה לתוך הבוץ, ואמר לו רבי מנשה, נו, ולמה אתה שותק? והשיב היהודי, הרי זה תיש, ואמר לו רבי מנשה כי גם האדם הפוגע הוא תיש... שכך טבעו, ומה יש להקפיד עליו.

אמרו חז"ל (גיטין ל"ו, ב') "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו' עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", והיינו שמי שמעביר על מידותיו נקרא מאוהביו של הקב"ה, ובמקום אחר אמרו (ב"ב ח', ב') "ורבנן מאי וכו' ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", היינו שפסוק זה נאמר גם על רבנן וגם על מי שמעביר על מידותיו, ויכול להיות אדם פשוט שהוא באותה מדרגה כמו רבנן, על ידי שהוא מעביר על מידותיו, ואשרי הזוכים להיות מאלו המעבירים על מידותיהם!

תספורת בערב שבת

א. מסתפרים כל היום אף ע"י ספר ישראל, ואפילו אם הספר נוטל שכר, כי נראה לכל שעושה לצורך שבת, ואינו דומה לתיקון בגדים ששם מותר כל היום לתקן בגדי חבירו רק אם זה לצורך השבת ואינו נוטל שכר על כך (רמ"א), כי שם אין זה ניכר בפעולתו שהיא לצורך שבת.

ב. אמנם הגר"א מפקפק מאוד בזה, ולדעתו יש להזהר מזמן מנחה ומעלה מלהסתפר אפילו בחינם, כי היא תמיד מלאכת אומן (רמ"א מ"ב סק"ז ובה"ל ד"ה ומסתפרין).

ג. יש להזהר מלגלח גוי בערב שבת, לאחר זמן מנחה, כי אינו לצורך שבת (שם). ואף אם אינו נוטל שכר על תספורתו, כתב השו"ע הרב (ס"ד) שאסור.

ד. האר"י ז"ל לא היה מגלח אף בערב שבת, לאחר שהגיע זמן מנחה ולא התפלל [כלומר, לא רק ביום חול לא היה מגלח לפני שהתפלל מנחה, אלא אפילו לצורך שבת שזו מצוה, לא היה מגלח לפני שהתפלל]. אמנם העולם אינם נזהרים בזה, ומגלחים אפילו לאחר שהגיע זמן מנחה קטנה, מכיון שקוראים לבית הכנסת, אין חוששים שעל ידי התספורת יעבור זמן התפילה (מ"ב סק"ז) [ומיד כשקוראים לבית הכנסת, צריך אדם להפסיק מעיסוקיו וללכת להתפלל (מ"ב רלב ס"ק כ"ט)]. והיתר זה, הוא דווקא למי שדרכו ללכת להתפלל בבית הכנסת בציבור, אבל אם דרכו להתפלל בביתו ביחידות, לא מועיל מה שקוראים לתפילה בבית הכנסת (מ"ב ס' רל"ב ס"ק כ"ח).

ה. מי שמתפלל במנין קבוע בבית הכנסת, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' צ"ט אות א') שרשאי להמשיך בעיסוקיו גם במקום שלא קוראים לבית הכנסת. וכן מי שיש לו זמן קבוע לתפילתו, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד' אות ל"ה ובש"כ ח"ג פנ"ב הע' נ"ב) שיכול להמשיך בעיסוקיו גם במקום שלא קוראים לבית הכנסת.

יב. שחיטה ללא עפר

מבואר ביו"ד (סי' כ"ח סכ"א) דמי שאין לו עפר לכסות את הדם, לא ישחוט לכתחילה, משום שמבטל מצות כסוי הדם.

וצ"ע מ"ש מציצית שכתב המרדכי (הובא במג"א סי' י"ג סק"ח) שמותר ללוש בשבת בגד של ארבע כנפות בלי ציצית, כיון שאין איסור ללכת עם ארבע כנפות בלא ציצית, אלא שיש מצווה להטיל ציצית, וכשהוא אנוס על הקשירה שוב אין איסור בלבישת הבגד. וא"כ גם כאן נימא שישחט, ושוב הוא אנוס על הכיסוי.

יג. מצות לאו ליהנות ניתנו

נחלקו הר"ן והרשב"א (נדרים ס"ו) אם 'מצוות לאו ליהנות ניתנו', נאמר גם באופן שיש הנאה נוספת שאינה מהמצוה. הר"ן כתב שאסור [והוכיח זאת מהגמרא (ר"ה כ"ח)] שהנודר הנאה ממעיין, אסור לו לטבול בימות החמה משום שנהנה מהמים], ואילו להרשב"א מותר [ויש ליישב מה יענה על ראיית הר"ן, והאריכו בזה].

וצ"ע על דברי הרשב"א: א. וכי נימא שהנודר ממאכל יהא מותר לו לאוכלו בסעודת שבת, זו ודאי לא שמענו. ב. עוד יל"ע, מדוע כלאים בציצית מותר רק משום עדל"ת (יבמות ד'), והלא תיפו"ל דאיסור כלאים הוא רק כשהנהנה (שבת כ"ט), ומצוות לאו להנאה ניתנו.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:55	5:56	5:54	5:52	5:55	5:58
סזק"ש מג"א	8:28	8:29	8:27	8:25	8:29	8:31
סזק"ש גר"א	9:20	9:21	9:20	9:17	9:20	9:22
סזת"פ מג"א	9:54	9:55	9:54	9:51	9:54	9:57
סזת"פ גר"א	10:28	10:30	10:28	10:26	10:29	10:31
שקיעה	7:41	7:38	7:38	7:37	7:40	7:37

• דן לכף זכות •

משנה מפורשת היא בפרקי אבות (א, ו) "והוי דן את כל האדם לכף זכות", יש מצוה לדון לכף זכות, וזה מצווה שלא לדבר דברי ביקורת על אחרים, על יחיד או על ציבור. בזמנינו יש שמדברים ביקורת ולא מרגישים כלל שזה לא כהוגן, כי אמנם כן יש ביקורת וחושבים שזה מוצדק, אבל זה בניגוד לדברי המשנה.

וכבר אמרו בגמרא (שבת קכ"ז, ב') שהדן אחרים לכף זכות אזי מידה כנגד מידה גם בשמים ידונו אותו לכף זכות, ומובא שם מעשה באחד שדן לכף זכות בדבר שהזכות היה לא שכיח ולא מסתבר כלל, ואף על פי כן הוא תלה לזכות שיש איזה סיבה רחוקה שמחמתה לא נתנו לו את מה שמגיע לו, ולבסוף נתברר שבאמת כן היה, וזו הייתה הסיבה, ואמרו שם על זה, ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידן אותך לזכות.

מידה כנגד מידה, כזה רווח והצלחה זוכים על ידי שדנים בלב לכף זכות! על ידי מה שבלבי אני לא חושד בו אלא דן אותו לכף זכות, והרי בשמים יודעים את מה שאני חושב, ה' יודע מחשבות אדם (תהלים צ"ד, י"א), ומידה כנגד מידה גם בשמים דנים אותי לכף זכות, בכל ההתנהגויות שאני נכשל, בשמים דנים לזכות, שאני שוגג או אנוס ואינני אשם.

ובאמת את כל אחד אפשר לדון לכף זכות, שהוא שוגג או אנוס או שקשה לו ואינו אשם, וכמאמר הכתוב (עיין שבת ל"א) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו', והיינו שגם אם יש צד זכות רחוק אחד מני אלף גם כן בשמים מתחשבים בזה.

וזה דבר שצריך הרבה תיקון, לדון כל אדם לכף זכות, ואף אם לא בלב, לכל הפחות בדיבור לא לדבר דברי ביקורת על מישהו, ומה הרווח מהביקורת, מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה (תהלים ק"ב, ג), הרי לא מרוויחים כלום מזה.

וזה דבר חשוב מאד, שצריכים בזה התגברות נגד הטבע, אבל זה הכרחי מאד, לכל הפחות בדיבור לא לדבר ביקורת ולא לגרום צער, ועוד מדרגה גם בלב לדון לכף זכות, ומדרגה נוספת גם לעשות טובות לאנשים, בדיבור ובמעשה, עם אהבת הבריות.

ובדרך כלל אדם שאינו אוהב את הבריות ומדבר ביקורת על אחרים הוא לא מאושר, וחי חיים לא מאושרים! ולהפך מי שאינו מדבר ביקורת, ודן לכף זכות, הוא מאושר ואהוב על כולם, כי אינו פוגע בשום אדם, והוא נותן יחס טוב בסבר פנים יפות לכל אחד ואחד, ועל ידי זה כולם אוהבים אותו, ורוח הבריות נוחה הימנו.

ואמנם זה דבר קשה מאד, לדון לכף זכות אפילו בדבר שהוא נגד הפשטות, ונגד השכל, אבל על ידי זה זוכים מידה כנגד מידה, וכמו שהוא מלמד זכות על אחרים גם בצדדים רחוקים שאינם מסתברים, כך בשמים ימצאו עליו צדדי זכות אפילו שהם רחוקים ולא מסתברים.

והרי כל אחד צריך שבשמים ילמדו עליו זכות, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז', כ'), ולכל אחד יש איזה עבירות שנכשל בהם, לכל הפחות 'חטאים' בשוגג, משהו חיסרון שלמות, ואם הוא מלמד זכות על אחרים, זוכה שגם בשמים ילמדו עליו זכות.

ולהפך מי שדן אחרים לחובה בשמים ידונו אותו לחובה, כי הוא לא מחפש זכויות על אחרים, ודן אותם לכף חובה, מידה כנגד מידה גם אותו ידונו לכף חובה, וכשצריך מליץ יושר אחד מני אלף לא יהיה לו מליץ יושר.

אמי ע"ה הייתה אומרת, שאם לא מוצאים על האדם כף זכות, יש לדונו 'לכף שטות', שזה גם כן לימוד זכות, לתלות שעשה את מעשיו מתוך חוסר הבנה ורוח שטות שנכנסה בו, ואם הוא היה בעל הבנה היה מתנהג אחרת, רק בגלל שהוא לא מבין הוא מתנהג כך, ואין להאשימו במה שעשה, כי הוא נולד עם יצר הרע כזה, ולא קיבל חינוך טוב, ואין לו שכל להבין כיצד להתנהג.

והחזון איש (א"ח סימן נ"ו) כתב כי "מדרך התורה להחזיק שלום עם כל אדם ולהעביר על המידה וכמו שכתב הרמב"ם פ"י מהלכות מלכים הי"ב, וכשם שאין ראוי לחכם לכעוס ולנקום במריע לו מתוך חולי רוח, כן אין ראוי לנקום ולשנוא את המריע מתוך חולי נפש המשכלת וחסר משקל המידות, ואין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום", והיינו מפני שכל אדם מישראל יש לו בטבעו מידות טובות, ומי שמתנהג במידות רעות זהו מפני שנכנסה בו רוח שטות, ואין לכעוס עליו או לשנוא אותו, אלא יש לרחם עליו, ולהבין שהוא כמו חולה רוח, שנכנסה בו רוח שטות של מידות רעות.

יציאה עם חפצים בערב שבת סמוך למנוחה

- א. לא יצא אדם בערב שבת - סמוך לחשיכה - במחטו בידו, ולא בקולמוסו (מין עט), ולא בכל חפץ שאוחז בידו, כי מכיון שזוהי דרך הוצאה וחייב בשבת, לכן אסרו חכמים להוציא כבר סמוך לחשיכה, שמא ישכח ויוציא בשבת החפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, או שיעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים. והוא הדין שאסור לצאת כשיש לו חפץ אחר המונח לו בכיסו (ש"ע רנ"ב, ו. ו"מ"ב ס"ק נ"א-נ"ג). ודברים שאין רגילות לאחזם ביד בכל שעה, כתב ה'תפארת ישראל' (שבת פ"א בועז אות ה') שמותר לצאת בהם סמוך לחשיכה, שלא חששו חז"ל שמא ישכח ויצא אלא בדברים שרגיל אדם לאחז בידו.
- ב. וזמן התחלת האיסור, נכון להחמיר שלא לצאת עם חפץ מחצי שעה לפני בין השמשות, ולא רק עם השקיעה ממש (בה"ל ד"ה סמוך).
- ג. בזמן הזה שאין לנו 'רשות הרבים' אלא 'כרמלית', מותר לצאת עם חפץ בידו סמוך לחשיכה, דהיינו לפני השקיעה, מפני שלא גזרו חז"ל גזירה לגזירה. אמנם לדעת הרבה פוסקים והשו"ע - גם בזמן הזה יש 'רשות הרבים', ואסור לצאת בחפץ שבידו לפני השקיעה. ולדעת הגר"א - אפילו לכרמלית אסור להוציא חפץ סמוך לשקיעה ממש (מ"ב ס"ק נ"ב).
- ד. מותר לצאת בתפילין שבראשו, או הלבושים על ידו, אפילו עם שקיעה ממש, לפי שאינו שוכחם בראשו, כי מצוה למשמש בהם ואסור להסח דעתו מהם (ש"ע, מ"ב ס"ק נ"ד ובה"ל ד"ה בידו).
- ה. אסור לצאת סמוך לחשיכה בתפילין שאוחזם בידו, כמו שאר חפצים, כי מסיח דעתו מהם, וישכח ויוציא משחשיכה מרשות לרשות (מ"ב ס"ק נ"ד ושעה"צ ס"ק ל"ח).
- ו. מותר לצאת לרשות הרבים סמוך לחשיכה עם מחט התחובה לו בבגדו, במקום שאין דרך להוציא כן בימות החול [ודעת הב"י שה"ה לאומן, אמנם לדעת הגר"א אסור לאומן]. וכן מותר לצאת עם חפץ, בכל אופן שאם היה יוצא בו בשבת היה פטור מן התורה (רנ"ב מ"ב ס"ק נ"ב, וש"ע ס"י ש"א). ודעת הגר"א שסמוך לשקיעת החמה ממש אסור אף בדבר שבשבת עצמה אסור רק מדרבנן.

יד. פריעת חוב יתר על חומש

מבואר בגמרא (ב"ב קע"ד) שיתומים פטורים מתשלום חוב אביהם, משום שפריעת בעל חוב מצוה, וקטנים אינם בני מצוה. וצ"ע, א"כ כפי שבכל מצוה אינו מחויב לבזבז יותר מחומש, אף במצות פריעת בעל חוב לא יתחייב ליתן יותר מחומש.

טו. ברירה בשותפות יהודי וגוי

הגרעק"א (שו"ת, סי' ס"ו) פסק להלכה, שאף ששותפות גוי בבית פוטר ממזוזה (ש"ע יו"ד רפ"ו א), מ"מ יהודי השותף עם גוי בבית שאין בו דין חלוקה, חייב במזוזה, משום שיש להחמיר את שיטת הר"ן (ריש פ"ה דנדרים) שגדר 'שותפות' למ"ד יש ברירה הוא, שאומרים שכל רגע שאדם משתמש התברר שקנה את הבית כולו שכעת יהא רק שלו, ולכן כשמשמש היהודי בבית, הרי הוא רק שלו.

וצ"ע, א. מדוע בטבילת כלים מבואר ברמ"א (יו"ד סי' ק"כ י"א) שישראל ועובד כוכבים שקנו כלי בשותפות, אין צריך טבילה, ולא נאמר שכל רגע משתמש הרי הכלי כאילו רק שלו. ב. מדברי השו"ע (סי' תרנ"ח ס"ז), שאתרוג של שותפים, אין אחד מהם יוצא בו ידי חובתו, משום שאין זה 'לכם'. ג. מכל שותפות גוי הפוטרת בבכור. ד. מכך שעבד של שני שותפין אינו יוצא בשן ועין (ב"ק צ), ואין אומרים שאם הוציא לו שן ועין ביום שהוא השתמש בו יצא לחירות.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:56	5:57	5:55	5:52	5:56	5:59
סזק"ש מג"א	8:29	8:30	8:28	8:25	8:29	8:32
סזק"ש גר"א	9:20	9:21	9:20	9:18	9:20	9:23
סזת"פ מג"א	9:54	9:55	9:54	9:52	9:55	9:57
סזת"פ גר"א	10:28	10:30	10:29	10:26	10:29	10:31
שקיעה	7:40	7:37	7:38	7:36	7:39	7:37

• מחלוקת •

שנינו באבות (פ"ה מ"ז) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאנה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאנה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו".

והנה על מחלוקת בית שמאי ובית הלל אמרו חז"ל (יבמות י"ד, ב') שחיבה ורעות נוהגים זה בזה, והיינו חיבה ורעות עם המחלוקת, כי כאשר המחלוקת היא לשם שמים, יש חיבה ורעות, ואלו ואלו דברי אלוים חיים (כדאיתא בעירובין י"ג, ב'), וזה הפירוש 'סופה להתקיים', שבמחלוקת לשם שמים שני הצדדים קיימים, וכל מה שאמרו בית שמאי ומה שאמרו בית הלל נשאר תורה לנצח נצחים, ויש משניות וברייתות וגם מפרשים ראשונים ואחרונים על בית שמאי ובית הלל, ששניהם דברי אלוים חיים, והכל תורת אמת, כיון שנחלקו לשם שמים, ומחלוקת כזו 'סופה להתקיים' - שני הצדדים קיימים.

אבל מחלוקת קורח ועדתו אין סופה להתקיים, ואמנם משה רבינו קיים, כי אצלו זה היה לשם שמים, אבל החולקים שלא לשם שמים אינם קיימים, ולא רק שתורתם אינה קיימת אלא גם הם בעצמם לא נתקיימו.

וצריכים לדעת כי סכנה גדולה להתערב במחלוקת, ומי שמתערב במחלוקת הוא בסכנה גדולה מאד, וידוע שבמשך כל השנים היו הרבה מחלוקות בין גדולי ישראל ממש, בין שני צדדים גדולים, שמכל צד היו גדולי ישראל, והגדולים עצמם נשארו גדולים, והתורה שלהם נמשכת וקיימת, ומתחשבים בדעתם להלכה עד היום, אבל אלו שהתערבו במחלוקת שלהם היה סופם רע מאד, כי בין הגדולים זו הייתה מחלוקת לשם שמים שסופה להתקיים, אבל אלו המתערבים אין להם זכות להתערב כשיש מחלוקת בין הגדולים.

וגם במחלוקות שהיו בתקופות מאוחרות יותר, אחרי ת"ש, ידוע לי על כאלו שהתערבו במחלוקת ועדיין הם סובלים מאד מזה, והולכים לצדיקים לבקש ברכות, וממשיכים כל הזמן לבקש ברכות מצדיקים, כי הם עדיין סובלים מאד רחמנא ליצלן. לכן סכנה גדולה היא להתערב במחלוקת, ואף מי שבטוח שצד האחד צודק, אינו בעל דבר, ואסור לו להתערב בזה. וכשנמצאים במקום שיש

מחלוקת, יש להימנע מדבר על המחלוקת, ולא לדבר לשון הרע אפילו על מי שהוא בעל מחלוקת, כיון שאין בזה תועלת, ואין היתר לדבר לשון הרע שלא לתועלת, ואם מדברים זה איסור חמור מאד כמבואר בחפץ חיים.

ושמעתי מאחד שהיה מדבר ושומע ומתעניין הרבה בענייני המחלוקת, מתוך אהבת האמת, אבל אחר כך החליט שלא לדבר ולא לשמוע יותר מזה, וסיפר לי על עצמו שמיום שהתחיל להתחזק בזה, הרגיש חיזוק בהבנה בלימוד, שהוא מבין יותר טוב, ורמת ההבנה שלו עלתה. וזה הכוח של דקות בתורה וזהירות מלשון הרע. וזהו שכתב באגרת הגר"א שכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולין לשער, ואור הגנוז היינו אור התורה, כמו שכתוב (משלי ו', כ"ג) ותורה אור, שבזכות חסימת הפה זוכים להתעלות בתורה, והוא בדוק ומנוסה כנ"ל ממעשה שהיה.

• אחרות •

בקבלת התורה כתוב (שמות יט, ב) ויחן שם ישראל נגד ההר, ופירש רש"י כאיש אחד בלב אחד. ומבואר כי ההכנה לקבלת התורה היא 'אחדות' בין אדם לחברו, שמרגישים זה עם זה כאיש אחד, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך 'כמוך', ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שצריך להיות 'כמוך ממש', ואם ההרגשה היא כאיש אחד ממילא יש אהבה, וכבר לא שייך שיהיו סכסוכים, ולא צרות עין וקנאה, כי אין צרות עין על עצמו, וכמו שאין אדם מקנא בבנו (סנהדרין קה, ב) שהבן הוא עצמו ובשרו ולא שייך לקנא בעצמו, כך גם כשמרגיש עם חברו כאיש אחד, ממילא אין ביניהם קנאה ותחרות וצרות עין, ויש שלמות באהבת הבריות כמוך ממש.

כיצד תהיה הגאולה? בהפטרות ויגש נאמר (יחזקאל לז) "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך", וזו נבואה כיצד ומתי תהיה הגאולה? על ידי שיהיה אחדות בין כל אחד ואחד, עם אהבת הבריות, ובלא שנאת חינו, וכשלא תהיה שנאת חינו אז תהיה הגאולה! כי שנאת חינו זה חטא החורבן המעכב את הגאולה, ועל ידי האחדות ואהבת הבריות תהיה הגאולה.

קביעת סעודה בערב שבת

- א. אסור לקבוע בערב שבת, סעודה מרובה ומשתה שאינו רגיל בימות החול, ואפילו פעם אחת בימי חייו אסור [ומסופר בגמרא, שהיתה משפחה בירושלים שקבעה סעודה בערב שבת ונעקרה], וכל היום בכלל האיסור. וטעם האיסור מפני כבוד שבת - שינסך לשבת כשהוא תאב לאכול. ואף אם אוכל בבוקר אסור, כיון שמרבה בסעודתו שלא כהרגלו - שוב לא יאכל בלילה לתאבון (שו"ע רמ"ט מ"ב סק"ז וס"ק י"א ובה"ל ד"ה אסור). ויש מפרשים מפני שמזלזל בכבוד שבת, שמשווה ערב שבת ליום השבת. ויש מפרשים שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצורכי שבת (מ"ב סק"י ובה"ל ד"ה מופני).
- ב. אפילו אם הוא עשיר ביותר, ועושה בכל יום סעודה רחבה כמו בשבת - מכל מקום בערב שבת יש לו להימנע מלעשות כן, כדי שיאכל בלילה לתאבון (בה"ל ד"ה שאינו).
- ג. מעיקר הדין מותר כל היום לקבוע סעודה שרגיל בה בימות החול, כיון שאינו עושה סעודה רחבה, רק כמו שרגיל לעשות בחול (שו"ע ומ"ב ס"ק ט"ו).
- ד. אמנם מצוה להימנע מלקבוע סעודה מתשע שעות זמניות ומעלה [והוא רביעית היום עד הלילה, כלומר, משלוש שעות זמניות בסוף היום לפני הלילה (מ"ב ס"ק י"ז)], ואפילו זו סעודה שרגיל בה בחול; ואם התחיל אינו מפסיק (שו"ע ומ"ב ס"ק ט"ז, י"ז). המצוה להימנע, היא דווקא מאכילת פת כדי שביעה כהרגלו בימות החול, אבל אכילה מועטת להשקט רעבונו - אינו בכלל קביעות סעודה ומותר (בה"ל ד"ה מלקבוע).
- ה. בימות החורף בזמן שהימים קצרים מאוד - מצוה להימנע מלקבוע אף סעודה שרגיל בה בימות החול, אפילו לפני תשע שעות, כל שהוא משער שמחמת אכילתו לא יהיה תאב לאכול בלילה (שו"ע ומ"ב ס"ק י"ז).
- ו. מותר כל היום לאכול ולשתות ללא קביעות סעודה, ואין אפילו מצוה להימנע מזה (שו"ע ומ"ב ס"ק ט"ו). ואין בכלל היתר זה, שתיתי כל כך הרבה מיני משקים עד שישבע, כי הוא בוודאי מקלקל תאוות המאכל, על כן מצוה להימנע מזה על כל פנים מתשע שעות ומעלה (שם וס"ק י"ד).

טז. מצוות שבכל הגוף

בשם אדוננו הגר"א מובא (כתבי תלמידיו רבי בנימין משקלאו, הובא בס' הגאון החסיד מוילנא), שיש שתי מצוות שהאדם נכנס בהן בכל גופו: סוכה, ומצוות ישוב ארץ ישראל. וזהו פירוש הכתוב (תהילים ע"ג) 'ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון', ויהי בשלם - המצוות שהאדם מקיימם בשלימות איבריו, וע"י זה נקרא שלם, סוכו - מצוות סוכה, ומעונתו בציון - מצוות ישוב א"י.

ויל"ע מעוד שתי מצוות, טבילה, וראיית פנים בעזרה, ויש לעיין בגדרם.

יז. מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

בקידושין (ל"ט): מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ויל"ע מהאמור בכמה מקומות (שם פ"א: ועוד), שהמתכין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, צריך כפרה, ואמאי הרי זה בגדר מחשבה רעה.

יח. כל קבוע וכל דפריש

קיימ"ל ד'כל דפריש מרובא פריש', ולכן אם נמצא בשר בעיר, אם רוב החנויות [או הבשר] כשרות, הרי הוא מותר באכילה.

וצ"ע, שהלא הבשר הנמצא בתוך החנויות הוא 'קבוע', [שהרי אם ילכו כעת ויקנו בשר ולא ידעו מאיזו חנות קנו, דינו כקבוע], וכל קבוע נידון כמחצה על מחצה, ואם כן הבשר שפרש לא פרש מרוב אלא ממחצה על מחצה, ומדוע הוא מותר.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:56	5:57	5:55	5:53	5:57	5:59
סזק"ש מג"א	8:29	8:30	8:28	8:26	8:30	8:32
סזק"ש גר"א	9:20	9:22	9:20	9:18	9:21	9:23
סזת"פ מג"א	9:55	9:56	9:54	9:52	9:55	9:57
סזת"פ גר"א	10:28	10:30	10:29	10:27	10:29	10:31
שקיעה	7:39	7:36	7:37	7:35	7:38	7:36

• לשון הרע •

שמירת הלשון זה דבר קשה מאד, וכפי שרואים בתפילה שאנו אומרים "אלוקי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", וזוהי תפילה שאמרוה האמוראים כדאיתא בברכות דף י"ז, אמוראים התפללו על עצמם נצור לשוני מרע, ורואים שאפילו אמוראים היו צריכים סייעתא דשמיא לא להיכשל בלשון הרע. ואם אמוראים היו צריכים להתפלל על זה, קל וחומר אנחנו, כמה אנו צריכים לבקש רחמים שלא להיכשל בלשון הרע.

לשון הרע פירושו כל ביקורת שאדם מדבר על אחרים, ואף שזה אמת, לשון הרע אמיתי הוא יותר לשון הרע! ומלבד מה שאין תועלת בביקורת, הרי זה גם מעורר קטרוג, שאינו דן לכף זכות, ומקטרג על אלו שמדבר עליהם, ומידה כנגד מידה זה מעורר גם קטרוג עליו, ולהפך מי שדן אחרים לכף זכות גם בשמים ידונו אותו לזכות כדאיתא בשבת דף קכ"ז. ומסתבר שגם ביקורת בלב היא בכלל זה, כי בשמים יודעים את המחשבות שבלב, וצריך גם בלב לדון לכף זכות ולא לחשוב ביקורת על אחרים.

וגם בשידוכים אין הצלחה אם לא נזהרים מלשון הרע, וראיתי בעצמי מעשים שהיו, שהשדון התעכב בגלל חוסר שמירת הלשון, שהיו מדברים לשון הרע, וכשהתחילו להקפיד על שמירת הלשון באה הישועה! וכן היו הרבה מעשים באנשים שסבלו צרות, וכשהתחילו להיזהר בשמירת הלשון - עברו הצרות.

ויש הרבה אנשים שסובלים קשיים, ומחפשים עצות למנוע את הקשיים, וצריכים לדעת כי יש מידה כנגד מידה, אם אדם מדבר לשון הרע ומקטרג על השני, זה מעורר עליו גם כן קטרוג, שבשמים שומעים את הלשון הרע ואומרים לו, וכי אתה יש לך זכות לקטרג, ומה אתך? קשט עצמך תחילה ואחר כך קשט אחרים (סנהדרין י"ח, א'), לכן אם רוצים למנוע קשיים, העצה היא להיזהר מלשון הרע, שהוא דבר הגורם קטרוג.

מנן החפץ חיים כתב בשמירת הלשון (שער התבונה פ"ג): "ואם לפעמים יהיה מוכרח לדבר אודות מי, יהיה בתכלית הקיצור, ולא יאריך את דיבורו בזה, כדי

שלא יבוא לידי איסור. וכזה שמעתי על הגאון רבי רפאל מהמבורג (בעל 'ושב הכהן') שארבע שנים קודם פטירתו, סילק מעל עצמו עול הרבנות, וכשהיו אנשים נכנסים אצלו, ביקשם שלא ידברו בביתו אודות שום איש. וכזה שמעתי על גדול הדור אחר, שהיה זהיר מאד שלא יישמע על פיו שום שם איש". והיינו שנהג שלא להזכיר שם של אדם, ורק היה אומר שיש 'מישהו' בלי להזכיר שמו, כי אם מזכירים את השם עלולים לבוא לידי איסור, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב קס"ד וערכין ט"ז) שמתוך שבחו בא לידי גנותו, ולכן לא היה מזכיר את השם, וזוהי הנהגה של זהירות להינצל מחשש אבק לשון הרע.

כשבאים לקבל קבלה שלא לדבר לשון הרע, בהתחלה זה קשה, אבל במשך הזמן מתרגלים וכבר לא קשה, ואדרבה זה ערב ונעים מאד, כמו שכתב רש"י בפרשת קבלת התורה (שמות י"ט, ה') שכל ההתחלות קשות, ומכאן ואילך יערב לכם.

ויכולים להתחיל עם קבלה קטנה, שלא לדבר לשון הרע כמה ימים, ובמשך הזמן להוסיף על זה, כל אחד כפי יכולתו, וזוהי קבלה טובה מאד, כמו גמילה מעישון, שמתחילים יום אחד, ואחר כך מוסיפים עוד יום ועוד יום, ובכל פעם להתגבר יום אחד זה לא קשה, ובמשך הזמן מתרגלים בזה, כך גם גמילה מלשון הרע, כל אחד יתחיל לזמן מסוים כפי כוחו, ובמשך הזמן זה נעשה יותר ויותר קל, וההרגל נעשה טבע.

דין סעודת מצוה בערב שבת

- א.** סעודת מצוה שאין זמנה בערב שבת, כגון סעודת אירוסין, אסור לקבוע בערב שבת מפני כבוד השבת, והיינו אם אירס קודם לכן, ואף שסעודת מצוה היא, מכל מקום היה לו להקדימה. אמנם אם אירס בערב שבת - מותר לעשות הסעודה, כיון שמוותר להתארכ בערב שבת כדי שלא יקדימו אחר, ממילא מותר גם לעשות הסעודה. סעודת שידוכין שלנו, כתב ה'פרי מגדים', שאינה סעודת מצוה, ולפי זה אין לעשותה בערב שבת, אפילו אם נגמר השידוך באותו היום. ומה שנוהגים לאכול מיני מרחקת (עוגות וכדומה) בשעת כתיבת התנאים, אינו נקרא סעודה, ומותר לעשותה בערב שבת (רמ"א רמ"ט, ומ"ב סק"ט).
- ב.** אם הנישואין בערב שבת - מותר גם לעשות הסעודה בערב שבת. ומכל מקום לכתחילה אף אם אירס או נשא בערב שבת טוב ונכון אם אפשר לדחות הסעודה למחר או ליום אחר (שו).
- ג.** דין סעודת מצוה שזמנה בערב שבת, כגון ברית מילה או פדיון הבן, [והוא הדין סיום מסכת], מותר לעשותם אז, כי גם הם סעודת מצוה ואין לדחותם מפני סעודת שבת, וכן המנהג. ומכל מקום לכתחילה, מצוה להקדימה בשחרית [קודם חצות היום] מפני כבוד השבת, ובדיעבד יכול לעשותה אפילו מזמן מנחה ומעלה (רמ"א, מ"ב סק"ג ובה"ל ד"ה או).
- ד.** מותר לעשות בערב שבת סעודת ברית מילה, אפילו אם אינו היום השמיני ללידתו, כגון שהיה חולה ביום השמיני והברית נדחתה, שהרי אסור להניחו ערל אפילו יום אחד. וכן מותר לעשות בערב שבת, סעודת פדיון הבן, אפילו אם עבר זמנו, כיון שאחר שלשים יום חל עליו חיוב לפדותו בכל שעה ושעה (מ"ב ס"ק י"ב).
- ה.** יש לו להיזהר לאכול ולשתות בסעודת המצוה, באופן שלא יבוא לידי ביטול סעודת שבת בלילה לגמרי, או שיאכלנה 'אכילה גסה', כי אכילה גסה אינה נחשבת לאכילה כלל. ומה שהתיר השו"ע, זהו רק אם סעודת המצוה תגרום שלא יאכל בלילה את סעודת השבת לתיאבון, אבל לא שיאכלנה 'אכילה גסה' (בה"ל ד"ה מותר).

יט. צירוף שיעור בשבת

פסק הרמב"ם (שבת פ"א ה"ב) לגבי מלאכת כותב, שאם כתב אות על גויל במדינה אחת ואות שניה במדינה אחרת, חייב, כיון שהן רק מחוסרות קריבה. וכן פסק (שם פ"ח הכ"ד) שאם הניח בשבת בשר על גבי גחלים ונצלה בו כגורגרת, אפי' בשנים ושלשה מקומות, חייב.

וצ"ע, מאי שנא ממה שכתב גבי הוצאה (שם פ"ט ה"ה), שאם הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחד לשתי רשויות הרבים, אם יש ביניהן רה"י פטור, ומדוע לא נימא שחייב שהרי הם רק מחוסר קריבה.

כ. 'לא תחנם' בעבד

דעת הרמב"ן (הובא ברשב"א גיטין ל"ח) והריטב"א (עירובין ל"ב): שאיסור שחרור עבד הנלמד מלעולם בהם תעבודו, הוא משום 'לא תחנם', שנותנים לו מתנה את חירותו [וכבר הקשה הרשב"א שם שהרי אין איסור לא תחנם בגר תושב וק"ו בעבד כנעני, ויל"ע בזה].

וצ"ע, דהלא באים כאחד הוא, שהרי נהיה יהודי וממילא היהודי מקבל את המתנת חנם, ואין כאן 'לא תחנם'.

כא. שחרותא דאשייתא

בדין 'זה נהנה וזה אינו חסר', מבואר בגמרא (ב"ק כ) שפטור, אך אם היה נזק קטן [שחרותא דאשייתא] מגלגלים עליו את הכל.

וצ"ע טעמא דמילתא, ומדוע לא יאמר הנהנה, שיתקן ויסייד את השחרות מהכתלים ושוב יהיה פטור מכל התשלום.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:57	5:58	5:56	5:54	5:57	6:00
סוק"ש מג"א	8:30	8:31	8:29	8:26	8:30	8:33
סוק"ש גר"א	9:21	9:22	9:20	9:18	9:21	9:23
סוק"ש מג"א	9:55	9:56	9:54	9:52	9:55	9:58
סוק"ש גר"א	10:29	10:30	10:29	10:27	10:29	10:31
שקיעה	7:38	7:35	7:36	7:34	7:37	7:35
הדלקת נרות	6:58	7:13	7:06	7:04	7:07	7:05

+ סבר פנים יפות +

מספרים שבקלם כאשר משהו היה בא ל"תלמוד תורה" שבקלם, כל מי שהיה פוגש בו היה שואל אותו מה שלומך, ובמה אני יכול לעזור לך, אולי אתה צריך איזה עזרה, כאילו שהוא ידיד שלו ומכירו זה מכבר, והוא היה מתפלל מהיכן מכירים אותו, והרגיש הרגשה מאד נעימה בזה, שכל אחד רוצה לעזור לו ושואלים בשלומם ומתייחסים אליו. כך אפשר בלי שום מאמצים להרוויח הרבה מעשים טובים, במילה אחת, ואפילו במבט, ובחיוך, לתת הרגשה טובה לשני, ומרוויחים בזה הרבה מעשים טובים. וכבר אמרו (כתובות ק"א, ב') טוב המלבין שיניים לחברו יותר ממשקו חלב שנאמר ולבן שיניים מחלב, 'משקו חלב' היינו שנותן לו לאכול ולשתות כשהוא רעב וצמא, אבל יותר טוב מזה 'המלבין שיניים לחברו', שמשמח אותו בדברים, שגורם לו שיתחיל לחייך קצת, ונותן לו הרגשה נעימה, שירגיש טוב, זוהי אהבת חסד, חסד גדול מאד. ולפעמים יש כאלה שזקוקים לזה ואין הדבר ניכר עליהם.

כל אחד שנמצא בסביבת אנשים, יכול לעשות מעשים טובים בכל רגע ורגע, על ידי סבר פנים יפות והתעניינות בשלום חברו. ומעשה שהיה באחד שלמד בישיבתנו לפני הרבה שנים, ולא הרגיש טוב בישיבה, וכבר החליט שאחרי שבת יעזוב את הישיבה, ולאחר שיעזוב אי אפשר לדעת מה יהיה בסופו. אך בליל שבת כשהולכים לומר גוט שבת לראשי הישיבה, פנה אליו אחד הבחורים וטפח על שכמו ושאל אותו 'מה שלומך', וזה שימח אותו מאד, שראה שיש מי שמתעניין בו ומחשיב אותו, ובשל כך החליט להישאר בישיבה. נמצא שאותו אחד שהתעניין בו ושאל אותו לשלומם, זיכה אותו בתורה, ובחיוך של ישיבה, להיות בן תורה, וגם כל יוצאי חלציו, שאחר כך הוא נהיה בעל משפחה, והקים משפחה של בני תורה, כל זה בזכות השאלה 'מה שלומך'!

שייך לעשות חסד על כל צעד ושעל, בכל פעולה ופעולה, כל חיוך וסבר פנים יפות למישהו, ולהקשיב לדבריו, כמו שאמר לי מרן הגאון זצ"ל כי בא אליו אחד שיש לו קשיים וצרות, והוא לא היה יכול לעזור לו, אבל שמע אותו והקשיב לדבריו, ועצם הדבר ששומעים אותו ומקשיבים למה שהוא אומר זה גם כן מרגיע אותו, שמשתתפים בצעריו ויש אופן קשבת אליו, וגם זה חסד.

+ אמת ושקר +

יש מידת האמת ומידת השקר, זה לעומת זה, ויש יצר הרע לשקר. אדם רוצה להרוויח משהו עם השקר, להרוויח כסף או כבוד, וכדי להרוויח הוא משקר.

אבל השקר אין לו רגליים (שבת קד, א), עם שקר לא מרוויחים! ואף שנדמה לאדם שירוויח בזה, בסוף לא ירוויח כלום מהשקר, כמו שאמרו במדרש (ילקוט נח רמז נ"ו) שהשקר הוא בן זוגו של הפחיתא - כוח ההפסד והחיסרון, וכל מה שהשקר מרוויח, הפחיתא לוקח ומפסיד.

מעשה באחד שהייתה לו שריפה בביתו, ונשרפו לו הרבה דברים, ובדרך כלל לוקחים עורך דין להוציא כמה שאפשר מהביטוח, אך הוא לא לקח עורך דין, אלא הלך בעצמו, ורשם בדיוק את מה שהיה בלי לשנות מן האמת, והם ראו שהוא לא מגזים ונתנו לו את הכל בלי עיכובים! מי שהוא איש אמת נותנים לו מיד ומאמינים לו ולא חושדים בו כלל, כי רואים שהוא איש אמת, וממידת האמת מרוויחים.

זכורני מימי ילדותי ברוסיה שהייתה אשה אחת אלמנה, שבעלה היה סוחר ומפרנס את המשפחה, ובפטירתו נפל עליה עול הפרנסה, ופתחה חנות להתפרנס ממנה, ובאה לשאול את אאמו"ר זצ"ל כי באים לקנות אצלה יהודים וגויים, וההלכה היא שטעות גוי מותרת, ואם הגוי טועה ומשלם יותר ממה שצריך, אין חיוב להודיעו על טעותו, כיון שאינו מרגיש בזה, ובאה לשאול מה היא ההנהגה הראויה בזה, ואמר לה אאמו"ר שלא תיקח כסף שלא מגיע לה, אפילו מגויים. ובאמת כך עשתה, ונזהרה בזה, והסוף היה שעל ידי זה התפרסמה בישרותה וכולם באו לקנות אצלה, מפני שידעו שכל הנהגתה בישרות, ונמצא שאותו ההפסד כביכול - הביא לה רווח.

ראיתי בספר אחד שמי שהוא איש אמת, כששומע דבר שקר מיד הוא מרגיש שזה שקר ואי אפשר לרמות אותו, מפני שמידת האמת חקוקה כל כך בטבעו עד כדי כך שיכול להרגיש אם השני משקר או לא. ועוד ראיתי בספר אחד שכתב כי אפילו רשע גמור, אם יש בו מידת האמת סופו לחזור בתשובה, כי מידת האמת מחייבת את האמונה, ומי שיש לו מידת האמת מוכרח להיות מאמין.

שבת קודש פרשת עקב

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח', ג').

ביאר ב'רוח חיים' (פ"ג) בשם רבי חיים ויטאל זצ"ל: ידוע כאשר אדם לא אוכל כמה ימים, מת ונשמתו פורחת ממנו. ויש להבין מה לנשמה רוחנית ולמאכל גשמי, וכי הנשמה ניזונת מלחם גשמי, ודאי לא! א"כ מה פשר תופעה זו?

אלא בשעה שברא הקב"ה את העולם אמר "תוציא הארץ דשא" והוציאה הארץ דשא, וכן כל הבריאה כולה נבראה ע"י מאמר פיו של הקב"ה. וההבל הנוצר מפיו ית"ש נותן כח לדבר ומקיים אותו, ובהעדר השגחתו יתברך, יעדר גם גשמיות הדבר, וכוח זה המקיימו הוא רוחני. נמצא כי כל מאכל מורכב משני דברים, גשמי ורוחני. וזה כוונת חז"ל שאמרו "אין לך כל עשב בקרקע שאין לו מלאך ברקיע שאומר לו גדל". והנה כאשר אדם אוכל כל מאכל שהוא, גופו ניזון מגשמיות המאכל, והנשמה ניזונת מרוחניות המאכל היינו הכח המקיימו, וזהו שאמר הכתוב "כי לא על הלחם לבדו" היינו גשמיותו "יחיה האדם", אלא "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

וכ"כ השל"ה הק' (שער האותיות) וז"ל: כתב ה'ראשית חכמה' האוכל מדברים המותרים ואכילתו לשם שמים, שורה רוח קדושה וטהרה, והנפש נהנית מהאכילה ההיא מצד הקדושה שבה. והיינו "צדיק אוכל לשובע נפשו" כי לפי פשוטו קשה, מהו "לשובע נפשו" הרי הנפש היא רוחנית? אלא הענין, שבאכילה עצמה יש צד קדושה, ומצד הקדושה ההיא הנפש שבעה.

ודבר זה - ממשיך השל"ה - מציאתי יותר מבואר בשם האריז"ל שפירש הפסוק "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", כבר חקרו הפילוסופים לידע סיבת חיבור הנפש בגוף ע"י אכילה, וכי נשמה בת אכילה היא, ולא עלתה בידע לידע הסיבה. אבל הרב ז"ל אמר אין לך דבר שאין בו צד קדושה, כמ"ש חז"ל 'אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל', הכוונה כוח ההשפעה הבאה מלמעלה. נמצא כל מאכל בעולם הוא מעורב בגוף ונפש, המאכל הנגלה הוא גוף, וקדושת ההשפעה מלמעלה שמכה בו לאמר גדל, זהו הנפש שלו.

כב. תומאת רבי ישמעאל לרשב"ג

בפיוטים ליום הכיפורים ובתשעה באב, על עשרה הרוגי מלכות, מובא שרבי ישמעאל כ"ג, לאחר הריגת רשב"ג נטל את ראשו, "וצרח עליו כשופר, אי הלשון הממהרת להורות אמרי שפר". וצ"ע, היאך היה מותר לרבי ישמעאל לטמא עצמו, והלא היה כהן גדול.

כג. הפסק בברכה לבטלה

בביאור הלכה (סי' רח"צ ד"ה אין) כתב בשם הגרע"א להלכה, שאם הבדיל ובירך על נר שהודלק בשבת בעבירה, צריך לחזור ולברך על היין 'בזורא פרי הגפן', כיון שברכת האש הוא הפסק בין ברכת היין לטעימה. הרי שברכה לבטלה היא הפסק.

וצ"ע שסותר דבריו למה שפסק בסימן רע"א (ס"ק ע"ח בשם המג"א), שהמקדש על כוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא מים, אם היתה דעתו מתחילה לשתות עוד מהיין שלפניו על השולחן, יקדש עליו, ויחזור על ברכת הקידוש מבלי לברך שוב הגפן. וצ"ב מדוע לא נימא שהקידוש הראשון שהיה לבטלה נחשב להפסק בין ברכת היין [שבירך בתחילה] לטעימה. [וכפי שאכן העיר שם רעק"א שהובא בשער הציון].

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתניה

הנץ החמה	5:58	5:59	5:57	5:54	5:58	6:01
סוק"ש מג"א	8:30	8:31	8:29	8:27	8:31	8:33
סוק"ש גר"א	9:21	9:22	9:21	9:19	9:21	9:24
סוק"ש מג"א	9:55	9:56	9:55	9:53	9:56	9:58
סוק"ש גר"א	10:29	10:30	10:29	10:27	10:29	10:31
שקיעה	7:37	7:34	7:35	7:33	7:36	7:34

צאת השבת	8:12	8:15	8:16	8:14	8:13	8:14
לר"ת	8:50	8:47	8:48	8:46	8:49	8:47

+ שמה בטובת חברו +

שנינו באבות (פ"ד, מ"ט) שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפו. וביארו המפרשים שאם אדם שמח במפלת שונאו ובקשיים שיש לו, אזי הקב"ה מעביר את כעסו מהשונא, אל זה ששמח במפלתו, והצרות של השונא עוברות אליו, רח"ל.

והנה אם כך היא המידה באדם ששמח בצרות שיש לשני, כיצד יהיה הפוך, אם אדם שמח על הטובות שיש לשני, שמח בטובתו של חברו. שמעתי בשם בעלי המוסר כי לשמוח בשמחתו של חברו זו מדרגה גדולה ועבודה קשה יותר מאשר להצטער בצערו של חברו, כי המצטער בצער חברו הרי הוא מרחם עליו, אבל לשמוח בשמחתו זה יותר קשה.

ואם שמחה בצער חברו זה דבר כל כך גרוע שעל זה נאמר בנפול אויבך וגו' פן יראה השם ורע בעיניו וגו', על אחת כמה וכמה מידה טובה מרובה גודל השכר המגיע למי ששמח בטובת חברו.

והוא דבר נפלא כזה שיש לנו! מה שיכולים לזכות להרוויח אם שמחים בטובת חברו, איזה זכויות ואיזה סייעתא דשמיא מקבלים, בגשמיות וברוחניות.

שמעתי פעם מבעלי מוסר שאמרו, כי להצטער בצער חברו זה יותר פשוט, שאם החבר מצטער גם אני מצטער, כי אני מרחם עליו, והיו דברים כאלה, כפי שידוע לי מעשה בשני רבנים ידידים, שאחד מהם עשה בדיקות ונתגלה שיש לו מחלה איומה שאין לה תרופה, ובצאתו מן הרופא פגש את ידידו וסיפר לו על המחלה שנתגלתה אצלו, וחזר הידיד לביתו וסיפר על כך והתחיל לבכות! מתוך אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, כזו מדרגה, שהוא בוכה, והחולה עצמו לא בכה, אבל הוא בוכה עליו.

אבל לשמוח בשמחתו של חברו זה מדרגה יותר גדולה, לשמוח שהחבר קיבל איזה דבר שיש לו שמחה בזה ואני שמח עמו, זו מדרגה, והכרתי בעלי מדרגה כאלה, אבל זה לא שכיח, לשמוח בשמחת חברו, כי מה יש לו מזה שהחבר שמח, וכדי לשמוח באמת בשמחתו של חברו צריך להיות בדרגת ואהבת לרעך 'כמוך ממש' כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א, והיא מדרגה גבוהה שאינה פשוטה.

+ מתרחק מן הכבוד +

אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא 'מתרחק מן הכבוד', והיינו לא רק שלא לרדוף אחר הכבוד, אלא גם להתרחק מזה, ומי שאינו מתרחק מן הכבוד, אם בדיעבד ניהא ליה במה שמכבדים אותו, הוא כבר לא 'מתרחק', ויחסר לו בשלמות ההצלחה בתורה. ומעשה שהיה באדם גדול שכיבדו אותו בכבוד גדול, וכשחזר לביתו התחיל לבכות מרוב צער על זה, שנכנס לניסיון של כבוד.

ולפעמים אדם חושב שמגיע לו כבוד ומקפיד למה לא כיבדוהו, כגון כשיש גבאי שמחלק כיבודים, ומכבד מישהו אחר ולא אותו, ואכפת לו למה לא כיבד אותו, שהרי הכבוד מגיע לו... אבל הרי התורה נקנית למי שמתרחק מן הכבוד! והכבוד בעולם הזה מוריד מן העולם הבא, כי זה הנאה נפשית, וגם כל הנאות העולם הזה מורידות מהעולם הבא, אבל הכבוד שהוא הנאה נפשית מוריד עוד יותר (כתר ראש אות קלז), וזה לא כדאי, לא כדאי לקבל כבוד! ומי שרוצה כבוד? הוא רוצה גיהנום, ואינו רוצה עולם הבא!

מי שאין לו ברירה והציבור מכבדים אותו, מצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב שהיה גדול הדור, והיו ציבור גדול מלווים אותו, והיה אומר לעצמו פסוקים של ענווה, ופירש רש"י "כדי שלא תזוח דעתו עליו" - אצל רב לא היה חשש גאווה, רק שמא תזוח דעתו, שיזוז משהו משלמות מידת הענווה, וירגיש איזה חשיבות מחמת הכבוד, ולכן היה אומר פסוקים שיזכירו לו שאינו חשוב. וכיוצא בזה מובא בגמרא שם על מר זוטרא חסידא שהיו נושאים אותו על הכתפיים ומכבדים אותו בכבוד גדול, ואמר גם כן פסוקים למנוע הרגשת חשיבות.

ולכאורה הרי הם היו יכולים לומר לציבור שלא יכבדו אותם, אבל רב ומר זוטרא חסידא לא עשו כן, ולא מנעו את הציבור מלכבדם, מפני שהציבור עושים כבוד התורה, ומקיימים מצוה בזה, ואי אפשר למנוע זאת מהם, כי זה כבוד התורה, ומה שזה יכול להזיק להם שירגישו חשיבות - זו בעיה שלהם, והם צריכים למצוא עצות באמירת הפסוקים וכדומה שלא להרגיש חשיבות, אבל אסור להתנגד לציבור שלא יכבדו אותם, כי זה כבוד התורה, ורק הם מצידם צריכים להיזהר שלא להחשיב את עצמם.

שיעור ההליכה המותרים בערב שבת

- א. אין הולכים בערב-שבת יותר משלוש פרסאות, כדי שייגיע בעוד היום גדול למקום ששוכנת שם בשבת, ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת (שו"ע סי' רמ"ט ס"א, ומ"ב ושה"צ שם). שיעור ג' פרסאות: למרחק החזון איש כ-13,824 מטר (כ-14 ק"מ), ולהגר"ח נאה כ-11,520 מטר (כ-11.5 ק"מ) (עפ"י ספר זמני ההלכה למעשה).
- ב. הוא הדין אם הולך לביתו, אף שהוא מתכוין שבביתו יהיה לו יותר עונג שבת - מכל מקום אסור ללכת יותר משלוש פרסאות, שמא לא ידעו שיבוא ולא הכינו בשבילו (שו"ע ומ"ב סק"א).
- ג. אפילו אם יש עמו מזון לשבת - מחמיר ה'עולת שבת' שלא ילך יותר מג' פרסאות, דלא פלוג חכמים בזה. אבל ה'אליה רבה' מצדד להקל בזה (בה"ל ד"ה ויוכל).
- ד. שלוש פרסאות שמוותר ללכת - מחושבים מתחילת היום, נמצא שייסיים הליכתו קרוב לשליש היום, לפי חישוב שאדם ביונוני מסוגל ללכת עשר פרסאות ביום (מ"ב סק"א).
- ה. אף בערבי שבתות שבימות הקיץ שהם ארוכים מאלו שבימות החורף, כתב ה'תורת שבת' (ס"ק א) שמוותר ללכת רק ג' פרסאות, שלא חילקו חכמים בתקנתם, וכמו שלא חילקו בשיעור זמן ההליכה בין אדם ההולך בדרך קלה ובין אדם ההולך דרך קשה, וכן בין אדם ההולך במישור ובין אדם ההולך בהרים וגבעות, וכן דעת ה'חו"ט שני' (ח"א פ"ח ס"ק ג').
- ו. האיסור ללכת יותר מג' פרסאות נאמר, באופן שבמקום שנגמרו ג' הפרסאות הוא מקום יישוב ויכול להכין שם צרכי שבת, אבל אם במקום שהגיע לשם אינו יכול להכין צרכי שבת - מותר לו ללכת אפילו כמה פרסאות. ועיין ב'אליה רבה'. ומכל מקום יזהר מלהתאחר עד סמוך לערב (שו"ע ומ"ב סק"ו).

כד. תרי ותרי

מבואר בתוס' (ב"ב ל"א: סוד"ה ורב), ששנים שהעידו על עדים אחרים שכעת הם קרובים, נאמנים. אך אם הם אומרים שבשעת העדות היו קרובים ואח"כ התרחקו, הרי זה 'תרי ותרי'.
ובטעם החילוק כתב השער המשפט [הובא בקוב"ש], שעדים שאומרים על אחרים שכעת הם פסולים, הרי ממילא הם מעידים גם שהם אינם יכולים להעיד על עצמם שהם כשרים, ולכן אין זה 'תרי ותרי', משא"כ אם אומרים שכעת הם כשרים ורק בשעת העדות היו קרובים.
וצ"ע, שכל זה אכנס בתוך ה'תרי ותרי', שהם מעידים על עצמם שהם כן ראויים להעיד על עצמם. ועוד, הרי גם במקרה שאומרים שבשעת החתימה היו קרובים ופסולים וכעת התרחקו וכשרים, הרי בזה שחתמו בפסלות פסלו עצמם, בכך שהעידו שקר, ואם כן שוב אינם כשרים כעת להעיד על עצמם.

כה. סעודות שבת ויו"ט

כתב הרמ"א (או"ח סי' רצ"א ס"א): מי שלא אכל בליל שבת, יאכל שלש סעודות ביום השבת. ובמשנ"ב כתב "ואם שכח רצה בבהמ"ז בסעודה שניה, מצדדים האחרונים שלא לחזור ולברך".
וצ"ע שסותר דבריו ממה שכתב לעיל (סי' קפ"ח סק"ו) בשם הפמ"ג, שמי שלא אכל סעודה בליל יום טוב, מחויב לאכול ביום שתיים, ואם שכח בסעודה שניה 'יעלה ויבא' בברכת המזון, חוזר, ויש לדון מה החילוק בין שבת ליו"ט ויל"ע.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:58	5:59	5:57	5:55	5:59	6:01
סזק"ש מג"א	8:31	8:32	8:30	8:27	8:31	8:34
סזק"ש גר"א	9:21	9:22	9:21	9:19	9:22	9:24
סזת"פ מג"א	9:55	9:57	9:55	9:53	9:56	9:58
סזת"פ גר"א	10:29	10:30	10:29	10:27	10:30	10:32
שקיעה	7:36	7:34	7:34	7:32	7:36	7:33

♦ קנאה ♦

שנינו באבות (פ"ה, מ"ט) כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו מתלמידיו של בלעם הרשע וכו' עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה. והנה עין רעה זה קנאה, ורוח גבוהה היא גאווה, ונפש רחבה היא תאוה, ושלושת מידות אלו הם המידות הגרועות ביותר, כמו שאמרו (שם פ"ד, מ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, וכבוד היינו גאווה, שמי שהוא בעל גאווה שואף לכבוד.

והמהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב לב טוב) ביאר שקנאה היא מידה רעה יותר משאר המידות, משום שתאוה אדם רוצה לעצמו, וכן כבוד הוא מבקש לעצמו, אבל קנאה אינו רוצה לעצמו, אלא מפריע לו מה שיש לזולתו, ורק כאשר יחסר לזולתו אז יהיה שמח ומרוצה, ואמנם גם תאוה וכבוד הם מידות רעות מאד, בפרט תאוה וכבוד על חשבון אחרים, אבל בהם כוונתו להנאת עצמו, בשביל התאוה שלו ובשביל הכבוד שלו, ואילו קנאה אין בה שום הנאת עצמו, רק הנאה להרע ולמנוע טוב מזולתו, וזוהי המידה הגרועה ביותר.

ולכן הזכיר התנא קודם קנאה, ואחר כך תאוה וכבוד, וכן בתלמודיו של בלעם הרשע, מוזכר קודם עין רעה שהיא הקנאה, ואחר כך רוח גבוהה ונפש רחבה.

וידוע כי ישנם שני מיני קנאה, האחת אסורה והשנייה כשרה, כמו שביאר המסילת ישרים בפרק ד' שיש קנאה שאדם אינו מסוגל לראות בהצלחת חברו, ואינו מפרגן לו על הצלחתו, וזו היא הקנאה האסורה שעליה נאמר (משלי י"ד, ל') ורקב עצמות קנאה, אבל יש קנאה אחרת, שאדם שמח במה שיש לחברו, אלא שרוצה גם הוא לזכות למעלות כמו חברו, וזו היא קנאה כשרה וטובה.

המסילת ישרים מגדיר את הקנאה האסורה "קנאה אשר תיפול רק בחסרי הדעת", והיינו משום שעל פי האמונה אין מקום כלל לקנאה, כי הרי הכל מן השמים, וכגון אם יש לשני כסף, ולו אין כסף, הרי זה מן השמים, שרוצים לתת לשני ולא לו.

וראיתי בספר 'ראש הגבעה' לתלמיד הגר"א שכתב על מה שדרך בני אדם להתאונן על מצבם, כי הם צריכים להתבייש בזה, שהרי אם לא טוב להם זה מן השמים, וממה נפשך מי שהוא צדיק הרי אלו ייסורים של אהבה להגדיל שכרו בעולם הבא ומה לו להתלונן, ואם אינו צדיק הרי זה לכפרת עוונות, ובושה היא לספר לאחרים שיש לו עוונות, כמו שהרשעים במדבר היו מתביישים שירד להם

המן בריחוק מקום ונתגלו עוונותיהם, וכתב שם: "לכן ייבש האדם וייכלם לגלות מחסורו כמו שהוא בוש לגלות מום גדול והמאוס שבו, וכל שכן שלא יתלונן ויתרעם עליו יתברך ח"ו, ויתרעם על עצמו ועל מעשיו וייתן בעפר פיהו". ולכן רק חסרי דעת יש להם קנאה.

על פי האמונה אין מקום לקנאה כלל, שהרי כל מה שחברו מצליח זה בסייעתא דשמיא, ובלא סייעתא דשמיא לא היה מצליח כלל, וכל הכישרונות ושאר הדברים שמצליח בהם זה מן השמים.

ויחשוב לעצמו, למה רק לחברו יש סייעתא דשמיא להצלחה, הרי הכל מן השמים, ובודאי שיש לכך חשבונות וסיבות בהשגחה, מסתמא מפני שיש לחברו זכויות יותר ממנו, ולכן יש לו סייעתא דשמיא גדולה יותר, והוא שאינו בעל זכויות אין לו סייעתא דשמיא, אם כן הרי הוא עצמו אשם בזה שאינו מצליח כמו חברו, וצריך לפשפש במעשיו ולבדוק מה החטאים שיש לו, כמו שאמרו (ברכות ה', א') אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, וענין זה כולל לא רק ייסורי הגוף, אלא כל צער וקשיים שיש לאדם, וגם צער הנפש שאינו מצליח כמו חברו, זה מן השמים, וצריך לפשפש במעשיו מה הסיבה בהשגחה.

ובאמת קנאה עצמה היא חטא ומידה רעה, הנובעת מתוך חיסרון אהבת הבריות, שהרי התורה אמרה "ואהבת לרעך כמוך", ומן הראוי היה שישמח בהצלחת חברו כמו ששמח בהצלחת עצמו, ואם אינו שמח בהצלחתו זהו חיסרון בקיום מצות 'ואהבת', והצער עצמו הוא חטא! שאינו שמח בהצלחת חברו, ומחמת החטא מגיע לו צער מן השמים, וצריך לעשות תשובה על החטא, ולהתחזק באהבת הבריות.

יש תפלה שאנו אומרים במוצאי שבת (מיושלמי בברכות) "שלא תעלה קנאתנו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבנו", ובפשוטו הבקשה שאחרים לא יקנאו בנו, זה מפני שקנאה של אחרים יכולה להזיק, והבקשה שאנחנו לא נקנא באחרים זה ענין אחר - שאנחנו לא ניכשל בחטא של קנאה.

אבל באמת יתכן שגם הבקשה שאחרים לא יקנאו בנו היא מצד החטא שבזה, שמבקשים עליהם שהם לא ייכשלו בחטא של קנאה, כי אם אנו מצליחים ואחרים מקנאים בנו, נמצא שאנו גורמים לחטא הקנאה, ולכן מבקשים רחמים שלא יקנאו בנו, שאנו לא נגרם לאחרים להיכשל בחטא של קנאה (ועיין כעין זה בארוחת צדיקים שער הקנאה).

אופנים שמותר ללכת יותר משלוש פרסאות בערב שבת

- א. אם הולך לדבר מצוה - נראה שיש להקל ללכת יותר משלוש פרסאות בערב שבת, אם הוא משער שיגיע בעוד היום גדול (כיה"ל ד"ה א"ן).
- ב. במדינות אלו, רוב בני אדם מכינים צרכי שבת ברווח, ולכן אין נזהרים בזה כלל מללכת יותר משלוש פרסאות, בין כשהולך בערב שבת לביתו ובין כשהולך להתארח בבית אחרים.
- ג. ומכל מקום צריך להיזהר לכתחילה שלא ילך או ייסע עד סמוך לערב למקום שרוצה לשבות שם בשבת, אף אם הכינו בשבילו, מפני שפעמים נכשלים על ידי זה ובאים לידי חילול שבת. כגון, שמגיע לאחר השקיעה ונכשל בהוצאה והכנסה ועוד. ובשיעור הזמן שצריך אדם להגיע למחוז חפצו קודם כניסת השבת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ז תשו"ו) שהוא לפחות שעה קודם כניסת השבת.
- ד. ולכן ישים האדם ליבו למהר ולשבות אפילו בכפר המזדמן בדרכו, ולא יסיתנו יצרו לומר שהיום עוד גדול והדרך טובה ויש עוד זמן רב ללכת עד שבת, [אך אם אירע שהלך עד שהחשיך, דהיינו שנכנסה כבר שבת - אם בבין השמשות היה בתוך תחום העיר מותר להלך בתוך העיר כמבואר בסימן ת'. אך צריך לרדת מהעגלה והסוס, עיין סימן רס"ו] (מ"ב סק"ג).
- ה. אם המקום שהגיע, בסוף הג' פרסאות, אינו מקום ישוב בטוח, מפני שהעמידה בדרך אינה בטוחה, כיון שכל הדרכים בחזקת סכנה - מותר לו ללכת אפילו כמה פרסאות. ואפילו אם יש עמו צידה כדי צורכו לשבת - מותר לו לנסוע משם, עד שיבוא למקום בטוח. ומכל מקום יזהר מלהתאחר.
- ו. אם שלח להודיע שהוא מגיע לשבת, מותר לו ללכת כמה פרסאות בערב שבת בכל אופן. ומכל מקום יזהר שלא יתאחר לבוא עד סמוך לערב וכנ"ל (שו"ע ומ"ב סק"ו).

כז. תרומה מדין הטבל

ידועה חקירת ה'אתון דאורייתא' (ס"ב ב) וכך היא שיטת ראשונים [רש"י יבמות ע"ו, ר"ן נדרים פ"ד: רמב"ם מאכ"א י' י"ט, הובא באתון דאורייתא עיי"ש], שכל האיסור מיתה בטבל הוא מחמת התרומה שיש בו. וצ"ע, אם כן למ"ד יש ברירה, מדוע לא נימא שאחר שהפרישו ממנה תרומה, יתברר, שמה שאכל לא היה תרומה ולא יתחייב מיתה.

כח. הלבנת פני חברו ברבים

בגמרא (סוטה י) "נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים". וצ"ב הלשון 'נח' לו לאדם, שלא מצינו [לכאורה] בשום מקום. והלא בתורתנו, תורת חיים, כל דבר ידוע אם חייב או פטור ובפרט בחיי נפש. וביותר, לדעת הרמב"ם (יסודי התורה פ"ה ה"ד) שכל מי שנאמר בו 'יעבור ואל יהרג' ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. ואם כן כאן הרי ממ"נ, אם פטור היאך יכול להחמיר על עצמו, ואם חייב, הרי אין זה 'נח'.

כח. ברכה באוכל ובבית המרחץ

כתב המשנה ברורה ובביאור הלכה (סי' ס"ב ד"ה שלא) שהנמצא במרחץ אין לו לברך בהרהור על האוכל וז"ל: "פשוט מאוד דאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך, דזה היה שייך לומר רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אמרו חז"ל ברכות דף ל"ה דאסור להנות בלי ברכה", ע"כ. וצ"ע, דאם כן אמאי מותר לאונן לאכול ללא ברכה, וכי מותר לו לאכול אוכל לא מעושר, וכד'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	5:59	6:00	5:58	5:56	5:59	6:02
סזק"ש מג"א	8:31	8:32	8:30	8:28	8:31	8:34
סזק"ש גר"א	9:21	9:23	9:21	9:19	9:22	9:24
סזת"פ מג"א	9:56	9:57	9:55	9:53	9:56	9:58
סזת"פ גר"א	10:29	10:30	10:29	10:27	10:30	10:32
שקיעה	7:36	7:33	7:33	7:32	7:35	7:32

+ תאוות +

ידוע שהסבא מסלבודקה זצ"ל היה מחנך מיוחד, והיה מומחה מאד בחינוך, ותמיד חיפש בעלי כשרונות כדי לחנך אותם, שיהיו גדולי ישראל ויוכלו להשפיע על כלל ישראל. ופעם נודע לו על עילוי אחד שלומד בישיבה בירושלים, והסבא היה אז ביישיבתו בעיר חברון, ורצה להשיג קשר עם אותו העילוי, ובמשך זמן זה לא יצא לפועל, עד שפעם אחת נסעה קבוצה של בחורים מירושלים למערת המכפלה בחברון, ואותו העילוי היה ביניהם, והשתדלו אז שכל הקבוצה תיכנס לסבא מסלבודקה.

והם אכן נכנסו אליו, וישבו ליד השולחן, והסבא דיבר לפניהם דברי מוסר, והזכיר בדבריו את מאמר חז"ל (ויקרא רבה א' ט"ו) כל תלמיד חכם שאין בו דעה נבלה טובה הימנו, והסתכל כל הזמן לעבר אותו העילוי, וכיוון אליו את הדברים, כמי שרוצה לחנכו בזה, שיידע שאם אין בו דעה נבלה טובה הימנו.

ואחר כך שאלו את הסבא למה דיבר אליו כך, ומה רצה ממנו, והשיבם הסבא, וכי לא ראיתם? ממנו לא יצא כלום! ואף אם הוא עילוי גדול וכישרוני מאד, לא יצא ממנו שום דבר. ולפליאת השומעים הסביר הסבא, כי בשעה שישבו אצלו, הגישו לפניהם תה עם סוכר דק, והתפזרו כמה פירורים מהסוכר על השולחן, ואותו העילוי הרטיב אצבעו ולקח סוכר ושם בפיו. ומזה הבין הסבא שאם הוא עושה כך כבר לא יצא ממנו כלום.

והיינו מפני שהרי יושבים ומדברים בדברי תורה ומוסר, עם הסבא מסלבודקה, ואם אף על פי כן החשק נמשך לעולם הזה, עם תאוה למשהו מתוק כזה, ואינו מבין שזה לא ממנהג דרך ארץ, ואינו יכול להתגבר על התאוה, זה סימן שהוא בעל תאוה, עם שאיפות לעולם הזה, ואין לו שאיפה לרוחניות, אלא הוא רוצה גשמיות, ועיקר שאיפתו היא לעולם הזה, ומאחר שזוהי שאיפתו, בודאי לא יצא ממנו כלום.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"א, ל') כתב שבירת התאוה היא מעיקרי התשובה, והביא את הפסוק במשלי (י"ג, י"ט) "תאוה נהיה תערב לנפש", וביאר כי 'נהיה' הוא מלשון שבירה וכמו שכתב בדניאל (ח', כ"ז) "נהיית

ונחלית", היינו נשברתי ונעשיתי חולה, כך גם 'תאוה נהיה' היינו אדם ששובר את התאוה הגשמית ואינו מבקש הנאות העולם הזה, 'תערב לנפש' - זה ערב ומועיל לנפש.

והיינו כשאדם מתגבר על התאוה, לא מפני שהוא רוצה ואין לו, שזה לא נקרא שבירת התאוה, ואדרבה התאוה מתחזקת יותר, אלא בזמן שיש לו אפשרות ומתחשק לו, ואף על פי כן הוא מתגבר ועושה נגד הטבע, זה נקרא שבירת התאוה הגשמית, שהוא מרגיל את עצמו להתגבר ולא להימשך אחר התאוה.

ומעשה שהיה באדם שלא היה שומר תורה ומצוות, ונקלע לבעיה רפואית, והוצרך להתחיל לשמור על משקלו, שלא לאכול כל מה שמתחשק, ולאכול פחות מכפי שהורגל, והתחיל לעשות כן במשך תקופה, ומתוך כך נתעורר לחזור בתשובה, והיינו מפני שהתרגל לחיות בחשבון ובאופן מסודר, וזה הביאו לחזור בתשובה.

ובאמת יש לזה גם סיבה רוחנית, כי כאשר אדם שקוע בתאוות העולם הזה, הרי הוא רחוק מן הקדושה, וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א, ל') "כי כל זמן שאדם הולך אחר התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המשכלת, ואז יתגבר יצרו עליו", ובחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג בחשבון הכ"ה) כתב כי אהבת העולם הזה היא סתירה לאהבת העולם הבא, ומי שאוהב ונמשך אחר התענוגים ותאוות העולם הזה, לא שייך שתהיה בו אהבת העולם הבא.

וזהו הענין באותו אדם שהתחיל לשמור על בריאותו ולאכול לפי חשבון ומתוך כך התעורר לתשובה, כי התאוה כבר לא השפיעה עליו, ונעשה קרוב יותר לקדושה, וגם מפני שהתחיל לחיות עם חשבון, וכבר היה לו זמן להתבונן ולחשוב על מצבו, ולא להיות 'כסוס שוטף במלחמה' שעסוק כל הזמן בתאוות הגשמיות.

שיעור הנסיעה המותרת בערב שבת

א. הנוסע בעגלה או רוכב על סוס - מותר לו לנסוע הרבה יותר משלוש פרסאות, עד שליש היום. ומהב"ח משמע להקל בנוסע בעגלה - לנסוע אפילו אחר חצות היום, ובלבד שיעמוד לשבות - דהיינו שיגמור נסיעתו - בעוד היום גדול, בכדי שיוכל להכין צורכי שבת.

ובטעם הדבר כתב ה'פרי מגדים' (א"א סק"א), שבנוסע בעגלה אפשר לשער את משך זמן הנסיעה, מה שאין כן בהולך ברגליו שאי אפשר לשער את משך זמן ההליכה, משום שיש לחוש שמא יתעייף ותימשך ההליכה יותר ממה שחשב בתחילה. והוסיף ה'חוט שני' (ח"א פ"ח סק"א), שמכל מקום גם בנסיעה יש לחשב את התקלות והעייפות שעלולים להתרחש בדרך, כדי שיוכל להגיע בזמן קודם השבת.

ב. מרן החזון איש היה נוהג (מעשה איש ח"ב עמ' קג) שלא לנסוע בערב שבת מחוץ לעיר אחר חצות היום, וכן היה נוהג (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ב הע' 61, בשם מרן בעל הקהילות יעקב) שלא לנסוע בערב שבת נסיעה שאורכה ארבע שעות ומעלה.

ג. הנוסע בתחבורה ציבורית או ששוכר נהג להסיעו, כתב בשו"ת אור לציון (שם תש"ז) שיש להקדים את נסיעתו בשיעור כזה שיוכל הנהג לשוב לביתו בעוד יום, ולא יבוא בשל כך לחילול שבת ח"ו.

ד. יש שכתבו כי גם בזמנינו בנסיעות ברכב וכלי תחבורה השונים - יש להימנע מלצאת לנסיעה באופן שיגיע למחוז חפצו סמוך מיד לכניסת השבת, מלבד הסיבה שעלול לקרות תקלות ופקקי תנועה בדרכים, ויבוא לידי חילול שבת (קצוה"ש ס' ס"ט), עוד יש טעם לכך, והוא כדי שיהיה שהות בידו לנוח מעמל וטורח הדרך ולהיכנס לשבת בישוב הדעת ומונחת הנפש, דזהו מכבוד ועונג שבת שלא להיכנס לשבת עייף מטלטול הנסיעה (דעת בשם שו"ת בנין ציון ח"ב ס' נ"ח), ולכן יש לסדר הנסיעה באופן שיגיע למחוז חפצו כשעה או שתיים קודם כניסת השבת.

כט. הצלת נפשות בשפיכות דמים

בנדרים (כ"ב.) מובא שעולא, שכשעלה מבבל לארץ ישראל, התלוו אליו שני בני בבל, קם אחד ושחט את חברו, אמר לו לעולא האם עשיתי טוב. אמר לו עולא, כן ותמשיך להורגו, ובר"ן וברא"ש מבואר שאכן לא היה אז מת [דלא כהמאירי שכתב שאכן היה הרוג אז]. וכשבא בארץ ישראל עולא לפני לרבי יוחנן, אמר לו, דלמא חס ושלום החזקתי ידי עוברי עבירה. אמר לו רבי יוחנן 'נפשך הצלת', ע"כ.

וצ"ע, שהלא הריגה היא ביהרג ואל יעבור, ומהי טענת 'נפשך הצלת', והרי לא גרע מאביזוריהו דרציחה. ועוד, שהרי שיטת שמאי הזקן (קדושין מ"ג.) שברציחה יש שליח לדבר עבירה וברמב"ם (רוצח ב' ב') משמע כדבריו.

7. חצי שיעור במצוות

דעת החיד"א (מחזיק ברכה סי' תע"ה) וסייעתו שיש דין 'חצי שיעור' במצוות, ומי שיש לו רק חצי כזית מצה, שיאכלנו [ודלא המשל"מ (חמץ פ"א ה"י) וסייעתו שאין חצי שיעור במצוות].

וצ"ע: א. א"כ מדוע אין חייבים ברכת המזון על פחות משיעור. ב. מדוע אין חייבים בסוכה באכילת פחות משיעור. ג. מדוע קטן פחות מ"ג שנה לא יתחייב במצוות מדין חצי שיעור, לדעת הרא"ש (אבות ה' כ"א), שהוא הלכה למשה מסיני מדין 'שיעורין'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:00	6:01	5:59	5:56	6:00	6:03
סזק"ש מג"א	8:31	8:33	8:31	8:28	8:32	8:35
סזק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:19	9:22	9:24
סזת"פ מג"א	9:56	9:57	9:56	9:53	9:56	9:59
סזת"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:27	10:30	10:32
שקיעה	7:35	7:32	7:32	7:31	7:34	7:32

♦ תאוות – המשך ♦

שבירת התאוה הוא אם אדם מרגיש את עצמו שלא לחפש את הטעם הטוב, ולא לאהוב מה שטעים, וידוע שבעלי מוסר היו מחנכים את ילדיהם לשבירת התאוה, ומעשה שהיה באחד שהיה בן יחיד למשפחתו ולמד בשיבה מחוץ לעיר, ובכל פעם שהיה חוזר לביתו, הכינה לו אמו מאכל קבוע, תבשיל שלא היה מיוחד במינו כל כך, ולא שינתה אף פעם להכין תבשיל אחר, מפני שרצתה להרגילו שלא לאהוב את מה שטעים.

וביסוד התשובה לרבינו יונה הובא בשם הראב"ד כי העצה לשבירת התאוה היא, כאשר אדם אוכל דבר טעים ומתחשק לו להמשיך לאכול, שלא יגמור את הכל, אלא ישאיר מעט בסוף האוכל.

ואמנם זוהי מדרגה, ומעשה היה באחד שניסה לעשות כן, והזיק בזה לעצמו, מפני שהפריז יתר על המידה, אבל הענין בזה הוא להזכיר לעצמו שאינו אוכל מפני התאוה, רק מה שמוכרח לקיום הגוף, והעיקר הוא תורה ומצוות ומעשים טובים ולא תאוות והנאות העולם הזה.

ובגמרא אמרו (גיטין ע', א') סעודתך שהנאתך ממנה משוך ירך הימנה, אם אדם מרגיש שהוא נהנה מן האוכל, צריך להפסיק ולא להמשיך לאכול, ובפשוט היינו מצד שמירת הבריאות, שאם נהנה הרבה, סופו שיאכל יותר מדי, ויזיק לבריאותו, ולכן צריך למשוך ידו שלא לאכול יותר מהצורך, והוא דבר ידוע שהרבה אנשים סובלים מזה שאוכלים יותר מדי, וכבר כתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ד, ה"א) כי רוב החוליים באים מריבוי האכילה.

אבל באמת עיקר הענין הוא משום שגשמיית מזיקה לנפש, ובכלל זה תאוות האכילה וכן כל הנאה חומרית, ולכן אם אדם רואה שהנאותו ותאוותו מרובה, צריך למשוך ידו מן האכילה, וכל אכילה ושתייה הם בליט ברירה, מפני שמוכרחים לזה לצורך קיום הגוף.

ומעשה שהיה באחד שהגיע למרן הגרי"ז זצ"ל, וסח בפניו שלא אכל באותו היום, ומרגיש טוב מאד מזה, ואמר לו מרן, נכון שזוהי הרגשה טובה, אבל אין ברירה ומוכרחים לאכול לצורך קיום הגוף, ופעם אחת הוא יכול למנוע עצמו שלא לאכול, אבל יותר מזה הוא מחליש את כוחות הגוף.

יש הנאות העולם הזה שהכרחיות, כגון מה שאדם צריך לאכול ולשתות, אבל כתוב במסילת ישרים (פ"ג ופ"ו) שיש בזה מדרגות, אם אדם נהנה מהאוכל ורוצה ליהנות ולכן הוא אוכל מה שיותר טעים ומשתדל שיהיה יותר טעים וייהנה יותר, הרי זה לא מוסיף לו בריאות כלל ואינו צריך לזה לקיום גופו, ואדרבה אם אוכלים יותר מדי זה מזיק לבריאות כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות. אבל טבע האדם הוא שיש תאוות האכילה ואינו מתגבר על זה, ויש כאלה שלא מבינים את זה ומזיקים לבריאותם.

ואפילו כשאדם אוכל עם חשבון ובצורה שלא יזיק לבריאות, אם הוא נהנה ממה שהוא אוכל, הרי זו הנאת העולם הזה שהיא הנאה גשמית, וזה דבר שמרחק את האדם מן השלמות.

לכן העצה היא שיאכל בכוונה לשם שמים, כמו שאמרו (אבות פ"ב, מ"ב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וכשאוכל לשם שמים מפני שהוא חייב לאכול הרי זה הכשר מצוה, כי הוא מוכרח לאכול לצורך כל מעשי המצוות וכל המעשים הטובים שהוא עושה, ולא סתם בשביל לחיות, אלא בתור אמצעי למעשים טובים.

ומעשה שהיה באדם בעל מדרגה שישב פעם לאכול, ומישהו אמר לו 'בתיאבון', ונענה ואמר, וכי אני בעל חי שאוכל בשביל התיאבון? וכי זוהי הכוונה והמטרה באכילה? סוס אוכל עם תיאבון, אבל אנחנו אוכלים כדי שיהיה לנו כוח ללמוד ולקיים את התורה, ולא מפני שמתחשק לאכול.

יש כאלה שמעשנים סיגריות, וידוע בשם האמרי אמת מגור שאמר כי העישון תחילתו בגאוה, שילד קטן רוצה להרגיש חשיבות כמו מבוגרים, ומתחיל לעשן, למרות שאין לו שום טעם בזה, אבל במשך הזמן זה נהיה גם 'תאוה', כי הוא מקבל טעם בעישון, ומתמכר לזה.

ובאמת לכתחילה ודאי שאין להתחיל לעשן, וכבר נתפרסמו מכתבים מגדולי הדור שהעישון מזיק לבריאות, וגורם לסכנת נפשות ממש, מלבד מה שזה גם בזבז כסף, אבל אפילו אלו שכבר התחילו לעשן יכולים להפסיק, ואני מכיר כמה כאלה שעישנו והפסיקו, ואמנם היצר הרע חזק מאד, אבל מי שרוצה יכול להיות גיבור, ולהתגבר על היצר הרע, ותלוי בגבורת הנפש כמו שאמרו (אבות פ"ד, מ"א) איזהו גיבור הכובש את יצרו.

הכנת הסעודות לשבת

א. ישכים ביום שישי בבוקר להכין צורכי שבת, והיינו מיד אחר קריאת שמע ותפילה, כמו הבאת המן שהייתה מיד ביום שישי בבוקר (ש"ע סי' ר"ג, ומ"ב סק"א). דין זה שצריך להשכים בבוקר, דעת ה'חוט שני' (ח"א פ"ד סק"א) שנאמר דווקא על מי שמוטל עליו להכין את צרכי השבת, אבל מי שאין מוטל עליו להכין את צרכי השבת, אף שצריך לעשות איזה דבר בהכנות לכבוד שבת, וכדלהלן, מכל מקום אינו חייב להשכים בבוקר לשם כך.

ב. אם הוא רגיל ללמוד ביחידות אחר התפילה שיעור קצוב בזמן [וכן לעבור על הפרשה עם פירוש רש"י נחשב דבר שיש לו קצבה, ואין חשש שימשך בזה (מ"ב רנ"א סק"ח)], וכן אם מלמד את הרבים [גם אם השיעור אינו קצוב בזמן] - אל יבטלנו, אלא יקנה אחר הלימוד. אם דרך המקום למכור בבוקר, ולא ימצא לקנות צורכי שבת אחר לימודו - לא יקבע לימודו אלא אחר הקניה (מ"ב סק"א ושעה"צ סק"א).

ג. אם רגילים במקום ההוא למכור מוקדם בבוקר קודם התפילה, ולא ימצא לקנות אחר התפילה, יקנה תחילה ואחר כך יתפלל [אך יראה לקרוא קריאת שמע קודם שיקנה, כיון שכבר הגיע זמנה]. ואין זה בכלל האיסור לעשות חפציו קודם שיתפלל, כי גם הקניה חפצי שמים היא (שם ובה"ל ישכים).

ד. טוב שיאמר על כל דבר שקונה - 'זהו לכבוד שבת!', כי הדיבור פועל הרבה בקדושה, וכמו שביאר המ'חצית השקל' (סק"א), שעל ידי הדיבור חלה קדושת שבת על אותו ענין. אף על פי שהכין בהשכמה, מצוה היא לכתחילה שיוסיף גם בין השמשות, ורמז לדבר שנאמר 'והיה משנה', כלומר שייכנו שנית (מ"ב סק"ב בשם המג"א) [ואף שזמן בין השמשות דינו כשבת, וההכנה לצורך השבת צריכה להיות קודם השבת, ביארו ה'תורות חיים' (סק"ב) וה'ערוך השולחן' (ס"א), שכוונת המג"א שצריך להוסיף קצת בהכנות אף סמוך לערב].

ל"א. הכרת הטוב ולא תיקום

בענין איסור 'לא תיקום' כתב החינוך (מצווה רמ"א): "רשי המצוה שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב ועד רע הוא סיבה שתבוא אליו מאת הש"י, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצונו ברוך הוא" וכו' [ועי' 'ארחות יושר' ערך נקמה בהרחבה].

וצ"ע, אם כן מידת הכרת הטוב [שהיא מיסודות התורה כידוע] מהי, ומ"ש דבר רע מדבר טוב שהשני עשה.

ל"ב. בחירת הקב"ה בישראל

הנה נוסח ברכת התורה הוא "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", וכו'. ובפשטות היינו שבחר בנו על ידי שנתן את תורתו, ואין כאן שני דברים נפרדים.

וצ"ע, דהלא הקב"ה סיבב קודם על כל האומות, והם אלו שמיאנו במתנה זו, ומהו השבח שהוא בחר בנו ונתן לנו את התורה.

ל"ג. נוסח על טבילת כלים

נאמר בשו"ע (יו"ד סי' ק"כ ס"ג), יברך על טבילת כלי, ואם הם שנים או יותר, מברך 'על טבילת כלים'.

וצ"ע דלא מצינו בשום מצוה חילוק בנוסח הברכה, ובשו"ע (יו"ד סי' רס"ח ס"ה): המל את הגרים מברך, 'למול את הגרים', ולא חילקו בין גר אחד לשנים. ובקביעת מזווה לא חילקו אם קובע כמה מזוזות, וכן בציצית ועוד כיוצ"ב.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:00	6:01	5:59	5:57	6:01	6:03
סזק"ש מג"א	8:32	8:33	8:31	8:29	8:32	8:35
סזק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:20	9:22	9:25
סזת"פ מג"א	9:56	9:57	9:56	9:54	9:57	9:59
סזת"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:34	7:31	7:31	7:30	7:33	7:31

♦ חמדת הממון ♦

בטבע האדם יש חמדת הממון, ורוצה שיהיה לו מה שיותר ממון, כמו שאמרו (קהלת רבה א', י"ג) יש לו מנה רוצה מאתיים וכו', אבל הרי הכל בהשגחה, וכבר בראש השנה נקצב ונקבע מי יעני ומי יעשר, ואין זה תלוי באדם וברצונו אלא במה שנקבע מן השמים. וגם כבר נאמר בקהלת (ה', י"ב) יש עושר שמור לבעליו לרעתו, שיש עושר שהוא לרעת האדם, ועוד כתוב (שם י"א) והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון, כי הוא דואג, שצריך לשמור על רכושו, וכמו שאמרו (אבות פ"ב, מ"ז) מרבה נכסים מרבה דאגה.

אם אדם ישתדל להשיג יותר ממון, זה לא ייתן לו חיים יותר טובים, ולפעמים גם מפסידים מחמדת הממון, כגון שיש לו פרנסה ורכוש עם הכנסה קבועה, וכשמזדמן לו עסק שיוכל להרוויח בו הרבה יותר, הוא מוכר את מה שיש לו ומשקיע בעסק, ואחר כך מפסיד, והיו מעשים ידועים שהפסידו מתוך חמדת הממון.

חמדת הממון מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ופעמים שמביאה גם לידי איסורים, מלבד עצם המידה הרעה של חמדת הממון, לפעמים זה גורם לשקר, או שגורם צער ופגיעה למישהו, או שגורם הפסד ממון לאחרים, וכל זה נובע מחוסר אמונה, שלא יודעים שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה ט"ז, א'), ואי אפשר להרוויח יותר ממה שנקצב מן השמים.

בדרך כלל יש תירוץ לחמדת הממון, שדואגים מה יהיה אחר כך, ומה יעשה בעוד כמה שנים, הלא יש לו ילדים קטנים שצריך לחתן אותם, ויצטרך לשלם הוצאות חתונה ודירה, ודואג כבר מעכשיו מהיכן יהיה לו, ומחפש כל מיני אופנים להרוויח בשביל העתיד, אבל האמת היא שהכל קצוב, ובלאו הכי יקבלו את מה שמגיע.

וכן היה אומר החזון איש, כשהיה ויכוח בין שני מחותנים, וכל אחד מבקש שהשני ישלם את ההוצאות, אמר החזון איש על מה הם מתווכחים, הרי הזוג יקבלו את מה שמגיע להם מן השמים, ומי שייתן את ההוצאות הוא רק 'הצינור' שדרכו מעבירים את הכסף לבני הזוג מן השמים.

יש כאלה שמוכשרים ויודעים לקרוא בתורה, ופעם היה אחד מבני הישיבה שהציעו לו להיות בעל קורא בבית הכנסת בשבת, ולקבל תשלום תמורת זה, ואמרתי לו שמסתבר שיש לחוש לחמדת הממון, אבל שלא יסמוך עלי, אלא ישאל את מרן הגרא"מ שך זצ"ל, והלך ושאל, והרב שך אמר לו שבודאי לא לעשות כן, מפני שיש לו בית ומשפחה שדואגים לכל צרכיו, ויש לו ממה לחיות, ומאחר שאינו זקוק לזה, הרי זו חמדת הממון.

וכן היה מעשה עם מרן החזון איש זצ"ל שהיה אדם שביקש לתת פרסים לבעלי כישרונות מיוחדים, והחזון איש לא הסכים, מפני שאותם בעלי כישרונות יכולים ללמוד גם בלי פרסים, ואינם צריכים את העידוד הזה, ורק מי שאינו לומד בלי זה, והפרס נותן לו חיזוק שילמד, יש היתר לקבל פרס כדי שילמד יותר טוב, אבל מי שלומד טוב גם בלי הפרס, בודאי עדיף שלא לקחת את הפרס, כדי שלא להתרגל בחמדת הממון.

ובפורים מצוי ענין חמדת הממון, שיש בחורים שמקבלים מלגה כספית עבור הלימוד בפורים, שעל ידי זה ילמדו בהתמדה, והנה מי שיועד בעצמו שבלי זה לא ילמד, אין ברירה, ומוכרח לקחת את המלגה, שזה יותר טוב מאשר שלא ילמד כלל, אבל מי שיכול ללמוד בלי כסף ואינו צריך לזה, ודאי עדיף ללמוד בלי תמורה.

ונשאלתי מבחור צעיר שלמד וקיבל מלגה, מה יעשה עכשיו עם הכסף, לאחר שכבר למד וקיבל את המלגה, ואמרתי לו שייתן לצדקה, כי מה הוא צריך לזה, הרי הוא בחור צעיר שיש לו מה לאכול ויש לו מה ללבוש, ואין עליו עול בשר ודם, ומדוע צריך שיהיה כסף ברשותו, הרי זו חמדת הממון, ועדיף לתת את הכסף לצדקה.

מצוי גם שמקבלים מתנות לבר מצוה, והנה מה שמקבלים ספרים נוחים, אבל מה שמקבלים כספים, כשילד מקבל כסף זה מסוכן מאד, שמקבל בזה חמדת הממון, כמו שאמרו יש לו מנה רוצה מאתיים, ורוצה שהכסף שיש לו יתרבה יותר. לכן צריכים לתת הכסף להורים, שהם הוציאו הוצאות לשמחת הבר מצוה, ורוב ההורים אינם עשירים וצריכים את הכסף, ואילו הילדים אם ייקחו כסף יקבלו מזה חמדת הממון.

יום ההכנה לשבת

א. מעיקר הדין יש לקנות ביום שישי וזה יותר טוב משיקנה ביום חמישי, כי כך ניכר יותר שהוא לכבוד שבת (מ"ב ר"ג, ב.). ואף שיש טירחא גדולה יותר לקנות בערב שבת, כתב ה'ערוך השלחן' (ס"ב) שמכל מקום מצוה לקנות בערב שבת.

ב. אמנם דבר הצריך הכנה רבה, כגון בשר שיש למולחו וכדומה, יש לקנות ביום חמישי. אך אם הבשר שמוצא ביום חמישי הוא כחוש, ויש ספק שימצא ביום שישי בשר שמן וטוב, ימתין לקנות ביום שישי. ומסתבר כי בימי שישי הקצרים, כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום חמישי - עדיף (מ"ב ר"ג, ב.). וכן מי שיועד שלא יוכל להכין בערב שבת מחמת אונס, ואין לו אדם אחר שיטרח עבורו, כתב הח"ח בספרו 'נדחי ישראל' (פל"ז סק"א) שחייב כבר מאמצע השבוע להקדים לקנות את צרכי השבת.

ג. אפילו אם יש לו כמה עבדים לשמשו, ישתדל להכין בעצמו איזה דבר לצרכי שבת כדי לכבד השבת, כי מצות כיבוד שבת מוטלת על כל אדם, ומצוה בו יותר מבשלוחו. ומצאנו שהאמוראים בעצמם עשו איזה דבר לכבוד שבת, כגון בהכנת המאכלים או סידור הבית, ומהם ילמד כל אדם, אפילו החשוב ביותר, ולא יאמר לא אפגום כבודי, כי זהו כבודו שמכבד את השבת (שו"ע ר"ג, א', ומ"ב שם). ואף אם רק עורך ומסדר את השולחן לכבוד שבת, כתב ב'פלא יועץ' (ערך הכנה) שקיים מצות הכנה לשבת.

ד. בימי שישי הקצרים, וכל שכן אם הוא רואה שכבר סמוך לשבת, מחוייב הוא לעסוק בכל כוחו. וכתב ה'משנה ברורה': וראיתי אנשי מעשה גדולי תורה, שהיו מנקים את הבית בעצמם בימי הקצרים, כדי שלא יתחלל שבת, וזהו חיוב גמור על כל אדם, אם לא הספיקו לגמור את ההכנות (מ"ב סק"ד).

לד. אונאה במכירת טריפה

מבואר ברמב"ם (מכירה פט"ז ה"ד) שהמוכר דבר שאסור לאוכלו מן התורה, חייב להשיב את הכסף, אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם אכלן אכל, ואין המוכר מחזיר לו כלום, ועיקרו במשנה (בכורות ל"ז). וצ"ע, שהלא בטריפה דרבנן, לו יהא שלא צריך להשיב, אך ודאי שהטריפה שווה פחות מן הכשירה, ומדוע שלא לכל הפחות ישיב את ההפרש.

לה. קר"ש כל היום

בכסף משנה (ק"ש פ"א) חידש להלכה, דמדאורייתא זמן ק"ש הוא כל היום, דכמו דדרשינן 'ובשכבך' כל זמן שבני אדם שוכבים, כך 'ובקומך' הוא כל זמן שבני אדם קמים.

וצ"ע, דא"כ מדוע מבואר בגמ' (ברכות כ:) דק"ש הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והלא הוא נוהג כל היום וכל הלילה.

לו. חיוב לשמוע לנביא

ברמב"ם (יסודי התורה פ"ט ה"ב) מצוה לשמוע לנביא, והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים, והוא ממשנה סנהדרין (פ"ט).

וצ"ע אם כן כל העובר על אחת ממצוות התורה חייב מיתה, שהרי הכל נבואת משה רבינו היא מפי הגבורה, ומ"ש נבואה קבועה וידועה לנבואה מזדמנת.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:01	6:02	6:00	5:58	6:01	6:04
סזק"ש מג"א	8:32	8:33	8:32	8:29	8:33	8:35
סזק"ש גר"א	9:22	9:23	9:22	9:20	9:23	9:25
סזת"פ מג"א	9:56	9:58	9:56	9:54	9:57	9:59
סזת"פ גר"א	10:29	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:33	7:30	7:30	7:29	7:32	7:30

• שמח בחלקו •

ידוע לי מעשה שהיה במשפחה אחת של בני תורה, שחיו בדחקות ובצמצום גדול, עד שלא היה להם בשר ודגים לאכול בשבת, והיו אוכלים בשבת מאכלי חלב, אך הם היו מאושרים ושמחים בחלקם, ואחד מן הילדים הקטנים במשפחה התבטא ואמר "אנחנו יש לנו ניסיון העושר, שלא חסר לנו כלום", כך הם הרגישו, שיש להם ניסיון העושר, כי יש להם מה לאכול, והיו מאושרים בזה!

והוא כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד, מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, מי שמח בחלקו הוא העשיר האמיתי, שלא חסר לו כלום, וזוהי העשירות הגדולה מאד, כי עשיר שהוא בעל ממון אם יש לו מנה הוא רוצה מאתיים, ואם יש לו מאתיים הוא רוצה ארבע מאות (קהלת רבה), וככל שיש לו יותר עשירות כך הוא מרגיש שחסר לו יותר, אבל השמח בחלקו לא חסר לו כלום והוא המאושר באמת.

הכרתי אדם שהייתה לו סיבה שבדרך הטבע הוא צריך להיות עצוב כל החיים, סיבה חזקה מאד, ואף על פי כן הוא היה תמיד בשמחה עם מצב רוח טוב, לא בצורה מלאכותית, אלא בצורה טבעית, היה שמח בחלקו, ונתן אווירה של שמחה גם לאחרים.

ושמח בחלקו היינו שמסתפק במועט, ומודה על מה שיש לו: שהוא חי, ורואה, ושומע, ומדבר, ומבין, ונמצא בחברת בני אדם שיש לו קשר עמהם ואינו שרוי בבדידות, והוא אוכל, ושותה, ונח, ויכול לעשות כל פעולה שהוא רוצה, כאלו חיים מאושרים יש לו! ואף שיש סיבות שיהיה עצוב, הוא לא חושב עליהם, אלא שמח בחלקו. וכבר אמרו איזהו עשיר השמח בחלקו, וזה גם אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם.

חשוב מאד לכל אחד ואחד שיהיה שמח בחלקו, שעל ידי זה ירגיש טוב וגם כל סביבתו תהיה מאושרת, ונתן בזה אווירה של שמחה לכל הסביבה, וזו זכות עצומה וגם חיים מאושרים. ואם יש איזה סיבות שלא להיות שמח, הרי הכל מן השמים, וצריך להאמין שגם זו לטובה, כי כל דעביד רחמנא לטב עביד,

גם כשיש משהו שיכול לגרום צער אין סיבה להיות עצוב, כי הכל מן השמים ולטובה, ואמנם הוא לא יודע מדוע זה לטובה, אבל בשמים יודעים, ויבוא יום שגם הוא יבין שכל הקשיים היו לטובתו.

עם אמונה אדם תמיד שמח בחלקו ושרוי במצב רוח טוב, וכפי ששמעתי פעם מאדם מבוגר שהיה חולה וחלש, ואמר "עס איז געווען גוט, און עס וועט זיין גוט, און עס איז גוט", כלומר: היה לי טוב כל הזמן, ויהיה לי טוב, וגם עכשיו טוב לי! כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכל המציאות כפי שהיא - הכל לטובה.

והכרתי עוד אדם שהיה חלש וסבל ייסורים לעת זקנתו, וכששאלו אותו מה שלומו, השיב ואמר "ס' איז אזוי גוט אז בעסער קען ניט זיין", כלומר שמצבי הוא טוב כל כך שלא יכול להיות יותר טוב מזה! וזה נכון באמת, מפני שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן זהו הכי טוב שיכול להיות, 'בעסער קען ניט זיין'.

ופעם היה אדם חולה וחלש שלא היה כל כך מבוגר, ושאלתי אותו איך הכוחות שלו, וכיצד הוא מצליח בלימוד, האם כמו שהיה פעם או פחות, ואמר לי שאין לשאול למה היום אינו בכוחותיו כמו פעם, אלא השאלה היא למה פעם היה יותר טוב... וגם היום מצבו טוב, כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, רק השאלה היא למה פעם היה יותר טוב, וזה באמת אינו יודע מדוע ומפני מה זכה שיהיה יותר טוב.

טענימת התבשילים לכבוד שבת

א. מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת כדי לתקנו כהוגן. ובספר 'שולחן שלמה' משמע, שעצם הטעימה היא מצוה, ואפילו אם אין צורך לתקן המאכל (מ"ב שם ושעה"צ ח'). [ולענין אם צריך לברך על טעימה זו, כתב ה'כף החיים' (סי' רי"ט ס"ק כ"ג) שצריך לברך, כיון שבוודאי מתכוין לאכול]. ושכר של הטועם מתבשילי השבת בערב שבת, כתב ה'מחזור ויטרי' (תפילת מוסף של שבת סי' קצ"א) שמאריכים לו ימיו ושנותיו.

ב. עוד הוסיף בטעם מצות טענימת התבשילים בערב שבת ב'מחזור ויטרי': כדי שלא יבוא לידי כעס על בני ביתו בגלל הקדחת התבשיל, שהרי כתוב בפסוק שטעם הדלקת הנר בשבת הוא משום 'וידעת כי שלום אהלך' (איוב ה', כ"ד), וכל שכן שבעינין זה של הקדחת התבשיל צריך להיזהר שלא יבוא לידי כעס. וב'משנה ברורה' (סק"ה) הביא ש'הספרי' למד מפסוק זה שיש להשחזיז את הסכין לכבוד שבת.

ג. גם מי שמתענה בערב שבת, כתב ה'פרי מגדים' (א"א סק"א) שיכול לטעום את התבשיל ולפולטו, וכמו שמבואר בשו"ע סי' תקס"ז ס"א, ומובא במ"ב (שם סק"ו), שאף לדעת הרמ"א שאסור לטעום בתענית ציבור, יש אופנים שהתירו לטעום לצורך הלילה.

ד. גם בערב 'שבת חזון' שאין היתר לאכול תבשיל של בשר, כתבו ב'שו"ת התעוררות תשובה' (ח"ב סי' קס"ט) וב'לקוט הגרשוני' שיכול לטעום מתבשילי השבת ולפולטם. מאידך, ב'שו"ת אור לציון' (ג', כ"ו, ד') כתב, שהרגיל בטעימת התבשיל כל ערב שבת, מותר לו לטעום ולבלוע גם בערב שבת זו, כיון שכונתו היא רק ל'טועמיה חיים זכו', וכן דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית הלוי ח"ג עמ' מ"ט) שאם יש צורך בטעימות תבשילי הבשר קודם השבת, מותר לטעום מעט כפי הצורך, שאין זה בכלל טעימה האסורה משום שמחה.

17. ברכת הנר במוצ"ש

נהגו ישראל לברך על הנר במוצ"ש כמבואר בסימן רח"צ. וצ"ע גדר ברכה זו, אם הוא ברכת הנהנין, יצטרכו לברך על האש בכל יום. ואם הוא ברכת השבח על היצירה שהיתה במוצ"ש, מדוע אין מברכים על שאר הבריאות שבכל יום ויום.

18. כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש

קיימ"ל דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ולכן אומרים 'כדת משה וישראל', ומכאן זה במקומות מסוימים עשו חכמים 'אפקיענו' לקידושין. והקשו אחרונים, שהרי בגיטין (כ"ה, כ"ו) מבואר שהמקדש אשה ע"מ שירצה האב, למ"ד אין ברירה, אפילו אם רצה האב אינה מקודשת. והרי קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה, וא"כ כל מאן דמקדש, צריך להיות שהקידושין לא יחולו אף אם לא אפקיענו.

19. האוכל מצה ללא ברכה

בברכות (ל"ה:) איתא "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל" וכו'. והעירו האחרונים שלפי זה, האוכל מצה ללא ברכה לא יצא ידי חובה דהוי כמצוה הבאה בעבירה וכן הוא כמצה גזולה. [וכן פסק להלכה בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שכ"א) 'שנראה לו פשוט', אך סתימת כל הפוסקים לא משמע כן].

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:02	6:03	6:01	5:58	6:02	6:05
סזק"ש מג"א	8:33	8:34	8:32	8:30	8:33	8:36
סזק"ש גר"א	9:22	9:24	9:22	9:20	9:23	9:25
סזת"פ מג"א	9:56	9:58	9:56	9:54	9:57	9:59
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:32	7:29	7:29	7:28	7:31	7:29
הדלקת נרות	6:52	7:07	6:59	6:58	7:01	6:59

+ כיבוד אב ואם +

בני ישיבה שחוזרים לביתם בימי בין הזמנים, צריכים גם לעזור בבית ולקיים מצות כיבוד אב ואם, וראיתי מובא בשם החזון איש שאמר, כי כמו שמצינו בגמרא (מגילה ד', א') שמשו רבינו תיקן לישראל שיהיו שואלים ודורשים בענייניו של יום הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, ושואלים ודורשים בהלכות החג שלושים יום או שבועיים קודם החג (פסחים ו', א'), כך גם צריכים ללמוד הלכות כיבוד אב ואם בזמן של כיבוד אב ואם, להיות מוכנים לקיים המצוה כהלכתה.

ומצות כיבוד אב ואם היא לא רק במעשים אלא גם בלב, להרגיש בלב את הכבוד והמורא, ואמנם בגמרא אמרו (קידושין ל"א, ב') איזהו מורא ואיזהו כיבוד, ומזכירים שם מעשים של כבוד ומורא, כגון לא ישב במקומו וכו', אבל מהמעשים רואים את המטרה של המעשים, שבלב יהיה כבוד ומורא.

וכבר אמרו חז"ל (שם ל', ב') שהוקש כבוד אב ואם לכבוד המקום, ורבינו יונה בסוף אגרת התשובה כתב "דע שהעולם כולו נברא לכבוד השם יתברך שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו' והרצה לכבוד את השם יתברך יכבד את אביו ואמו", היינו שבכיבוד אב ואם מקיימים מצות כבוד המקום! מפני שהוקש כבודם לכבוד המקום, וכשעוסקים בזה עוסקים בכבוד שמים.

בכיבוד אב ואם זוכים לפירותיהן בעולם הזה כדאיתא במשנה ריש פאה, והיינו מידה כנגד מידה, כיון שמכבד את הוריו בעולם הזה, זוכה לחיים טובים ומאושרים בעולם הזה, וראיתי בשם אחד שאמר כי רואים דבר זה במציאות, שמי שזהיר בכיבוד אב ואם יש לו עולם הזה טוב מאד, ומי שחש ושלוש אינו זהיר בזה, גם העולם הזה שלו הוא לא עולם הזה [ועיין ארחות יושר ערך כבוד אב ואם].

ויש דבר שנוגע במיוחד לצעירים, שנמצאים בבית ויש הורים, וההורים אוהבים את הילדים ונותנים לילד מה שהוא רוצה, ולפעמים הילד כבר חושב שמגיע לו, ואם פעם לא נותנים לו הוא כועס ודורש מההורים ומכריח אותם, וזה לא כדאי! כי ההורים לא חייבים לו כלום, ואדרבה הוא חייב להם, על כל

מה שעשו בשבילו, מה שההורים עושים בשביל הילדים, כמה שהם סובלים וכמה שהם מצטערים, ואיזה קשיים הם עוברים בשביל טובת הילדים, איך לגדל את הילד, כשהוא נולד, ואחר כך במשך החיים, כמה שהם דואגים, עם הוצאות כספיות, ומאמצים, ואם כן מי חייב למי? הרי הילד חייב להורים!

וזו מצות כיבוד אב ואם, שהיא מצוה שכלית, שגם גויים מבינים אותה, וכל אדם בעל רגש קצת עם מידות טובות מרגיש שהוא חייב, ושאין יוצא ידי חובת כיבוד אב ואם, כי אין שיעור לזה, וכמה שבכוחו הרי הוא חייב להוסיף ולכבדם. וזה הדבר הראשון במשנה בפאה, שזוכים בו לפירותיהן בעולם הזה, אם עוסקים בכיבוד אב ואם כמו שצריך, לכל הפחות לא לצער אותם, וגם לכבד אותם ולדאוג להם שירגישו טוב, שיהנו וישמחו, על ידי זה זוכים מידה כנגד מידה לחיים טובים ומאושרים בעולם הזה.

שבת קודש פרשת ראה

"לא תבשל גדי בחלב אמו" (י"ד, כ"א).

נאמר בפרשת השבוע, וזו הפעם השלישית שנכתב בתורה איסור בשר בחלב. במסכת חולין (קט"ו, ב') לומדים מכך שבשר בחלב נאסר הן באכילה, הן בבישול והן בהנאה.

בספר שאלות ותשובות אפרקסותא דעניא (חלק ד' סימן שע"ז) דן המחבר לגבי היכי-תמצא בלתי רגיל של הנאה מבשר בחלב: כידוע ניתן היה להרגיש במין כל טעם שבעולם בהתאם לרצונו ומוחשבתו של האוכל. ואם כן יש לחקור האם מותר היה לרצות להרגיש במין טעם של בשר בחלב? (לפי מה שנפסק להלכה ש"טעם כעיקר", שהטעם אוסר מדאורייתא).

והנה כבר קדם ונשאל החיד"א על ידי "נכבד, גביר אחד" שאלה דומה: האם יהיה מותר לרצות להרגיש במין טעם חזיר? והביא ראיה מגמרא חולין (ק"ט, ב') שם מסופר על אשתו של רב נחמן שמנתה בפניו רשימה ארוכה של דברים של "כל דאסור לן רחמנא שרא לן כוותיה" - מאכלים מותרים שטעמם דומה לטעם מאכלים שנאסרו (כגון כבד במקום דם; מוחו של דג בשם שיבוטא במקום חזיר וכדומה) היא בקשה להרגיש טעם של בשר בחלב ורצתה לדעת מה הותר נגד טעם בשר בחלב. הורה רב נחמן לשפד עבורה 'כחל'.

ומכאן אנו לומדים שאף שאדם טועם "טעם איסור", מכיוון שיודע שהדבר הוא אוכל מותר אין בזה איסור ('פתח עינים', חולין ק"ט ב') ועוד טעם להתיר: "דזה היה מעשה שמים להתהפך המן כפי מה שרוצה לטעום - ואם חשב לאכול איסור, המן לא היה מתהפך אם היה עושה איסור בזה".

והנה לגבי הראייה של החיד"א - מאשתו של רב נחמן שביקשה להרגיש טעם איסור של בשר בחלב, ויעץ לתת לה כחל - יש להעיר שבאכילת כחל לא מרגישים למעשה טעם של בשר בחלב, אלא טעם של כחל שדומה לטעם של בשר וחלב. אבל כאשר מי שאוכל מן מכוון לטעם של בשר וחלב הרי הוא מרגיש טעם ממשי של איסור.

מ. הנאה מאש בית המקדש

כתב הר"ן (על הרי"ף שבת ט. מדפ"ד) בהלכות חנוכה: אסור להשתמש לאורה. פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה, דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל, והכי מוכח בירושלמי ע"כ. הרי שאסור ליהנות מאור המנורה.

וצ"ע, שהרי שיטת הירושלמי עצמו (הובא בתוס' שבת כ"א. וסוכה נ"ג) שמותר לאשה לברור וליהנות לאור הבית השואבה, משום שקול מראה וריח אין בו משום מעילה, ומ"ש מנורה מאור בית השואבה.

מא. כתיבת ס"ת מדין ת"ת

נחלקו השאגת אריה (סי' ל"ה) והבית הלוי (שיר"ת, א' ו'), אם מצוות כתיבת ס"ת היא משום מצוות ת"ת, להשאגת אריה אין לזה שייכות [ומזה נשאר בתימה מדוע נשים פטורות במצוה זו של כתיבת ס"ת], ולהבית הלוי שייכי להדדי [ולכן נשים פטורות].

וצ"ע, דהלא כבר העירו הראשונים שהפסוק "ועתה כתבו להם את השירה הזאת", מדבר על שירת האזינו, ומה מקור לכתיבת כל התורה. וכתב הרמב"ם (ספר המצות מ"ע י"ח) "כי אין מותר לכתוב את התורה פרשיות פרשיות (גטין ס'), כי אמנם רצה באמרו את השירה כל התורה הכוללת זאת השירה". מבואר שעיקר הדין הוא כתיבת השירה, ואם כן ודאי שאין לזה שייכות למצות תלמוד תורה וכהשאגת אריה.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין-עילית נתניה

הנץ החמה	6:02	6:03	6:01	5:59	6:03	6:05
סוק"ש מג"א	8:33	8:34	8:32	8:30	8:34	8:36
סוק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:23	9:25
סוק"ש מג"א	9:57	9:58	9:57	9:54	9:57	10:00
סוק"ש גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:31	7:28	7:28	7:27	7:30	7:28

צאת השבת	8:05	8:07	8:08	8:07	8:06	8:07
לר"ת	8:44	8:41	8:41	8:39	8:43	8:41

• כיבוד אב ואם – המשך •

כיבוד אב ואם זה דבר קשה מאד, וכבר אמרו (קידושין ל"א, ב') אשרי מי שלא חמאן, כלומר אשרי מי שלא הכיר את הוריו, כי קשה מאד לכבד כמו שצריך, לצאת ידי חובת כיבוד אב ואם בשלמות, ואשרי מי שלא ראה ולא הכיר את אביו ואמו שלא נתחייב בכיבודם, אבל זו מצוה גדולה מאד, מעשרת הדיברות, שנאמר עליה למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, וזו זכות גדולה מאד למי שמקיים.

ואף על פי כן יש ילדים שלא מבינים את זה, ודורשים דרישות מההורים אני רוצה ואני רוצה ואני רוצה... וזהו ההפך מכיבוד אב ואם! אם רוצים משהו אפשר לבקש בצורה עדינה מאד 'אולי אפשר', ולהתנצל כשמבקשים, בהתנצלות, אבל לא לדרוש ולהלחץ את ההורים, אדרבה צריכים לכבד אותם, וכיבוד אב ואם אין לו שיעור, לא רק שלא לפגוע, אלא גם לעשות נחת רוח להורים.

מצות כיבוד אב ואם היא לא רק במעשים חיצוניים, אלא גם בשב ואל תעשה, לא לדרוש מההורים דברים שההורים לא נותנים מעצמם, ובדרך כלל ההורים יודעים מה חסר לילדים, והם נותנים מעצמם את מה שהילדים צריכים באמת, ואם דורשים מההורים, או שמבקשים ומכריחים אותם לתת, אפילו בצורה של תחנונים, זה לא ראוי, ולא כיבוד הורים.

היה מעשה עם רבי יעקב הלפרין זצ"ל שהיה מחפש לעשות מצוות, כמו שכתוב (משלי י', ח) לב ייקח מצוות, והיה פיקח במסחר של מצוות, והוא התייתם מהוריו בגיל צעיר וכמעט שלא הספיק לקיים כיבוד אב, וחיפש איך לקיים מצוה זו, עד שמצא יהודי עני שאביו זקוק לעזרה, וגם האבא היה עני, ולא היה לבן ממה לעזור לו, ונתן רבי יעקב לבן סכום כסף שיוכל לכבד את אביו, ועל ידי זה הוא יהיה שותף עמו במצות כיבוד אב. וכפי הנראה שהחזון איש הסכים איתו בזה, שעל ידי שזיכה את הבן במצות כיבוד אב, נעשה שותף עמו במצוה, וכמו שמצינו 'יששכר וזבולון' בתורה, שזבולון שמחזיק את יששכר יליו זכות כמו יששכר, כך גם בכל המצוות, מי שעוזר לקיים את המצוה נעשה שותף בזכות המצוה, ונחשב כאילו גם הוא קיים את המצוה.

יש דבר חשוב, שהציבור לא כולם מתנהגים כמו שצריך בזה, הנה ההורים נותנים לילדים את כל מה שהם צריכים כל השנים, וכשמגיע עת הנישואין יש הוצאות על חתונה ודירה, וההורים נושאים בהוצאות ונותנים לילדים את כל מה שהם צריכים, ונכנסים לחובות, וידוע שאחרי הוצאות הנישואין של הילדים, ההורים חיים עם קשיים שצריכים לעמוד בתשלום כל ההוצאות המרובות.

ולעומת זה הילדים הנישאים הרי הם מרוויחים, ומפרישים מעשר, ולמי נותנים את המעשר? מחפשים עניים לתת להם מעשר, אבל הרי הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך הלכות צדקה (יו"ד סימן רנ"א) שהקרב קרוב קודם, ומי שיותר קרוב הוא הקודם לענין צדקה, ואם כן ההורים הם הראשונים הכי קרובים, וצריכים לתת את כספי המעשרות להורים. אך לא כולם מבינים את זה.

ובנוסף, מלבד המעשרות, יש גם שמקבלים מתנות לחתונה, או סתם מרוויחים הזוג הצעיר, וההורים נמצאים בחובות עם קשיים גדולים, וצריכים לתת להם לכל הפחות בתורת הלוואה, או לתת להם, הצאצאים שיש להם כסף צריכים לתת ולהחזיר להורים.

והרי בכל השנים ההורים נתנו לילדים, וכי היו חייבים בזה, הרי ההורים לא חייבים לתת לילדים, והם רק עושים חסד וטובה לילדים, ואין עליהם שום חיוב בזה, רק מצד שהם אוהבים את הילדים נותנים להם, ואם כן למה שהילדים לא יחזירו, כשיכולים להחזיר צריכים להחזיר! מצד הכרת הטוב, ומצד מידות טובות, צריך להחזיר להורים שקשה להם וסובלים, ומדוע שיסבלו?!

מצות עונג שבת ושכרה

א. עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ישעיהו נ"ח, י"א). ויש פוסקים הסוברים, כי עיקרו הוא מן התורה, שנאמר "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש" וגו' (ויקרא כ"ג, ג'), ופירשו חז"ל דהיינו, לקדשו ולכבדו בכסות נקיה, ולענגו בעונג אכילה ושתייה. וגם לסוברים שהוא מדברי סופרים - צריך להזהר בזה מאד, כי חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה (מ"ב רמ"ב, סק"א ושעה"צ א'). ויש פוסקים שכתבו, שאף לדעת הסוברים ש'עונג שבת' הוא מדברי קבלה, מכל מקום חיוב הסעודה בשבת וכן חיוב הכנתה מבעוד יום הם מן התורה (ב"ה"ל סי' ר"נ ס"א ד"ה ישכים).

ב. שכר המענג את השבת מפורש בדברי הנביא "אז תתענג על ה'" וגו' (ישעיהו נ"ח, י"ד). והפליגו חז"ל מאד במצוה זו, ואמרו (שבת ק"ח): כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מִצְרִים, וניצול משעבוד מלכויות וזוכה עבור זה לעשריות (עיי' שם עוד). ובטעם הדבר כתב הבית יוסף בשם מהר"א אבוהב, שהוא מידה כנגד מידה, שכיון שמפזר מעות לצורך שבת בלי שיעור, נותנים לו נחלה בלי שיעור, וכיון שמקבל עליו עול שבת, מעבירים ממנו עול מלכויות.

ג. מוהל שהוזמן לעשות ברית בשבת בעיר אחרת, ואם ייסע לשם יתבטל ממצות 'עונג שבת', כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ל"ה) שכיון שלדעת כמה פוסקים 'עונג שבת' אינו אלא מדרבנן, דוחה מצות מילה שהיא מן התורה את מצות 'עונג שבת' שהיא מדרבנן. עוד צידד שם (ח"ב סוף סי' ע"ח), שאפילו תינוקות של מחללי שבת בפרהסיא, שיש לדון אם מצות מילתם דוחה שבת, מכל מקום כיון שנהגו למולם בשבת, דוחה מצות מילתם את מצות 'עונג שבת', לפי שיש לחשוש שאם לא יעשה כן, יגרום הדבר לחוטאים לבטל מצות מילה בזמנה, שיאמרו התירו פרושים את הדבר.

מב. שריפת מזוזה בעיר הנדחת

בסנהדרין (ע"א) רבי אליעזר אומר: כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת שהרי נאמר ושרפת באש, וכיון דאיכא מזוזה עובר במחיקת השם.

וצ"ע אמאי לא נאמר שעשה של 'ושרפת' ידחה לאו של 'לא תעשון כן לה' אליהם'.

מג. מזוזה ביוצא מן הבית

מפורסמים דברי רעק"א (שו"ת, סוסי" ט') שהיוצא מביתו לכמה ימים נפטר ממזוזה, וחייב לברך על המזוזה כשיחזור לביתו, וכדין יוצא מן הסוכה, וכבר פלפלו הרבה בשיטתו.

וצ"ע שמכל מקום מאי גרע מבית אוצרות המבואר בשו"ע (יו"ד סי' רפ"ו א') שחייב במזוזה (ועי' סמ"ע חו"מ סי' תכז סק"ב).

מד. ברכות התורה בנשים

כתב הב"י (סי' מ"ז) שהטעם שנשים מברכות ברכות התורה, הוא משום שצריכות ללמוד לדעת דיניהם.

וצ"ע דהלא אצל נשים הוא רק מכשירי מצוה ולא מצוות תלמוד תורה, ומדוע יברכו.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:03	6:04	6:02	6:00	6:03	6:06
סזק"ש מג"א	8:34	8:35	8:33	8:31	8:34	8:37
סזק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:57	9:58	9:57	9:55	9:57	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:32
שקיעה	7:30	7:27	7:27	7:26	7:29	7:27

♦ ויתור ♦

יש היום 'צר הרע' שלא היה מעולם, וגם בין אדם לחברו, יש חיכוכים בין שכנים, בבתים משותפים עם שכנים, דברים שלא היו מעולם, יש כל כך הרבה דברים כאלה שהם ניסיונות, כי בעולם מקובל כך, בין שכנים, בין אדם לחברו, וזה יצר הרע של שנאת חנם הנמשכת מחורבן הבית, שעדיין לא היה התיקון לזה.

ולכן בימים נוראים אנו מבקשים על שנאת חנם, אבינו מלכנו זכור רחמין וכו' שלא תהיה שנאת חנם בינינו, כי עדיין יש שנאת חנם! ואם זה היה מתקן כבר היה נבנה בית המקדש, וכל מה שהחורבן נמשך זה מפני שעדיין קיים החטא של שנאת חנם, אלא שלא רואים את זה, מפני שאין זה בגלוי, אבל יש צרות עין ושנאת חנם, דברים כאלה שהם טבע האדם, והם היצר הרע הקיים.

והעצה היא לדעת שהעולם הזה הוא כלום, והעיקר זה רק העולם הבא, ואם הולכים על פי התורה ודבוקים בתורה והכל הולך עם הלכה, שיודעים שהעולם הזה הוא כלום, ועל כל דבר צריך לשאול שאלת חכם, אזי ממילא נזהרים שלא לפגוע במישהו, כי אם אדם ירגיש איזה צער ואונאת דברים ממני זה חמור ביותר, וכבר אמרו (ב"מ נ"ה, ב') גדול אונאת דברים מאונאת ממון, וזה איסור חמור מאד. ואם אדם חי כך לא יהיו אצלו הדברים האלה, וכל ההנהגה בין אדם לחברו תהיה כמו שצריך.

אנשים שיש להם בעיות עם שכנים, העצה הטובה ביותר היא לשתוק, וגם כשהשכנים מפריעים, אין להגיב על זה, וממילא במשך הזמן תהיה ידידות ולא יהיו סכסוכים.

ומצוי שיש סכסוכים בין אדם לחברו, בין שכנים, או סתם כשעושים עסק בענייני ממונות, יש סכסוכים וקפידות ומריבות, ולפעמים זה גם מזיק לבריאות, כי כשאדם מתרגש וכוועס וצועק זה מזיק לבריאות, ובשביל מה? בשביל דבר לא נורא כזה. וצריכים לדעת כי כשאדם מוותר הוא תמיד מרוויח!

♦ גאווה ♦

נשאלתי פעם מאת בחורים צעירים, שאגלה להם את 'הסוד' כיצד נעשים אדם גדול, וכפי הנראה שחשבו שיש איזה סוד שאינו ידוע להם ואני יודע את הסוד, ואמרתי להם שמי שיחשוב על זה בודאי לא יהיה גדול. אדם שחושב על גדלות ומרגיש שהוא גדול הוא כבר לא גדול. משה רבינו אמר 'ונחנו מה' ולא הרגיש שום חשיבות בעצמו ולכן זכה להיות משה רבינו, אבל מי שמרגיש חשיבות בעצמו כבר אינו יכול להיות גדול, כי זה תרתי דסתרי, וכל מה שמרגיש יותר חשיבות הוא יותר קטן.

הגאווה היא טבע שאדם מחשיב את עצמו, ובדרך הטבע כשיש לאדם איזו מעלה כבר הוא מחשיב את עצמו, ורוצה שיידעו מהמעלה, ואף אם אינו מדבר על כך, אבל בתוך לבו הוא שמח שיידעו ממעלתו, וחושב ומתעניין האם מישהו יודע מהמעלה שיש לי, וזו גם כן גאווה, שהוא רוצה שיידעו את מעלותיו ושמח בכך, והרי נאמר (משלי טו, ה) תועבת השם כל גבה לב, וזו תועבת השם רח"ל. וצריך שלא יהיה אכפת לו שלא יודעים את מעלותיו, ואדרבה עדיף שלא יידעו! ומה הוא מרוויח אם יודעים, ומה הצורך בזה.

ענווה היא נגד טבע האדם, כי בדרך הטבע אדם מחשיב את עצמו ורוצה שיידעו שהוא חשוב, אבל אם יתבונן וכי באמת הוא חשוב, האם הוא כזה צדיק שיש להחשיבו, וכי אין לו שום חסרונות, מיום עמדו על דעתו, מילדותו, וכי אין לו שום חסרונות בטבע, וגם עכשיו, הרי זה גופא חיסרון שהוא רוצה שיידעו ממנו.

והעיקר הוא מה חושבים עליו בשמים, האם בשמים מחשיבים אותו או לא מחשיבים אותו, והשם יראה ללב (שמואל א' טו, ז), השם יודע מחשבות אדם כי המה הבל (תהלים צד, יא), בשמים יודעים את המחשבות שבלבו, מה הלב שלו ומה השאיפות שלו, וזהו העיקר שצריך לחשוב! כיצד מחשיבים אותו בשמים. ובמסילת ישרים האריך בזה, שכל דבר שאדם מחשיב את עצמו במשהו זה כבר גאווה, ואמנם צריך לשמוח במעלות הטובות שיש לו, אך לא להחשיב את עצמו בהן, שהרי הוא חייב יותר ואינו עושה כל מה שהוא חייב.

כבוד השבת – באכילה ושתייה

א. מי שיש לו ממון ברווח, צריך לענג את השבת כפי יכולתו, במאכלים ומשקים החשובים אצלו לעונג, ורוב בני אדם מתענגים בבשר ויין ומגדנות (מ"ב סק"א). ומכל מקום אכילת פת בג' סעודות, היא מחויבת יותר מאכילת תבשילין (מ"ב רנ"ד ס"ק ל"ג). והמצוה לשנות יין מדין 'עונג שבת', הוא מלבד שתיית היין שבקידוש (מ"ב תקכ"ט ס"ק יא).

ב. מי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון שלוש סעודות ויותר מזה קצת - מחוייב להוציא מעות אלו לכבוד שבת, כדי שיקיים שלוש סעודות ו'כסא דהרנסא' (אלו הם דגים קטנים מטוגנים בשומנם), משום שדבר מועט שעשה לכבוד שבת, כגון 'כסא דהרנסא' כבר קיים מצות עונג שבת. ואפילו אם הוא אדם הצריך לאחרים, אך יש לו גם מעט משלו - צריך לדחוק עצמו לכבד ולענג שבת כראוי, ולא די שיקנה ג' סעודות ו'כסא דהרנסא' בלבד. ועל כן צריך לצמצם בשאר ימים מהוצאותיו, כדי שישאר לו לכבד שבת, אבל לא יטיל על אחרים (גם תוספת) הוצאות כיבוד שבתותיו לענגם כראוי, כיון שיכול להסתפק במעט (שו"ע שם א', מ"ב א', שעה"צ ז').

ג. בהוצאות שבת ויום טוב - אם מוסיף מוסיפים לו, וכמו שאמרו חז"ל שכל מזונותיו של האדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, ויש לאדם להיזהר שלא יוסיף בהן פן לא קצבו לו כל כך, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם מוסיף בהן מוסיפים לו. ובעונותינו הרבים, יש המהפכים את הסדר, ומוציאים הוצאות רבות על עניני החול, ואינם שמים לב איך להתנהג בהוצאות ביתם להתרחק מן המותרות, ובאים על ידי זה לזלזול חלילה לה', שנעשים בעלי חוב ואינם פורעים את חובם (מ"ב סק"ד ושעה"צ י"ג, וביה"ל ס"י תקכ"ט ד"ה ואל יצמצם).

מ"ה. כיבוד אב ואם

יל"ע, מדוע מצוות כיבוד אב ואם לא נמנו באף אחד ממוני המצוות כשתי מצוות, ומ"ש מקר"ש של שחרית וערבית שלדעת הרמב"ן הרי הן שתי מצוות.

מ"ו. כיבוד אב משל אב

קיימ"ל דכבוד אב משל אב.

ויש לבאר טעם החילוק, מאי שנא מצוה זו משאר מצוות שאדם חייב להוציא ממון על כך.

מ"ז. תפילת ה'מנחה'

הנה קיימ"ל שהתפילות ביום הן כנגד התמידים (ברכות כו"ג).

וצ"ע, אם כן מדוע תפילת 'מנחה' נקראת ע"ש ה'מנחה' ולא כנגד הקרבן.

מ"ח. נטילת ידיים בכלי שבור

מבואר בגמרא (ב"ק כ"ו) שאם זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושרבו במקל, פטור ד'מנא תבירא תבר'.

ויל"ע לחידודא, אם הוא הדין גם לענין נטילת ידיים, שאם בכלי זה היה מים והושיט אדם ידיו באויר ונטל ממנו תוך כדי נפילה, האם עלתה לו נטילה או נדונו כנטילה מ'כלי שבור'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:04	6:05	6:03	6:01	6:04	6:07
סזק"ש מג"א	8:34	8:35	8:33	8:31	8:34	8:37
סזק"ש גר"א	9:23	9:24	9:23	9:21	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:57	9:58	9:57	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:30	10:33
שקיעה	7:29	7:26	7:26	7:24	7:28	7:26

+ חבר טוב +

יש כאלה שמשתדלים לקנות שם ומעמד בחברה, כי האדם הוא מדיני בטבעו, וזקוק לחברת בני אדם, ובלא זה הוא שרוי בעצבות, וכן זקוק לשוחח עם אחרים, וכידוע מהגר"א שזה נכלל במה שאמרו (אבות פ"ו) שהתורה נקנית 'במיעוט שיחה', שהאדם מטבעו זקוק גם לקצת שיחה כדי שדעתו תהיה מיושבת עליו, אבל צריך להיזהר שלא להרבות בשיחה יותר מן המיעוט הנצרך.

ויש כאלו שלא די להם במיעוט שיחה, אלא עוסקים הרבה בדברים בטלים, ועושים כל מיני פעולות כדי לקבל חשיבות ומעמד בחברה, שכן טבע האדם שרוצה שיחשיבו אותו, ובלא זה אינו מרגיש טוב.

אמנם צריכים לדעת כי אין הדרך להשתדל בזה על ידי פעולות מיוחדות, אלא הכל בידי שמים, ותלוי בהנהגת האדם, מעשיך יקרבון ומעשיך ירחקון, ומי שמתנהג על פי ה'מסילת ישרים' וכל מעשיו בישרות עם התמדה בתורה ומידות טובות, ממילא הוא נעשה מקובל בחברה, וכולם נהנים ושמים להיות בחברתו, וכמו שכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"ג) על מי שמתנהג בענווה, שהוא יותר מוצא חן בעיני בני אדם, ונעשה אהוב עליהם וקרוב לדעתם.

וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, ובפשוטו הכוונה בזה כי אדם שמתנהג באופן שתהא רוח הבריות נוחה הימנו הרי זה עצמו סיבה שתהא רוח המקום נוחה הימנו, אמנם בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) ביאר באופן אחר, שאם רוח הבריות נוחה הימנו זה סימן שרוח המקום נוחה הימנו, כי הרי מה שרוח הבריות נוחה הימנו זה מן השמים, ומן השמים עשו שתהא רוח הבריות נוחה הימנו בזכות מעשים טובים אחרים שעשה קודם.

אם כן אין צריך לעשות פעולות מיוחדות להיות מקובל בחברה, אלא העיקר להתנהג כהלכה ולקיים כל מה שחייב, ועל ידי זה ממילא יהיה מקובל בחברה, וכולם יבקשו את חברתו, וידוע שכן המציאות.

ולפעמים תלמיד אינו מרגיש שהוא מצליח, ומתוך כך מקבל חלישות הדעת, ופעמים שזה גורם שמחפש חברה בדברים בטלים במקום למצוא את חברתו בתורה. אך צריך לדעת כי יש עצות לסלק את חלישות הדעת, ובכל ישיבה יש מי שיכול לתת עידוד להיות שמח בחלקו, כי באמת לכל אחד יש מעלות טובות שראוי לשמוח בהן, וכגון מה שרוצה ללמוד מתוך אהבת תורה, ומה שיש לו יראת שמים ומפחד מחטא, הרי אלו מעלות שצריך לשמוח בהן, וחלישות הדעת היא בטעות.

ואמנם צריך גם להקפיד על קביעות לימוד המוסר להוסיף יראת שמים, ועל ידי זה במשך הזמן יהפוך לאדם אחר לגמרי שכל ההנהגה שלו היא הנהגה מוסרית, הנהגה שיש בה קידוש השם, ובהנהגה כזו גם יזכה לסייעתא דשמיא להיות אהוב ומקובל בחברה.

מי שיש לו ממון לשתי סעודות בלבד ומי שאין לו כלום

א. מי שדחוק ביותר ויש לו מזון רק לשתי סעודות - אינו מחוייב אל בשלוש סעודות ולא ב'כסא דהרסנא' - אלא יעשה שבתו כיום חול ואל יצטרך לבריות. ומדובר כשאין לו אפשרות ללוות, מפני שאין לו משכונות ובלא משכון אין מלווים לו, אך אם יכול ללוות עיין בהמשך. ואף שהוא פטור מן הדין מסעודה שלישית ו'כסא דהרסנא', מכל מקום - נכון מאוד שיראה להשתדל לפחות לקיים שלוש סעודות ו'כסא דהרסנא', ולא יסתפק בשתי סעודות בלבד, ובלא 'כסא דהרסנא' (שו"ע שם וסק"א).

ב. אם יש לו משכון ויכול להשיג הלוואה - צריך ללוות כדי שלא לבטל מצות עונג שבת, וכמו שאמרו חז"ל: שהקב"ה אומר 'בני לוו עלי ואני פורע'. אם אין לו משכון, ואף על פי כן מלווים לו - משמע מהגר"א שילווה וכן כתב הב"ח והוסיף: שיבטח בה' שיעזרנו לשלם ההלוואה. אך ב'עטרת זקנים' משמע, שלא ילווה אלא אם כן הוא משער שיהיה לו במה לפרוע. ומסקנת ה'משנה ברורה' - שנראה שהכל לפי הענין. וביאר דבריו ב'חוט שני' (ח"א פ"א סק"ב), שאף לדעת הגר"א לא הותר לאדם ללוות אלא כפי יכולתו, אבל אסור ללוות כדי לאכול כסעודת שלמה בשעתו, עיי"ש. (מ"ב סק"ג ושעה"צ י"ב).

ג. מי שאין לו כלום, וכל פרנסתו מוטלת על כספי צדקה - הגבאים מחוייבים לתת לו לכל הפחות, שלוש סעודות ו'כסא דהרסנא'. ואם הוא אדם נכבד - יש לתת לו לפי כבודו, ואין אומרים 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות' אלא באדם שעדיין לא הגיע למצב שצריך ליטול מקופת צדקה, אבל מי שכבר הגיע למצב שפושט ידו - נותנים לו הכל.

ד. במקומות שנהוגים הגבאים לתת לעניים רק שתי סעודות ולא סעודה שלישית - לא יפה הם עושים, ועל כל פנים בימות הקיץ הארוכים - ודאי יש להם להיזהר בזה (מ"ב סק"א).

מט. ברכה על משלוח מנות

יש לעיין מדוע לא תיקנו ברכה על משלוח מנות. ובפרט לדברי הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ד) שאם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, או מוחל לו, יצא, וממילא א"א לומר סברת הרשב"א (שו"ת, יח), שכל דבר התלוי בשני כגון צדקה, אין מברכים.

נ. 'וקדשתו' בכמה כהנים

הנה נצטוונו במצוות 'וקדשתו' לכבד כהנים ולתת להם ברכה ראשון. וצ"ע, דאם כן מדוע נותנים בבית הכנסת רק לכהן אחד עליה ראשונה, ולא נותנים את כל העליות לכהנים הנמצאים שם, והרי לכאורה החיוב הוא כלפי כל אחד ואחד מהכהנים.

נא. קידוש על היין ביוה"כ

שיטת תוספות (פסחים ק"ו) בתירוץ בתרא, דקידוש על היין דבר תורה, אבל מה שצריך שיטעום זהו מדרבנן, וא"כ מבואר שמהתורה היו אומרים את נוסח ה'ויכולו' על היין, שהרי כל הברכות הן רק דרבנן. וצ"ע, דאם כן ביום כפור שחל בשבת מדוע אין אומרים 'ויכולו' לקידוש על היין ולא ישנו.

נב. זכר למעשה בראשית

יש לעיין בנוסח 'עושה [או זכר ל] מעשה בראשית'. וכי 'בראשית' היא חלק מהעשייה, והלא היא רק המילה הראשונה שנכתבה בתורה ופירושה 'בהתחלה', וכי אפשר לומר 'זכר למעשה בהתחלה'.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:04	6:05	6:04	6:01	6:05	6:07
סזק"ש מג"א	8:34	8:35	8:34	8:31	8:35	8:37
סזק"ש גר"א	9:23	9:25	9:23	9:21	9:24	9:26
סזק"פ מג"א	9:57	9:59	9:57	9:55	9:58	10:00
סזק"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:28	7:25	7:25	7:23	7:27	7:25

• חבר טוב – המשך •

וצריך גם להיזהר להתחבר רק עם חברים שיש להם יראת שמים, ומי שאינו ירא שמים צריך להתרחק ממנו, ולא להיות בקשר איתו, רק לומר שלום בנימוס ולא יותר מזה, שכן טבע האדם שהוא מושפע מסביבתו, וקל מאוד להוריד יראת שמים, וחברים לא טובים משפיעים לקר, ואילו להוסיף יראת שמים קשה יותר.

בדרך הטבע אדם רוצה שיהיו לו חברים, ומחפש קשרים להיכנס לחברה ולהיות חברתי, ולפעמים משתדל בזה על ידי פעולות, ואף עושה טובות לאחרים בשביל שיתחברו עמו, אבל צריך לדעת שזה טעות גמורה, ופעולות כאלו לא יצליחו, וזה אפילו דומה קצת לחנופה, ולא בצורה כזו ישיג שתהא רוח הבריות נוחה הימנו.

ובחובות הלבבות שער הביטחון פ"ד (בחלק החמישי והשלישי) מדבר על זה, שיש חיוב של חסד, לעשות טובות לאנשים, אבל צריך שתהיה כוונתו "להתקרב אל האלוקים בלבד, לא לקנות שם וכבוד ביניהם, ולא לקוות הגמול מהם, ולא להשתרר עליהם", והיינו שיעשה חסד לא כדי לקבל טובות בחזרה, אלא מפני שזוהי המצוה וכך חובתו, 'לא לקנות שם וכבוד' - לא בשביל כבוד, 'ולא לקוות הגמול מהם' היינו סתם טובות אחרות, 'ולא להשתרר עליהם', והם שלושה עניינים שכן דרך העולם: שרוצים כבוד, ורוצים לקבל איזה טובות והנאות, ורוצים להשתרר, ומי שעושה טובות לאחרים בשביל לקבל את הדברים האלה, זוהי חנופה ולא חסד, כי הוא חושב על עצמו ואינו מתכוון לטובת חברו, וצריך שתהא כוונתו לשם שמים ולא להנאת עצמו.

וכן האריך לעיל שם (בחלק השלישי) בחובת ההטבה לבריות, "וישתדל לפרוע מה שחייב להם ולעשות חפציהם וכו', לא לייחל הגמול מהם, ולא לקדם אצלם, ולא מאהבתו בכבודם ושבחם, ולא להשתרר עליהם, אך לקיים מצות הבורא ולשמור בריתו ופיקודיו עליהם", והיינו כנ"ל שתהא כוונתו לשם שמים, ולא כדי לקבל טובות בחזרה.

וסיים וכתב שם "כי מי שתהיה דעתו בעשותו חפציהם על אחד מהדברים שזכרנו תחילה, לא ישיג רצונו מהם בעולם הזה, ויגיע לריק, ויפסיד שכרו לעולם הבא", היינו שאם אדם מתכוון בעשיית החסד להנאת עצמו, כדי שהוא ייהנה ויקבל תועלת מזה, אזי "לא ישיג רצונו מהם", הוא לא יצליח, ויגיעתו תהיה לריק, וגם יפסיד שכרו לעולם הבא.

אך למעשה המציאות היא שיש הרבה שלא נוהגים כך, ובימינו יש אפילו ספרים שנתחברו על 'חסי ציבור', איך למצוא חן בעיני הבריות, ואמנם צריכים לדעת איך שלא לפגוע, ולהיזהר בכבודם, אבל מה שעושים כדי למצוא חן ולקבל הנאות מהם, זה נקרא חנופה, ויש לעשות חסד מצד המצוה שבזה, להיטיב לאחרים, ולא להנאת עצמו.

והחובות הלבבות (חשבון הנפש פ"ג בחשבון ה"ז) האריך במעלת הבדידות, וכתב כי צריך להתבודד ולהתרחק מחברת בני אדם שמשפיעים לרעה, אבל הוסיף וכתב שם כי אין לחשוב שצריך להתבודד ולהיות בחדר סגור, אלא הבדידות הנכונה היא להיות בחברת החכמים. אם נמצאים בחברת בני תורה, בתוך ארבע אמות של הלכה, זוהי הבדידות הטובה ביותר, שהאדם מבודד מכל עולם השקר, וכמו שיש 'חדרי בידוד' שמונעים שלא להידבק בחידקים, כך גם הישיבות הם בידוד מכל מיני חידקים ומפגעים רוחניים.

מעשה שהיה באדם אחד שבא לפני מרן הגרי"ז זצ"ל והסחין בפניו את צערו, שמתה עליו אשתו הצעירה והוא חש בדידות נוראה כמאמרם ז"ל (סנהדרין כ"ב, א') מי שמתה אשתו בימיו עולמו חשך בעדו, ואמר לו הגרי"ז, הרי הלומד תורה שכינה נמצאת עמו, וכמו שאמרו (אבות פ"ג מ"ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו אחד וכו', והאדם השקוע בתורה אין לו סיבה כלל להרגיש בדידות, כי השכינה שרויה ונמצאת עמו! וכמו שכתב החובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ג) לענין מעלת אהבת השם שהיא צוות לאדם בבדידות, ואינו מרגיש בחסרון בני אדם כלל.

המאכלים שיש לאכלם לכבוד שבת

- א.** טוב להיזהר שלא יפחות משני תבשילים. בטעם הדבר ביאר ב'חוט שני' (ח"א פ"ד בד"ה שני), שסעודה עם שני תבשילין נחשבת כסעודה חשובה, שהרי מטעם זה אסרו לאכול בערב תשעה באב בסעודה המפסקת שני תבשילין. והוסיף שם, שלפי זה אפילו ביצה מבושלת או ירק שנאכל כמות שהוא חי ובישלוהו, נחשבים גם הם כתבשיל לענין סעודת שבת. ולפי טעם זה משמע שבכל סעודה צריך שני תבשילין. אמנם בזוהר (פ' בראשית דף מ"ח, ב', שהוא מקור דברי המשנ"ב כמוכא בשעה"צ סק"ח) משמע, שצריך שני תבשילין לשתי הסעודות, דהיינו תבשיל אחד לכל סעודה.
- ב.** שיעור כל תבשיל משני התבשילין, דעת ה'חוט שני' (שם) שהוא במשנה. וכשחל ראש חודש בשבת, כתב המשנ"ב (סי' תי"ט סק"ב) שהמדקדקים נוהגים להוסיף מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל שבת, כדי שיהיה כבוד ראש חודש ניכר.
- ג.** בכף החיים (סק"ט) כתב דכיון שהטעם שיש לזהר שלא יפחות משני תבשילין הוא בכדי שיהיה ניכר שינוי בסעודת שבת מסעודתו דימות החול, לכן אם רגיל בימות החול לאכול שני תבשילין יאכל בשבת שלשה תבשילין, ואם רגיל בחול שלשה יוסיף בשבת ארבעה. וברמ"א סימן רפ"ח סעיף ז' כתב, שבכל אופן, כשרואה שמאכלו כמו בימות החול, יקדים זמן האכילה או יאחר מעט, עיי"ש.
- ד.** כתב בספר 'סדר היום': "לקנות פירות או מיני מתיקה לקינוח סעודה, כל אחד כפי ערכו וכפי השגתו, ואף על פי שאין דרכו בכך בחול, יתנהג בשבת כשד וחשוב, ואפילו כבני מלכים אם יוכל, וכל המוסיף - מוסיפין לו, כי אין ערך וקצה לעונג שבת".
- ה.** כתב בספר 'תיקוני שבת' (דף קנ"ט, א'): "ראוי לירא שמים, אף שהוא עשיר מופלג, שלא לאכול מין אחד מאכל טוב בכל ימות החול, אף בשום אופן שבעולם לא יאכל אותו מין מאכל טוב בכל ימות החול, זולת בשבת ויו"ט, וזוהי יכבד השבת ויו"ט".

נ. המעביר שינה מעיני

יש לעיין בנוסח 'המעביר שינה מעיני', וכי השינה בעיניים, והלא רק כשיניים העיניים סגורות ותו לא, וא"כ מדוע נקטינן לשון זה דווקא.

נד. הרהור תשובה

בקידושין (מ"ט:) "המקדש אשה על מנת שאני צדיק, אפילו הוא רשע גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו". וצ"ע, דאם כן שחוששים לאדם שהרהר תשובה, כל עדים רשעים, מדוע עדותם פסולה לגמרי ולא יחושו שמא הרהרו תשובה בלבם, ולכל הפחות מידי ספק לא יצאנו.

נה. ברכת האוכל באונס

בשלחן ערוך (סי' ר"ד סעי' ז-ט) מבואר, שהנחנק מבשר ושותה כדי להעביר האוכל, או הלוקח תרופה ונהנה ממנה, או הנאנס לאכול דבר איסור או היתר ביום כיפור מחמת פיקוח נפש, על כולם מברך ברכה על האכילה לפניו ולאחריה. ואילו באונסים אותו ממש לאכול, כתב הרמ"א, שאינו מברך אף שנהנה. וצ"ע מה חילוק יש בין המקרים, והרי כולם אונסים, ומה לי אם החולי אונס אדם לאכול, או שבני אדם אונסים אותו [ובאמת האחרונים נחלקו, מג"א וט"ז ועוד הקשו מאי שנא מהאוכל איסור. והפרי חדש שואל מאי שנא מחנקתו אומצא, ומחמת זה חלקו וסברו שתמיד מברכים]. וצ"ע דעת הרמ"א.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:05	6:06	6:04	6:02	6:05	6:08
סזק"ש מג"א	8:35	8:36	8:34	8:32	8:35	8:38
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:57	9:59	9:57	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:31	10:30	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:27	7:24	7:24	7:22	7:26	7:24

♦ אלול! ♦

חודש אלול יש בו שני חלקים. מצד אחד מתקרבים לימי הדין, ויש אימת הדין, מי יודע מה יהיה הדין, ומצד שני זה ימי רצון, ימי הרחמים, ארבעים יום מראש חודש אלול עד יום כיפור, שבהם קיבל משה רבינו את הלוחות האחרונות, והקב"ה נתרצה לישראל, ובכל שנה בימים אלו חוזרת ההשפעה שהם ימי רצון, כיון שהם ימי דין וצריכים להוסיף זכויות, לכן באמת זה שייך ויש סייעתא דשמיא להוסיף זכויות.

וחשוב לדעת, בכל דבר שעושים, כדי להצליח צריכים שיהיה ביישוב הדעת, וכגון בלימוד התורה, כתוב באיגרת הגר"א שהלימוד אינו נקבע באדם כי אם ביישוב ובנחת, הצלחה בתורה היא רק אם לומדים ביישוב הדעת, בלי מתח, וענין זה מפורש גם בפרקי אבות (פ"ו מ"ה) בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, כתוב שם 'ביישוב', וכן 'בשמחה' ו'השמח בחלקו', שכל אלו הם דברים הנותנים יישוב הדעת, ואז יש הצלחה בתורה, וזה דבר טבעי שעם יישוב הדעת יש יותר הצלחה. וכן בכל המעשים הטובים, כדי להצליח צריך שיהיה הכל ביישוב הדעת.

וכעת אנו עומדים בימי הרצון, שיש בהם סייעתא דשמיא לזכויות, אבל יש סדר: כדי לזכות לסייעתא דשמיא צריך קודם שהאדם יתחיל בעצמו, וזו שכתבו הקדמונים שאלול ראשי תיבות "אני לדודי ודודי לי", ומבואר כי צריך קודם שיהיה "אני לדודי", שאני עושה מעשים כאלה לדודי - רצון השם, וזה בתור "דודי", שהוא ענין של ידידות, מתוך אהבה, מתוך שמחה אני לדודי, ואז "דודי לי" יש השפעה משמים.

ועוד רמז מובא בקדמונים מהפסוק (דברים ל"ו) ומל השם אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך, שאלול ראשי תיבות את לבבך ואת לבב, באלול יש סייעתא דשמיא מיוחדת לזכות למילת ערלת הלב. אך גם בזה קודם כתוב "ושבת עד השם אלוקיך ושמעת בקולו וגו' בכל לבבך ובכל נפשך", היינו שצריך קודם להתחיל בעצמו לשוב אל הקב"ה ואז יש סייעתא דשמיא לזכות למילת ערלת הלב - שהלב משתנה.

ובאמת בשערי תשובה (מיד בתחילת הספר) כתב שזו דרגה מיוחדת וסייעתא דשמיא שיש לבעלי תשובה, וזה לשונו: "והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלת אהבתו שנאמר ושבתי עד השם אלוקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצווך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך, ואומר בגוף הענין ומל השם אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך להשיג אהבתו". היינו שבעלי תשובה יש להם סייעתא דשמיא מיוחדת להשיג אהבת השם, שהיא מדרגה גדולה מאד שאינה טבעית כל כך, ואמנם היא קיימת בטבע האדם, אבל זה נגד החוש, נגד טבע הגוף, ומי שאינו בעל תשובה - צדיק מעיקרו קשה לו להשיג מדרגה זו, אבל בעל תשובה זוכה לסייעתא דשמיא למעלה מן הטבע: "יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת" להשיג אהבת השם, כי בעל תשובה הוא במדרגה יותר גדולה, שכבר היה שקוע בחטא והתגבר ושינה את מעשיו, ובזכות זה זוכה לסייעתא דשמיא "להשיג מעלת אהבתו". וחודש אלול הוא זמן המסוגל לזה כפי שנרמז בפסוק "ומל השם אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך".

אכילת דגים בשבת

א. טוב שיאכל דגים, בכל סעודה משלוש סעודות שבת, [ובטעם הדבר כתב בבית"ל (ד"ה זכר), ששבת בראשית היא דוגמת שבת שלעתידי לבא, שבה יאכלו הצדיקים מסעודות לויתן]. אלא אם כן אינם מתאימים לו לפי טבעו (מצד בריאותו), או ששנאם, כי השבת ניתנה לעונג ולא לצער (מ"ב רמ"ב, ב').

ב. אם מוכרי הדגים מייקרים את המחיר - נכון לתקן שלא יקנו דגים כמה שבתות, עד שהמחיר יעמוד על מקומו. ונחלקו הפוסקים מתי יש לתקן תקנה זו: ה'באר היטב' הביא, שרק אם הוסיפו המוכרים יותר משליש ממחירם הקודם, ובטעם הדבר כתב שם, שעל הידור מצוה צריך לשלם עד שליש ממחיר המצוה עצמה. אבל ה'אליה רבה' וה'פרי מגדים' כתבו, שאף אם התייקר פחות משליש יש לעשות התקנה, משום העניים שאין להם. ועוד, כי אפשר לענג את השבת במאכלים אחרים (מ"ב שם). [והשו"ע הרב (ק"א ס"ד) כתב, שכיון שאכילת דגים בשבת אינה אלא הידור מצוה ולא המצוה עצמה, אם כן יש לעשות תקנה שלא יקנו אפילו אם הוסיפו על המקח פחות משליש].

ג. העומד לאכול דג שיש בו עצמות (אֲדָרִית), אסור לו להסיר בשבת את העצמות תחילה משום איסור ברירה. וכיצד יעשה? יכניס לתוך פיו את האוכל על הפסולת שבו, דהיינו הדג על עצמותיו (אדרותיו), ואז מותר להוציא את העצם מתוך הפה, ואין בזה חשש איסור ברירה (שו"ע ש"ט, א'. ועיין חזו"א סי' נ"ד סק"א). אם דרך זו אינה נוחה לו, יחזיק בעצם ויאכל את בשר הדג ממנה, או יסיר במזלג את הבשר מן העצם שבצלחתו, אפילו כשהוא מחזיק בעצם שבצלחת בידו או בסכין שבידו. גם מותר להחזיק ביד אחת בעצם ולמשוך את הבשר ביד האחרת, אף על פי שהעצם שבידו תישאר ללא בשר (חזו"א שם סק"ה).

נ. הזורק מטבע לים

ברמ"א (ח"מ שפ"ו ג') מבואר שהזורק מטבע של חבירו לים הגדול, פטור, משום שאומר לו 'הרי שלך לפניך' (והוא מב"ק צ"ח).
וצ"ע, בדגמרא בב"ק (י"א) איתא "מניין שעל בעל הבור להעלות שור מבורו, ת"ל כסף ישיב לבעליו והמת". ומקשה הגמרא היכי דמי, אם בבור הוא שווה זוז, ובשפת הבור שווה ארבע, "כי טרח בדנפשיה טרח", וביאר רש"י שהרווח שלו הוא, שאם לא יעלהו, יצטרך לשלם לו את ההפרש בין זוז לארבעה. מבואר שפשוט לגמ' שאם גרם להפיל דבר של השני לבור הוא צריך להעלותו מהבור, ומ"ש מזורק לים.

נז. רדיפת פנחס לזמרי

בסנהדרין (פ"ב) מובא שאם זמרי בן סלוא היה הורג את פנחס, לא היה נהרג על זה, שהרי פנחס היה 'רודף' להורגו.
והקשו האחרונים, מדוע פנחס היה רודף לזמרי, והלא זמרי ברצונו לפרוש מן העבירה ושוב אינו רודף, ומכל מקום לא גרע מ'אפשר להצילו באחד מאבריו'.

נח. מילה ביו"ט

הנה יש שיטות שאיסור מילה בשבת הוא משום הוצאת נשמה, כמו באיסור שחיטה.
וצ"ע, א"כ מדוע כל מילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב משום 'מתוך' שהותרה שחיטה לצורך, הותרה שלא לצורך.

ירושלים בני ברק חיפה צפת מודיעין - עילית נתיבות

הנץ החמה	6:05	6:07	6:05	6:03	6:06	6:08
סזק"ש מג"א	8:35	8:36	8:34	8:32	8:36	8:38
סזק"ש גר"א	9:24	9:25	9:24	9:22	9:24	9:26
סזת"פ מג"א	9:58	9:59	9:58	9:55	9:58	10:00
סזת"פ גר"א	10:30	10:32	10:31	10:28	10:31	10:33
שקיעה	7:26	7:23	7:23	7:21	7:25	7:23

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול | ברכת המזון
ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח אשכנז

ברכתנו נתונה להר"ר יעקב חלופטסקי שליט"א על רשותו להעתיק את התפילות מתוך הסידור
שבהוצאתו "שיח תפילה".

תפילת מנחה

אֲשֶׁר יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. עוֹד יַחֲלִיפוּ סֵלָה: אֲשֶׁר הָעַם שָׁכַח לֹא. אֲשֶׁר הָעַם שִׁיחָה אֱלֹהָיו: תַּהֲלֶה לְדוֹר. אַרְוִמְךָ אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ. וְאַבְרָכָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

תפילת ערבית

וְהוּא רַחוּם יִכַּפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ: וְהִנֵּה חוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנִי כִּי־אֲנִי:

חזן: בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְבָרֵךְ:

קהל וחזן: בָּרוּךְ יְהוָה הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּרַכְנוּ מַעֲרִיב עַרְבִים. בְּחֻקְכָּם פִּתַּח שַׁעֲרִים. וּבִתְבוּנָה מְשֻׁנָּה עֲתִים וּמַחֲלִיף אֶת הַיָּמִים. וּמַסְדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרִקִּיעַ בְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרָא יוֹם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי הַשֶּׁשׁ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמַבְיֵא לַיְלָה. וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: אֵל חַי וְקַיִם תָּמִיד וְיִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמַּעֲרִיב עַרְבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ אֲהַבָּה. תוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתֵנוּ לְמַדָּה. עַל כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בִּשְׂכַנְנוּ וּבְקִיּוּמֵנוּ נִשְׁתַּחֲוֶה בְּחֻקְךָ. וְנִשְׁמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי חֵם חַיִּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ וְכֵהֶם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה: וְאַהֲבָתְךָ אֵל תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יחיד אומר: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. יְהוָה אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

תפילת מנחה

בְּכָל יוֹם אַבְרָכָךָ. וְאַחֲלִלָה שְׁמֶךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גְּדוֹל יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר: דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ. וּגְבוּרָתֶיךָ יַגִּידוּ: הֶדֶר כְּבוֹד הוֹדָךְ. וְדִבְרֵי

תפילת ערבית

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ דִּבְכָרִים הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל לֵבְךָ: וְשִׁנְתָּם לִבְנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטִמְטַפַּת בֵּין עֵינֶיךָ: וּבִתְבֻּתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֹאֲהַבָּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לֵבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנִתַּתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם כְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסָּפָה דָגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנִתַּתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ וְאִכְלֹת וְשִׁבְעֹת: הַשְּׁמֵרוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּח לִבְכֶּם וְסָרְתֶּם וּשְׁכַחְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָיָה אִף יְהוָה כִּכֶּם וְעֲצִיר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יְהוָה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תֵתֵן אֶת יְבוּלָהּ וְאִבְדֶּתֶם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ: הַטְּבֵה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטִמְטַפַּת בֵּין עֵינֶיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּבִתְבֻּתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

לְמַעַן יִרְבוּ יָמֶיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵתֵת לָהֶם יְמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדִרְתָּם וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְהוָה וְעָשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם

תפילת מנחה

נִפְלְאֵתִיךָ אֱשִׁיחָה: וְעֻזּוֹ נִזְרָאֲתִיךָ יֹאמְרוּ. וְגִדְלָתֶךָ
אֲסַפְּרָנָה: זָכַר רַב טוֹבָךָ יִבְעֵנוּ. וְצִדְקָתֶךָ יִרְנְנוּ: חֲנוּן
וְרַחוּם יְהוָה. אֲרַךְ אַפִּים וְגִדֵּל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל.

תפילת ערבית

אֲשֶׁר אַתָּה זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי
וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן.

החזן חוזר ואומר: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אָמֵן:

וְאִמְרוּנָה כָּל זֹאת וְקִים עֲלֵינוּ. כִּי הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זֹולָתוֹ. וְאִנְחֵנוּ יִשְׂרָאֵל
עֲמוֹ: הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מַלְכִּים. מִלִּבְנוּ הַנּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעָרִיצִים. הָאֵל
הַנִּפְרָע לֵנוּ מִצְרַיִם. וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ: הַעוֹשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר.
וְנִפְלְאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר: הַשֵּׁם נִפְשָׁנוּ בְּחַיִּים. וְלֹא נָתַן לָמוֹט רִגְלֵנוּ: הַמְדְּרִיכֵנוּ עַל
כַּמּוֹת אוֹיְבֵינוּ. וְזֶרֶם קִרְנֵנוּ עַל כָּל שׁוֹנְאֵינוּ: הַעוֹשֶׂה לָנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפָרְעָה.
אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶדְמוֹת בְּנֵי חָם. הַמַּפְךָ בַּעֲבֹרְתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם. וְיוֹצֵא אֶת עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרֶת עוֹלָם: הַמַּעֲבִיר בְּנֵי בֵּין גִּזְרֵי יָם סוּף. אֶת רוּדְפֵיהֶם וְאֶת
שׁוֹנְאֵיהֶם בְּתַהוֹמוֹת טַבַּע. וְרָאוּ בְּנֵי גְבוּרָתוֹ. שִׁבְחוּ וְחִדְּדוּ לְשִׁמּוֹ. וּמַלְכוּתוֹ בְּרִצּוֹן
קָבְלוּ עֲלֵיהֶם. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ עִנּוּ שִׁירָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה. וְאָמְרוּ בָלֶם:

מִי כַמּוֹכָה בָּאֵלִים יְהוָה. מִי כַמּוֹכָה נְאֻדָּר בַּקֶּדֶשׁ. נִזְרָא
תַּהֲלוֹת עֲשֵׂה פְלֹא:

מַלְכוּתֶךָ רָאוּ בְנֵיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה זֶה אֱלֹהֵי עַנּוּ. וְאָמְרוּ:

יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְנֹאמַר. כִּי פָדָה יְהוָה אֶת יַעֲקֹב. וְנִאֲלוּ מִיַּד חֹזֵק מִמֶּנּוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

תפילת מנחה

וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יִזְכֹּר יְהוָה כָּל מַעֲשָׂיֶךָ. וְחֲסִידֶיךָ
יִכְרֹכְכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ. וְגְבוּרָתֶךָ יִדְבְּרוּ:
לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ. וּכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים. וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל דּוֹר וָדָר:
סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל הַנִּפְלָיִם. וְזוֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִים: עֵינֵי כָל
אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ. וְאַתָּה נּוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בַּעֲתוֹ: פּוֹתֵחַ
אֶת יָדֶךָ. וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: צָדִיק יְהוָה בְּכָל דְּרָכָיו.
וְחֲסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קְרוֹב יְהוָה לְכָל קָרְאִיו. לְכָל אֲשֶׁר
יִקְרָאֻהוּ בְּאֶמֶת: רִצּוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה. וְאֶת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע
וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲהֻבָּיו. וְאֶת כָּל הָרָשָׁעִים
יִשְׁמִיד: תַּהֲלֵת יְהוָה יִדְבֵּר פִּי. וּיְבָרֶךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם
קְדוֹשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאִנְחֵנוּ גְבוּרָה יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.
חֲלָלוּהָ:

תפילת ערבית

הַשְׁבִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מִלִּבְנוּ לְחַיִּים. וּפְרוּשׁ
עֲלֵינוּ סֶכֶת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְנֵנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלִּפְנֶיךָ.
וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהִגֵּן בַּעֲדֵנוּ. וְהִסֵּר מֵעֲלֵינוּ אוֹיֵב דָּבָר וְחֶרֶב
וְרָעָב וְיָגוֹן. וְהִסֵּר שָׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבָצַל בְּנִפְיֶךָ תַּסְתִּירֵנוּ.
כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמַצִּילֵנוּ אַתָּה. כִּי אֵל מִלֶּךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה. וְשׁוֹמֵר
צִאתֵנוּ וּבּוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד:

הש"ץ אומר חצי קדיש:

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיף
מְכוּלוּתָהּ בְּחִיכוּן וּבְיוֹמִיכוּן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְכַרְךָ לְעָלִם
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא. יִתְכַרְךָ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא
וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְחַלֵּל שְׁמֹה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל
בְּרַבְתָּא וְשִׁירְתָּא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמָתָא דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

במנחה אומר: כי שם יהוה אקרא, הבו גדל לאלהינו:

ארצי שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם. אֱלֹהֵי
יִצְחָק. וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן.
גּוֹמֵל חֲסִדִּים טוֹבִים. וְקוֹנֵה הַכֹּל. זוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת. וּמְבִיא גּוֹאֵל
לְבָנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מְלַךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מֶגֶן אֲבֹרָהִם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲרָצִי מַחֲיָה מַתִּים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מוֹרִיד הַמָּל: מְכַלְכֵּל חַיִּים
בְּחֶסֶד. מַחֲיָה מַתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר
אֲסוּרִים. וּמַקְנֵם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפֶר. מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרֹת וּמִי רוֹמֵם לָךְ. מְלַךְ
מַתִּים וּמַחֲיָה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְחַיִּית מַתִּים: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מַחֲיָה
הַמַּתִּים:

בחזרת הש"ץ אומרים כאן קדושה:

יְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם. כְּשֶׁם שְׁמֶךָ יְשׁוּעָה אוֹתוֹ בְּשֵׁם מְרוֹם. בְּתוֹב עַל יְדֵי גְבִירָךְ. וְקָרָא זֶה
אֵל זֶה וְאָמַר: קו"ח: קדוש קדוש קדוש יְהוָה עֲבָאוֹת. כּוֹלָא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חוּן:
לְעִמָּתָם בְּרוּךְ יֵאמְרוּ: קו"ח: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִקְדוּמוֹ: חוּן: וּבְדַבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר: קו"ח:
וּמְלַךְ יְהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ:

לחון: לְדוֹר וָדוֹר נִגִּיד גְּדֻלָּה וְלִנְצַח נִצְחִים קִדְשֶׁךָ נְקִדִּישׁ. וְשִׁבְחֶךָ אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵי לֹא יְמוּשׁ
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מְלַךְ גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְדוּשׁ:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוּשִׁים כָּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סְלָה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַקְדוּשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת. וּמְלַמֵּד לְאִנּוּשׁ בִּינָה: חֲנֻנִי מֵאַתָּה דַּעַת בִּינָה וְחִשְׁבֵּל: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבוֹנֵינוּ לְתוֹרַתְךָ. וְקִרְבָּנוּ מוֹלֵכֵנוּ לְעִבּוּדְךָ וְחַזְוִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה
לְפָנֶיךָ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַרוֹצֵה בְּתַשׁוּבָה:

סְלַח לָנוּ אֲבוֹנֵינוּ כִּי חָטָאנוּ. מַחֵל לָנוּ מוֹלֵכֵנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְכוֹלֵחַ אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה חֲנוּן הַמְּרַבֵּה לְסִלַּח:

רְאֵה כְּעִנְיָנוּ. וְרִיבָה רִיבָנוּ. וְגֹאֲלֵנוּ מִתַּרְחַל לְמַעַן שְׁמֶךָ. כִּי גּוֹאֵל חֲזַק אַתָּה: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רְפָאֵנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִשְׁעָה כִּי תַחֲלֵתֵנוּ אַתָּה. וְתַעֲלֶה רְפוּאָה שְׁלֵמָה
לְכָל מְכוּלוֹתֵינוּ. כִּי אֵל מְלַךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה
רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַךְ עֲלֵינוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֵת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֵת כָּל מִינֵי תְבוּאַתָּה לְטוֹבָה. וְתֵן
בְּרַכָּה עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וְשַׁעֲנֵנוּ מִטוֹבָךְ. וּבְרַךְ שְׁנֵתֵנוּ כְּשָׁנִים טוֹבוֹת: בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה מְבַרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחַרוֹתֵנוּ. וְשֵׂא גַם לְקַבֵּץ גְּלִיזְתֵינוּ. וְקַבְּצֵנוּ יַחַד
מֵאַרְבַּע כְּנַפּוֹת הָאָרֶץ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ בְּכִרְאִישׁוֹנָה. וַיִּשְׁעֲצֵנוּ בְּבִתְחִלָּה. וְחִסֵּר מִמֶּנּוּ
יָגוֹן וְאַנְחָה. וּמְלַךְ עֲלֵינוּ אַתָּה יְהוָה לְבָרְךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים.

וְצַדִּיקֵנוּ בְּמִשְׁפָּט: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְלַךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

וְלַמְּלָשִׁינִים אֵל תְּהִי תִקְוָה. וְכָל הַרְשָׁעָה בְּרַעַע תֵּאָבֵד. וְכָל
אוֹיְבֶיךָ מִתַּרְחַל יִכְרַת. וְחַזְרִים מִתַּרְחַל תַּעֲקֹר וְתִשְׁפֹּר

וְתִמְגַּר וְתִכְנִיעַ בְּמִתַּרְחַל בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה שׁוֹכֵר אוֹיְבִים
וּמְכַנִּיעַ יְדִים:

על הצדיקים ועל החסידים. ועל זקני עמך בית ישראל. ועל פליטת סופריהם. ועל גרי הצדק. ועלינו. והמו רחמיך יהוה אלהינו. ותן שכר טוב לכל הבושרים בשמך באמת. ושים חלקנו עמך לעולם. ולא נבוש כי כך בטיחנו: ברוך אתה יהוה משען ומבטח לצדיקים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עירך ברחמים תשוב. ותשכן בתוכה באשר דברת. ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם. וכסא דוד מכהה לתוכה תבין: ברוך אתה יהוה בונה ירושלים:

את צמח דוד עבדך מתרת תצמיח. וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קוינו כל היום: ברוך אתה יהוה מצמיח קרן ישועה:

שְׁמַע קולנו יהוה אלהינו חוס ורחם עלינו. וקבל ברחמים וברחון את תפלתנו. כי אל שומע תפלות ותחנונים אתה. ומלפניך מלפנו ריקם אל תשיבנו: כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים. ברוך אתה יהוה שומע תפלה:

רַצָּה יהוה אלהינו בעמך ישראל ובתפלתם. והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברחון. ותתי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך:

בראש חודש אומרים כאן יעלה ויבוא:

אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו ועלה ויבא ויגד ויראה וישמע וישקר ויזכר וקרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון פושעים בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לתן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום ראש חודש הזה: וקרנו יהוה אלהינו בו לטובה. ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים. ובדבר ישועה ורחמים חוס ותצני ורחם עלינו והושיענו כי אלף עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

וּתְחַיֶּינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: ברוך אתה יהוה המחזיר שכינתו לצייון:

מודים דרבנן:

מוֹדִים אנחנו לך. שאתה הוא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. אלהי כל בשר. וזכרנו וזכר בראשית. ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש. על שהחייטנו וקיימתנו. בן תחינו ותקיימנו. ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך. לשמור חסדך. ולעשות רצונך. ולעבדך בכלב שלם. על שאנחנו מודים לך. ברוך אל ההודאות:

והמרחם כי לא תמו חסדך. מעולם קוינו לך: ועל כלם יתברך ויתרומם שמך מלפנו תמיד לעולם ועד: וכל החיים יודוך סלה. ויהללו את שמך באמת. האל ישועתנו ועזרתנו סלה: ברוך אתה יהוה הטוב שמך ולך נאה להודות:

שְׁלוֹם רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום. וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: ברוך אתה יהוה. המברך את עמו ישראל בשלום:

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יהוה צורי ונאלי:

אֱלֹהֵי נצר לשוני מרע וישפתי מדבר מרמה. ולמלכלי נפשי תדם. ונפשי בעשר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך. ובמדותיה תרדף נפשי. וכל החושבים עלי רעה. מתרה הפס עצתם וקלקל מחשבתם: עשה למען שמך. עשה למען מינה. עשה למען נפשך. עשה למען תורתך. למען יתקדשו וידריך הושיעה ומינה וענני: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יהוה צורי ונאלי: עשה שלום במרומו. הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. שיקנה בית המקדש במהרה בימינו. ותן חלקנו בתורתך: שים נעריך בראש כימי עולם ובשנים קדמוניות: וקרבה ליהוה מנחת ההודא וירושלים. כימי עולם ובשנים קדמוניות:

במנחה ביום שאין בו תחנון ובערבית אומרים כאן קדיש תתקבל.

סדר תחנון:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל גֹּד צַר לִי מְאֹד, נִפְלָא נָא כִּד יִהְיֶה בִּי רַבִּים רַחֲמִין, וְכִד אָדָם אֵל אִפְלָה:

רַחוּם וְחַנוּן חֲמֵאֵתִי לְפָנֶיךָ. יְהוָה מְלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנַי: יְהוָה אֵל בְּאִפְקַד תּוֹכִיחֵנִי. וְאַל בְּחִמְתֶּךָ תִּסְרֹנִי: חַנּוּן יְהוָה בִּי אֲמַלֵּל אֲנִי. רַפְּאֵנִי יְהוָה. בִּי נִבְחַלּוּ עֲצָמַי: וּנְפִשִּׁי נִבְחַלָּה מְאֹד. וְאַתָּה יְהוָה עַד מָתִי: שׁוּבָה יְהוָה חֲלֻצָה נְפִשִּׁי. הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חֲסִדֶּךָ: בִּי אֵין בְּמוֹת וְכָרְךָ. בְּשֹׂאֵל מִי יוֹדָה לָךְ: יִגְעֵתִי בְּאַנְחָתִי. אִשְׁחָה כָּכָל לִילָה מִטָּתִי. בְּדַמְעָתִי עֲרִשִׁי אֲמַסֶּה: עֲשֵׂשָׁה מִכַּעַם עֵינַי. עֲתִקָּה כָּכָל צוּרְרָי: סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פְּעֻלֵי אֱוֹן. בִּי שְׁמַע יְהוָה קוֹל בְּכִי: שְׁמַע יְהוָה תַּחֲנוּנִי. יְהוָה תַּפְלִלְתִּי יִקַּח: יִבְשׁוּ וַיִּבְחַלּוּ מְאֹד כָּל אִיכָּי. יִשְׁכּוּ וַיִּבְשׁוּ רַנְעִי:

שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. שְׁמֵר שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל. וְאַל יֵאבֹד יִשְׂרָאֵל. הַאֲמִירִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל: שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד. שְׁמֵר שְׂאֲרֵית עַם אֶחָד. וְאַל יֵאבֹד גּוֹי אֶחָד. הַמְּנַחֲרִים שְׁמַע יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

שׁוֹמֵר גּוֹי קְדוֹשׁ. שְׁמֵר שְׂאֲרֵית עַם קְדוֹשׁ. וְאַל יֵאבֹד גּוֹי קְדוֹשׁ. הַמְּשַׁלְּשִׁים בְּשֹׁלֶשׁ קְדוּשׁוֹת לְקְדוֹשׁ:

מִתְרַצָּה בְּרַחֲמִים וּמִתְפִּיס בְּתַחֲנוּנִים. הַתְרַצָּה וְהַתְפִּיס לְדוֹר עֲנִי. בִּי אֵין עוֹזֵר: אֲבִינוּ מְלַכְנוּ חֲנּוּן וְעֲנּוּן בִּי אֵין בְּנוּ מַעֲשִׂים. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

וְאַנְחָנוּ לֹא נַעֲשֶׂה. בִּי עֲלִיד עֵינֵינוּ: וְכִד רַחֲמִיךָ יְהוָה וְחֲסִדֶּךָ. בִּי מַעֲלִים חֲסִיד: יְהִי חֲסִדֶּךָ יְהוָה עֲלֵינוּ. כְּאִשֶּׁר יִחַלְנוּ לָךְ: אֵל תּוֹכֵר לָנוּ עֲנוּת רַאשׁוֹנִים. מִחֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמִיךָ. בִּי דְלוּנוּ מְאֹד: חֲנּוּן יְהוָה חֲנּוּן. בִּי רַב שְׂבָעֵנוּ בּוֹ: בְּרַעַי רַחֵם תִּזְכּוּר. בִּי הוּא יִדְעֵנוּ. וְכִד בִּי עֲשֵׂה אֲנַחְנוּ: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ. וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

קדיש תתקבל:

וַיִּתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֻלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעֲיָתָהּ וַיְמַלִּיךְ מְלִכּוּתָהּ בְּתוֹכָן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְתוֹי דְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְאַמְרוּ אָמֵן: וְהָא שְׁמֵהּ רַבָּא מְכַרְךָ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרומם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְתַּבַּר וַיִּתְעַלָּה וַיִּתְחַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא. לְעָלַא מִן כָּל בְּרַבְרָא וּשְׂרִיתָא תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא דְּאַמִּידָן בְּעֻלְמָא. וְאַמְרוּ אָמֵן:

הַתְקַבֵּל צְלוֹתֵהוּן וּבְעִיתֵהוּן דְּכָל יִשְׂרָאֵל קָדָם אֲבוּהוּן דִּי בְּשִׁמְיָא. וְאַמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאַמְרוּ אָמֵן:

עוֹשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמִיז הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאַמְרוּ אָמֵן:

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֲדוֹן הַכֹּל. לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית. שְׁלֵא עֲשֵׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שְׁמָנוּ כְּמִשְׁפַּחוֹת הָאֲדָמָה. שְׁלֵא שָׁם חָלַקְנוּ כְּהֵם וּגְזַרְלָנוּ כָּכָל הַמוֹנִם: שְׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַכֵּל וְרִיק וּמִתְפַּלְלִים אֵל אֵל לֹא יוֹשִׁיעִי: וְאַנְחָנוּ בּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לְפָנֵי מְלִיךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֶה שְׁמִים וְיוֹסֵד אָרֶץ. וּמוֹשֵׁב יָקָרוּ בְּשָׁמַיִם מְמַעַל. וְיִשְׁכְּנֵת עִזּוּ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֲמַת מְלַכְנוּ. אָפֶס זִילְתּוֹ. כְּכַתוּב בְּתוֹרָתוֹ. וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבָבָךְ. בִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מְמַעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתְחַת. אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְרֹאוֹת מִחֵרָה בְּתַפְאֶרֶת עֲזָךְ. לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כְּרוֹת וּבְרִיתוֹן. לְחַמֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדִי. וְכָל בְּנֵי כְשֶׁר יִקְרָאוּ בְּשִׁמְךָ לְחַפְנוֹת אֱלִידָךְ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. וַיִּכְרוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל. בִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בְּרִידָה.

בחול קודם ברכת המזון אומרים:

ביום שא"א תחנון אומרים:

על נחרות ככל שם ישכנו גס-בקיני
בזכרנו את-ציון: על-ערכים
בתוכה תלינו כנורותינו: כי שם שאלנו
שוכנו דברי-שיר ותוללנו שמחה
שירו לנו משיר ציון: איך נשיר את-
שיר-יהודה על אדמת נכר: אם-אשכחך
ירושלים תשכח ימיני: תדבק לשוני
לחכי אם-לא אֶזְכְּרֶיךָ אם-לא אעלה
את-ירושלים על ראש שמחתי: וְכֹר
יהודה לבני אדם את יום ירושלים

האמרים ערו ערו עד תיסוד בה: בת-ככל השדודה אשרי שישלם לך את-קמולך
שגמלת לנו: אשרי שיאחי ונפין את-עלליך אל-הסלע:

אֲבָרְכָה את יהודה ככל עת תמיד תחלתו כפי: מופ דבר הכל נשמע את האלהים
יְיָ וְאֵת מִצְוֹתָיו שֹׁמֵר כִּי יֵה כָל הָאָדָם: תחלת יהודה יְדָבֵר פִּי וַיִּכְרֹךְ כָּל
בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נִכְרֹךְ יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם חֲלָלָהּ:

מים אחרונים חובה קודם ברכת המזון, ולא להפסיק בין נטילה לברכת המזון אף בדברי תורה. וישים מגבעות
על ראשו כשנכנס ברכת המזון משום הכון לקראת אלהיך ישראל. כשנוטל כוס לברך ברהמ"ז נוהגין לומר:

בום ישועות אשא ובשם יהודה אקרא:

כתב בסדור בית יעקב ז"ל יכוון לקיים מצות עשה של תורה בברכו ברכת המזון, לכן נוהגים יראי ה' וחושבי שמו
לומר קודם שיתחילו ברהמ"ז כנוסח הזה.

הֲנִי מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְקִים מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזֻזָּן שֶׁנֶּאֱמַר, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ
וּבְרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאֲרִיץ הַטּוֹבָה, אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:

שלושה שאלו כאחד חייבין בוימון, וכך מזמנין:

המזמן אומר: רבותי. מיר ויעלן בענטשן (רבותי נכרך):

המסובים עונים: יהי שם יהודה מברך מעתה ועד עולם:

המזמן חוזר יהי שם וכו': ברשות מרנן ורבותי נכרך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו:

ואומרים המסובים ואח"כ המברך: ברוך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

מי שאכל ענה: ברוך (אלהינו) ומבורך שמו תמיד לעולם ועד:

תִּשְׁבַּע כָּל לַשָּׁוִן. לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וַיִּפְּלוּ. וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ
יִקָּר וַיִּתְּנוּ. וַיִּקְבְּלוּ כָּלֶם אֶת עַל מַלְכוּתֶךָ. וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמְּלָכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד.
בְּתוֹכָהּ בְּתוֹרָתֶךָ. יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר. וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל כָּל הָאָרֶץ. בְּיוֹם הַהוּא יְהָיָה יְהוָה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

קדיש יתום

וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֻלְמָא דִּי קָרָא כְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ בְּתוֹכָהּ
וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא וּבְזִמְנָן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן: וְהָא
שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעוֹלָמִי עַלְמֵיָא. וְתִמְלֹךְ וַיִּשְׁתַּמַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרוֹמֵם וַיִּתְנַשֵּׂא
וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְחַלֵּל שְׁמֵהּ דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֻלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וּשְׂרַתָּא
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִתְחַמַּתָּא דְאִמְרִין בְּעֻלְמָא. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן:

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל. ואמרו אמן:

בערבית מוסיפים:

חזן: ברכו את יהודה המברך.

קה"ח: ברוך יהודה המברך לעולם ועד.

ברכת מעין שלוש:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם

על היין	על פירות מזו מינים	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
על הגפן	על העין	על המתינה	על המתינה ועל הכלכלה
ועל פרי הגפן	ועל פרי העין	ועל הכלכלה	ועל הגפן ועל פרי הגפן

ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת
לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע משובה. רחם (נא) יהוה
אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך
ועל מזבחה ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו
והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבוע משובה
ונברכה עליה בקדש ובטהרה:

בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: ברא"ח: ונברנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

כי אתה יהוה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על היין	על הפירות	על מזונות	על מזונות ויין ביחד
ועל פרי הגפן:	ועל הפרות:	ועל המתינה:	ועל המתינה
ברוך אתה	ברוך אתה	ברוך אתה	ועל פרי הגפן:
יהוה	יהוה	יהוה	ברוך אתה יהוה
על הארץ	על הארץ	על הארץ	על הארץ, על המתינה
ועל פרי הגפן:	ועל הפרות:	ועל המתינה:	ועל פרי הגפן:

* (כא"י) ועל פרי גפנה:

** (כא"י) ועל פירותיה:

הנביא זכור לטוב ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות: הרחמן הוא וברך את (אבי מורי) בעל הבית הזה ואת (אמי מורתי) בעלת הבית הזה. אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם. (ואם סמוך על שלחן עצמו יאמר: הרחמן הוא וברך אותי (ואבי ואמי) ואשתי וזרעי ואת כל אשר לי, אותנו ואת כל אשר לנו. כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב, בכל. כל. בן וברך אותנו בלנו יחד בברכה שלמה. ונאמר אמן:

במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום.
ונשא ברכה מאת יהוה. וצדקה מאתה ישיענו. ונמצא
חן וישכל טוב בעיני אלהים ואדם:

לשבת: הרחמן הוא ויחליצנו יום שכלו שבת ומנוחה לתמי העולמים:

לראש חדש: הרחמן הוא ויחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה:

אם הוא אוכל על שלחן אחרים יברך לבעה"ב:

יהי רצון שלא יבזבז בעל הבית בעולם הזה ולא יגלם לעולם הבא. ויצלח מאד בכל נקסיו.
ויהיו נקסיו ונקסיו מוצלחים וקרוכים לעיר. ואל ישלוט שטן לא במעשה ידיו ולא
במעשה ידיו. ואל יודקם לא לפגיו ולא לפגיו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועין מעתה ועד
עולם:

הרחמן הוא וזבנו לימות המשיח ולחיי העולם הבא:
בחול: מגדיל (ביום שיש בו מוסף אומר: מגדול) ישועות מלכו
ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: עשה שלום
במרומו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו:
אמן:

יראו את יהוה קדשו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודרשו יהוה לא
יחסרו כל טוב: הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: פותח את ידך ומשביע
לכל חי רצון: ברוך הנבר אשר יבטח ביהוה והיה ויהיה מוכתה: נער הייתי גם
זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש להם: והנה עז לעמו ימן יהוה וברך את
עמו בשלום:

ברכת בורא נפשות:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת
וְחֹסֵד וְנֶאֱמָר עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרָאתָ לְהַחְיֹת בָּהֶם נַפְשׁ
כָּל חַי. בָּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים:

תפילות

תפילת מנחה וערבית לימות החול | ברכת המזון
ברכת מעין שלש ובורא נפשות

נוסח עדות המזרח

תפילת מנחה

לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָּהּ, בְּדָחִילוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לִיחְדָּא שֵׁם יוֹד כ"י בּוֹא"ו כ"י בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֵנָּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, שְׁתַּמְּךָ יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְׁלוֹם, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכּוֹלָלוֹת בָּהּ, לְתַמְּךָ אֶת שְׂרָשָׁה בְּמִקְוֶה עֲלִינוּ, לַעֲשׂוֹת נֶחֱמָת רִיחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהִי נֶעֱם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָהּ: (שתי פעמים)

תפילת ערבית

(בליל ראש חודש יש תנועים לומר מזמור זה קודם ערבית)

בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה וְיִהְיֶה אֱלֹהֵי גִדְלָתָא מֵאֵר הוֹד וְהָדָר לְבָשֶׁת: עֲשֵׂה אֹר כְּשִׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם בְּרִיעָה: הַמְקַרְה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו הַשֵּׁם עֲבִים רְכוּבוֹ הַמְחַלֵּךְ עַל בְּנֵי רוּחַ: עֲשֵׂה מִלֵּאכִיו רוּחוֹת מוֹשְׁרָתֵיו אֵשׁ לֹחֵט: יִסְדֵּר אֶרֶץ עַל מִכְוִיָּה בַּל תִּמְוֹט עוֹלָם וְעַד: תְּהוֹם כְּלָבוֹשׁ כְּפִיתוֹ עַל הָרִים וְעִמְדוֹ מִים: מִן גְּעֻרָתָךְ יִנּוּסוּן מִן קוֹל רַעְמָךְ יִחְפְּזוּן: יַעֲלוּ הָרִים יִרְדּוּ בְּקַעֲוֹת אֵל מִקּוֹם זֶה יִסְדֵּר לָהֶם: גְּבוּל שְׁמַת כָּל יַעֲבְרוּן כָּל יִשׁוּבוּן לִכְפּוֹת הָאֶרֶץ: הַמְשַׁלַּח מַעֲנִים בְּנִחִלִים בֵּין הָרִים וְהַלְכוּן: יִשְׁקוּ כָּל חַיִּים יְדֵי יִשְׂרָאֵל פְּרָאִים צְמָאִים: עֲלִיהֶם עוֹף הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוּן מִבֵּין עֲפָאִים יִתְנוּ קוֹל: מִשְׁקָה הָרִים מַעֲלִיּוֹתָיו מִפְרֵי מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁבַּע הָאֶרֶץ: מַצְמִית חֲצִיר לִבְהֵמָה וְעֹשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאֶרֶץ: יִינוּ וְשִׁמַּח לִבָּב אֲנֹשׁ לְהַצְחִיל פְּנִים מִשְׁמֶן וְלָחֶם לִבָּב אֲנֹשׁ יִסְעֵד: יִשְׁבַּעוּ עַצִּי יְהוָה אֲדוֹן לְבָנִין אֲשֶׁר נָטַע: אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנֶנּוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה: הָרִים הִגְבִּיהִם לְעֵלִים סְלָעִים מַחֲסֶה לְשִׁפְנִים: עֲשֵׂה רֵחַ לְמוֹעֲדִים שְׁמֵשׁ יָדַע מְבֹאֵו: תִּשֶׁת חֲשֶׁךְ וְיֵהִי לֵילָה בּוֹ תִּרְכַּשׁ כָּל חַיָּו: יַעֲר: הַכְּפִירִים שְׂאֵנִים לְמֶרְקָא וְלִבְקָשׁ מֵאֵל אֲכֻלָּם: תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ וְאִסְפוּן וְאֵל מַעֲוֹתָם יִרְבְּצוּ: יֵצֵא אָדָם לַפְּעֻלָּה וְלַעֲבֹדָתָהּ עֲרֵי עָרִב: מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְהוָה בְּלֵם בְּחִקְמָה עֲשִׂית מִלֵּאָה הָאֶרֶץ קִנְיָנָה: זֶה תִּים גִּדּוֹל וְרַחֵב יָדַיִם שֵׁם רַמֵּשׁ וְאִין מִסְפָּר חַיִּים קִמְנוֹת עִם גִּדְלוֹת: שֵׁם אֲנִיּוֹת וְהַלְכוֹן לִזְנוּן זֶה יִצְרָתָה לְשִׁחַק בּוֹ: בְּלֵם אֱלִיךָ יִשְׁבְּרוּן לְתַת אֲכֻלָּם בָּעֵת: תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֻטֵּן תִּתְּתָם יָדְךָ יִשְׁבַּעוּן טוֹב: תִּתְּתָם יָדְךָ יִגְדְּלוּן תִּסְפָּר וְרִיחַם יִגְעִיו וְאֵל עֲפָרִם יִשׁוּבוּן: תִּשְׁלַח רִיחָךְ יִבְרָאוּן וְתִתְּתָם פְּנֵי אֲרָמָה: וְיֵהִי כְבוֹד יְהוָה לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה בַּמַּעֲשִׂיו: הַמְבִּיר לְאֶרֶץ וְתִרְעָד וְנַע בְּהָרִים וְיִגְשָׁנוּ: אֲשִׁירָה לִיתֵּיהֶם בְּחַי אֲמָרָה לֵאמֹרִי בַּעֲדִי: יַעֲרֵב עָלֵינוּ שִׁיחַ אֲבָכִי אֲשִׁמַּח בִּיהוָה: יִתְמוֹ חֲטָאִים מִן הָאֶרֶץ וְיִרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה הַלְלוּהָ:

תפילת מנחה

לְמִנְצַח עַל הַגָּתִית לְבָנִי קָרַח מִזְמוֹר: מִה יִדְרֹת מוֹשְׁכֵנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת: נִכְסְפָה וְגַם כָּלָתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת יְהוָה לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְגְּנוּ אֵל אֵל חַי: גַּם צִפּוֹר מִצְאָה בֵּית וְדָרוֹר קֵן לָהּ אֲשֶׁר שְׁתָּה אֶפְרַחֶיהָ אֶת מוֹזְבְּחוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת מִלְכִּי וְאֱלֹהֵי: אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִחַלְלוּךָ סֵלָה: אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ מַסְלוֹת בְּלִבָּבָם: עֲבָרִי בְּעַמְּךָ הַכָּבֵד מַעֲיֵן יִשִּׁיתוּהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲשֶׂה מוֹרָה: יִלְכוּ מִחִיל אֵל חִיל יִרְאֶה אֵל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן: יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמַעְהָ תְּפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: מִגְנֵנוּ רָאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מוֹשִׁיחֶךָ: כִּי טוֹב יוֹם בְּחַצְרֶיךָ מֵאֵלֶּף בְּחִרְתִּי הַסְתּוֹפָה בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּרָה פְּאֵלְהִי רִשְׁעִי: כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים חַן וְכְבוֹד יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע טוֹב לְהַלְכִים בְּתַמִּים: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי אָדָם בְּטַח בְּךָ:

תפילת ערבית

לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָּהּ, בְּדָחִילוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לִיחְדָּא שֵׁם יוֹד כ"י בּוֹא"ו כ"י בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֵנָּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עֶרְבִית, שְׁתַּמְּךָ יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְׁלוֹם, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכּוֹלָלוֹת בָּהּ, לְתַמְּךָ אֶת שְׂרָשָׁה בְּמִקְוֶה עֲלִינוּ, לַעֲשׂוֹת נֶחֱמָת רִיחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהִי נֶעֱם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָהּ: (שתי פעמים)

יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מוֹשֶׁב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי

תפילת מנחה

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
 אֵת קַרְנֵי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי
 בְּמוֹעֲדִי: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לִיהוָה בְּבָשִׁים בְּנֵי
 שָׁנָה תְּמִימִים שָׁנִים לַיּוֹם עָלֶיהָ תָּמִיד: אֵת חֲכָכְשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבָקָר
 וְאֵת חֲכָכְשׁ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: וְעֲשִׂירִית הָאִיפָה סֶלֶת
 לַמִּנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֹּתִית רְבִיעֵת הֵחָיִן: עֲלֵת תָּמִיד תַּעֲשֶׂה בָהֶר
 סִינִי לְרֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לִיהוָה: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הֵחָיִן לְכָכֶשׁ הָאֶחָד
 בַּקֶּדֶשׁ הַסֶּךָ נִסְךְ שֶׁכֶר לִיהוָה: וְאֵת חֲכָכְשׁ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים
 בְּמִנְחַת הַבָּקָר וּבְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לִיהוָה:

תפילת ערבית

אָדָם בָּטִחַ בָּךְ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

(ואומר החזן חצי קדיש)

וַיִּתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ רַבָּא. [אָמֵן] דְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ,
 וַיַּצְמַח פְּרָקְנָהּ, וַיַּקְבֵּב מְשִׁיחָהּ. [אָמֵן] בְּתִיכּוֹן וּבִדְמִיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלְמָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן - יְהֵא שְׂמִיחָה רַבָּא ...] יְהֵא שְׂמִיחָה רַבָּא
 מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא יְתִבְרַךְ. וַיִּשְׁתַּבַּח. וַיִּתְפָּאֵר. וַיִּתְרַומֵם. וַיִּתְנַשֵּׂא.
 וַיִּתְהַדָּר. וַיִּתְעַלֶּה. וַיִּתְהַלֵּל שְׁמוֹ דְּקִדְשָׁא, בְּרִיךְ הוּא. [אָמֵן] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַקְתָּא
 שִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין דְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: [אָמֵן]

וְהוּא רַחוּם וְכַפּוּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית, וְהִרְבֶּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ,
 וְלֹא יַעִיר כָּל חַמַּתּוֹ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
 כִּיּוֹם קָרָאנוּ:

ואומר החזן: בָּרְכוּ אֶת יְהוָה הַמְבָרֵךְ:

תפילת מנחה

אֲתָהּ הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֵת
 קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, כְּאֲשֶׁר
 צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאְךָ בְּכָתוּב בְּתוֹרָתְךָ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ סַמִּים נָטָף וּשְׁחָלֶת וְחִלְבֵּנָה סַמִּים
 וְלִבְנָה זָכָה בַּד בְּכֹר יְהִיָּה: וְעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רִיחַ מַעֲשֶׂה
 רוּקֹחַ מִמֶּלֶח טָהוֹר קָדִישׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הֹדֵק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לְפָנֵי
 הָעֵדֻת בְּאֵהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה קָדִישׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:
 וְנֹאמַר: וְהִקְטִיר עָלֶיךָ אֶחָד קְטֹרֶת סַמִּים בְּבָקָר בְּכִיטִיבוֹ אֵת
 הַנִּזְרֹת וְקִטְרָנָהּ: וּבְהַעֲלֹת אֶחָד אֵת הַנִּזְרֹת בֵּין הָעֶרְבִים וְקִטְרָנָהּ
 קְטֹרֶת תָּמִיד לְפָנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

תפילת ערבית

ועונים הקהל: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ואומר החזן: בְּרוּךְ יְהוָה הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּדָבָרוֹ
 מַעֲרִיב עֲרָבִים בְּחִכְמָה, פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים בְּתַבּוּנָה,
 מַשְׁנֶה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת הַזְּמַנִּים, וּמַסְדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים
 בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרַקִּיעַ בְּרָצוֹנוֹ, בּוֹרֵא יוֹמָם וְלַיְלָה, גּוֹלֵל
 אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר, הַמַּעֲבִיר יוֹם וּמַבִּיא
 לַיְלָה, וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה. יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

תפילת מנחה

תנו רבנן, פטום הקטורת כיצד, שלש מאות וששים ושמונה מנים
היו בה, שלש מאות וששים וחמשה כמנין ומות החמה מנה בכל
יום, מחציתו בבקר ומחציתו בערב, ושלשה מנים יתרים שמהם
מכנים בהן גדול וגדול מהם מלא חפניו ביום הכיפורים, מחזירין
למכתשת בערב יום הכיפורים כדי לקום מצות דקה מן הדקה
ואחר עשר סמנים היו בה ואלו הן: הצרי והצפורן והחלבנה
והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. מור, וקציעה ושבלת נרד
וכרם, משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקשט שנים עשר,
קלופה שלשה, קנמון תשעה, בורית פרשינה תשעה קבין, וין
קפריסין סאין תלת וקבין תלתא, ואם לא מצא וין קפריסין, מביא
חמר חור עתיק. מלח סדומית רובע, מעלה עשן כל שהוא. רבי
נתן הבבלי אומר: אף כפת תירדן כל שהיא, אם נתן בה דבש
פסלה, ואם חסר אחת מכל סממניה, חיב מיתה:

תפילת ערבית

אחבת עולם בית ישראל עמך אחבת, תורה ומצות חקים
ומשפטים אותנו למדת. על כן יהוה אליהנו, בשכבנו
ובקומנו נשים בחרך, ונשמת ונעלז בדברי תלמוד תורתך,
ומצותיך וחקותיך לעולם ועד, כי הם חיינו וארך ימינו, ובהם
נהנה יומם ולילה. ואחבתך לא תסור ממנו לעולמים, ברוך אתה
יהוה, אוהב את עמו ישראל:

שמע ישראל יהוה אליהנו יהוה אחד:

(בלחש:) ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד:

תפילת מנחה

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הצרי אינו אלא שרף הנוסף מעצי
הקטף. בורית פרשינה למה היא באה, כדי לשפות בה את
הצפורן, כדי שתהא נאה. וין קפריסין למה הוא בא, כדי לשרות
בו את הצפורן, כדי שתהא עזה. והלא מי רגלים ופין לה, אלא
שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

תנא, רבי נתן אומר: כשהוא שוחק, אומר הדק היטב, היטב הדק, מפני שהקול

תפילת ערבית

ואחבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאריך. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום על לבבך. ושננתם לבניך ודברתם בם בשבתך
בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאזות
על ירך והיו למטפות בין עיניך. ובתבתם על מזוזת
ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום
לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל
נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך
ותירשך ויצחקך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת.
השמינו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים
והשתחיתם להם. וחרה אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא
יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה ואבדתם מהרה מעל הארץ
הטבה אשר יהוה נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל

תפילת מנחה

יפה לבשמים. פטמה לחצאין כשרה: לשליש ולרביע, לא שמענו. אמר רבי יהודה: זה הכלל אם כבודתה כשרה לחצאין, ואם חסר אחת מקל סממניה, חלב מיתה.

תני בר קפרא אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קרטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה: יהוה צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יהוה צבאות אשרי אדם בטח בך: יהוה הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: וערכה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמניות:

תפילת ערבית

נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על הארמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ:

ויאמר יהוה אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכהן פתיל תכלת. והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם. אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי

תפילת מנחה

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיהוה אלהיו:

תפילת ערבית

אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם:

ועונים הקהל: אמת: וחזור החזן: יהוה אלהיכם אמת:

ואמנחה כל זאת וקום עלינו, כי הוא יהוה אלהינו ואין זולתו, ואנחנו ישראל עמו, הפודנו מיד מלכים, הגאלנו מלפני מבחן כל ערצים, האל הנפרע לנו מצרינו, המושלם גמול לכל אויבי נפשנו, השם נפשו בחיים ולא נתן למוט רגלנו, המדריכנו על פמות אויבינו וירם קרננו על כל שונאינו, האל העשה לנו נקמה בפרעה, באותות ובמופתים באדמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוציא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם, המעביר בנו בין גזרי ים סוף, ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתחומות טבע. ראו בני אבותינו את גבורתו, שפחו והודו לשמו, ומלכותו ברגל קבלו עליהם. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם מי כמכה באלם יהוה, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת עשה פלא: מלכותך יהוה אלהינו ראו בניך על הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו יהוה ימלך לעולם ועד: ונאמר: כי פדה יהוה את יעקב, וגאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יהוה, גאל ישראל:

השבינו אבינו לשלום, והעמידנו מלפני לחיים טובים ולשלום, ופרש עלינו סבת שלומך, ותקננו מלפני

תפילת מנחה

תַּהֲלֶהָ לְדֹר אַרְוֹמָמָה אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה שְׁמוֹךְ
לְעוֹלָם וָעֶד: כָּכָל יוֹם אַבְרָכָה וְאַחֲלֶלָה שְׁמוֹךְ
לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְהוָה וּמַהֲלֵל מְאֹד וְלִגְדָּלְתּוֹ אֵין חֶקֶר:
דּוֹר לְדּוֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגְדִּי: הָדָר כְּבוֹד
הַדָּד וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה: וְעִזּוֹ נִזְרָאֲתֶיךָ יֹאמְרוּ
וּגְדוּלְתֶךָ אֲסַפְּרָנָה: זָכַר רַב טוֹבָךָ יִבְעִי וְצִדְקָתֶךָ יִרְגְּנוּ:
חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֲרָךְ אַפִּים וּגְדֹל חֶסֶד: טוֹב יְהוָה לְכָל
וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְהוָה כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְחִסְדֶּיךָ
יִבְרַכְכָּה: כְּבוֹד מַלְכוּתֶךָ יֹאמְרוּ וּגְבוּרָתֶךָ יִדְבְּרוּ:
לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתוֹ וְכְבוֹד הָדָר מַלְכוּתוֹ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים וּמִמְשִׁלְתֶּךָ כָּכָל דּוֹר וָדוֹר:
סוֹמֵךְ יְהוָה לְכָל הַנִּפְלִים וְזֹקֵף לְכָל הַכַּפּוּפִים: עֵינֵי כָל
אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ: פּוֹתַח
אֶת יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: צַדִּיק יְהוָה כָּכָל דְּרָכָיו

תפילת ערבית

בַּעֲצָה טוֹבָה מְלַפְּנֶיךָ, וְהוֹשִׁיעֵנו מִחֶרֶד לְמַעַן שְׁמוֹךְ, וְהִנֵּן בַּעֲדֵנוּ,
וְהִסֵּר מִעֲלֵינוּ מִכֶּת אוֹיֵב, דָּבָר, חֶרֶב, חֶלִי, צָרָה, רָעָה, רָעָב, וְיָגוֹן
וּמִשְׁחִית וּמִגֵּפָה. שִׁבְרֵנוּ וְהִסֵּר הַשָּׁמַיִן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, וּבְצֵל
כְּנָפֶיךָ תִּסְתֵּרֵנוּ, וְשִׁמּוֹר צִאתֵנוּ וּבּוֹאֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם
מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם. כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמוֹצִילֵנוּ אַתָּה מִכָּל דָּבָר רָע
וּמִפְתָּח לְיִלְיָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׁוֹמֵר אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַד. אָמֵן.

תפילת מנחה

וְחִסִּיד כָּכָל מַעֲשָׂיו: קְרוֹב יְהוָה לְכָל קְרָאִיו לְכָל אֲשֶׁר
יִקְרָאָהוּ בְּאִמָּת: רִצּוֹן יִרְאִי וְעִשָּׂה וְאַת שְׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע
וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְהוָה אֶת כָּל אֲחֵבָיו וְאַת כָּל הַרְשָׁעִים
יִשְׁמִיד: תַּחֲלֵת יְהוָה יִדְבֵּר פִּי וּיְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נִבְרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:
תַּבּוֹן תַּפְלָתִי קִמַּרְתָּ לִפְנֶיךָ מִשָּׂאת כְּפִי מִנַּחַת עֶרֶב: חֲקִשְׁכָּה לִקּוֹל
שׁוֹעֵי מַלְכֵי וְאַלְהֵי כִי אֱלֹהִים אֲתַפְּלֵל:

ואומר החזן חצי קדיש

וְתִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. [אָמֵן] בַּעֲלָמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וְיִמְלִיךָ
מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח שְׁרָקְנָהּ, וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אָמֵן] בְּחִיבּוֹן
וּבְיוֹמִיבּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָן קְרִיב, וְאִמְרוּ
אָמֵן. [אָמֵן - יְהִי שְׁמִי'ה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא
וְתַבְרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשָּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלָּה
וְיִתְהַלָּל שְׁמוֹה דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אָמֵן] לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכָּתָא שִׁירָתָא
תַּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בַּעֲלָמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אָמֵן]

תפילת ערבית

ואומר החזן חצי קדיש

וְתִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. [אָמֵן] בַּעֲלָמָא דִּי בְּרָא, בְּרַעוּתָהּ, וְיִמְלִיךָ מַלְכוּתָהּ,
וְיִצְמַח שְׁרָקְנָהּ, וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אָמֵן] בְּחִיבּוֹן וּבְיוֹמִיבּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבְזִמְנָן קְרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אָמֵן - יְהִי שְׁמִי'ה רַבָּא
מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא וְתַבְרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשָּׂא וְיִתְהַדָּר
וְיִתְעַלָּה וְיִתְהַלָּל שְׁמוֹה דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אָמֵן] לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכָּתָא שִׁירָתָא
תַּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בַּעֲלָמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אָמֵן]

אֲדֹנָי, שְׁפֹתַי תִּפְתָּח וּפִי יגִיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהם, אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הָאֵל הַגָּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיּוֹן, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים, קוֹנֵה הַכֵּל, וְזוֹכֵר חֲסֵדֵי אֲבוֹת, וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ, בְּאַהֲבָה, מְלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן, בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מֶגֶן אֲבֹרָהם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם, אֲדֹנָי. מַתִּיחָה מַתִּים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ. מוֹרִיד הַטָּל. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד, מַתִּיחָה מַתִּים בְּרַחֲמִים רַבִּים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים, וּמַתִּיר אֲסוּרִים, וּמַקְנִים אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עָפָר. מִי כְמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת, וּמִי דוֹמֶה לָךְ, מְלֶךְ מַמְיָת וּמַתִּיחָה וּמַצְמִיחַ יִשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחְיֹת מַתִּים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מַתִּיחָה הַמַּתִּים:

בחזרת הש"ץ:

נִקְרִיאֲשָׁךְ וְנִעְרִיצֶךָ כְּגַם שִׁית סוֹד שְׂרָפֵי קֹדֶשׁ, הַמְשַׁלְּשִׁים לָךְ קִדְשָׁה. כְּתוּב עַל יַד נְבוֹאָה: וְקִרְאָה זֶה אֵל זֶה וְאָמַר: קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, קְדוֹשׁ, יְיָהוָה אֱבָאֹת. מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. לְעַמֶּתָם מִשְׁבָּחִים וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ כְּבוֹד יְיָהוָה מִמִּקְוָמוֹ. וּבְדִבְרֵי קִדְשֶׁךָ כְּתוּב לֵאמֹר: יִמְלֹךְ יְיָהוָה לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, תִּלְוֶנָה.

אַתָּה קְדוֹשׁ, וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ, וְקְדוּשִׁים בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לְךָ סֵלָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הָאֵל הַקְּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, וּמְלַמֵּד לְאָנוּשׁ בִּינָה. חֲנֻנוּ מֵאַתָּה חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, חוֹנֵן הַדַּעַת:

הַשִּׁיבֵנוּ אֲבוֹנֵינוּ לְתוֹרָתְךָ, וְקַרְבֵּנוּ מִלִּבֵּנוּ לְעִבּוּדְךָ, וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתִשּׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַרוֹצֵה בְּתִשּׁוּבָה:

סֵלָח לָנוּ אֲבוֹנֵינוּ כִּי חָטָאנוּ, מַחֵל לָנוּ מִלִּבֵּנוּ כִּי פָשַׁעְנוּ, כִּי אֵל טוֹב וְסֵלָח אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, חַנוּן הַמְּרַבֵּה לְסִלַּח:

רָאָה נָא בְּעֵינֵינוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ. וּמַחֵר לְגַאֲלָנוּ גְּאֹלָה שְׁלֵמָה לְמַעַן שְׁמֶךָ, כִּי אֵל גּוֹאֵל חֲזַק אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רַפָּאנוּ יְיָהוָה וְנִרְפָּא, הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִשְׁעָה, כִּי תַחֲלֹתֵנוּ אַתָּה, וְהַעֲלֵה אֲרוּכָה וּמִרְפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵינוּ וּלְכָל מַכְאוּבֵינוּ וּלְכָל מַכּוֹתֵינוּ, כִּי אֵל רּוֹפֵא רַחֲמָן וְנֶאֱמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, רּוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרַכֵּנוּ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵינוּ. וּבְרַךְ שְׁנֵתֵנוּ בְּטָלְלֵי רְצוֹן בְּרַכָּה וּנְדָבָה. וְתִהְיֶה אַחֲרִיתָהּ חַיִּים וְשָׂכָר וְשְׁלוֹם בְּשָׁנִים חַטּוּבוֹת לְבְרָכָה. כִּי אֵל טוֹב וּמְטִיב אַתָּה וּמְבָרֵךְ הַשָּׁנִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחִרְוֹתֵנוּ, וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלִיּוֹתֵינוּ, וְקַבְּצֵנוּ מִתְּהַר יַחַד מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מְקַבֵּץ נְדָחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְיִוָּעֲצֵנוּ בְּבִתְחֻלָּה. וְהַסֵּר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וְאַנְחָה, וּמְלָךְ עֲלֵינוּ מִתְּהַר אַתָּה יְיָהוָה לְבָדָךְ, בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, בְּצִדֵּק וּבְמִשְׁפָּט. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מְלָךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

בְּרָצוֹן, וְתָהִי לְרָצוֹן תְּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ:

בראש חודש ובחול המועד מוסיפים:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֵךְ יִצְחָק וְיִצְחָק יִרְאֵה וְיִרְצֵה, יִשְׁמַע וְיַסְכֵּךְ וְיִזְכֵּר, וְזָכְרֵנוּ וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ, וְזָכְרוֹן כָּל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפָלְטָה, לְטוֹכָה, לְחֵן, לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים טוֹבִים וְלִשְׁלוֹם כּוֹס: רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַזֶּה לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ. וְזָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹכָה, וּפָקַדְנוּ בּוֹ לְכָרֶכֶה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים, כְּדָר וְשׁוֹעָה וְרַחֲמִים. חוּם וְחֶנֶן, וְחַמֵּל וְרַחֵם עָלֵינוּ, וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חֲנוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וְאַתָּה, בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, תַּחֲפִיץ בָּנוּ וְתִרְצֵנוּ. וְתַחֲזִיקָה עֵינֵינוּ בְּשׁוֹבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּחְזִיר שְׂכִינְתָּהּ לְצִיּוֹן:

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׂאֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר, יוֹצֵרנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית. בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ, עַל שֶׁתַּחֲיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ. כֵּן תַּחֲיֵנוּ וְתַחַנְנוּ וְתִאַסְּפֵנוּ גְּלוּיֵינוּ לְחֻצּוֹת קְדוֹשֶׁךָ, לְשִׁמְר חֲסִידְךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וְלַעֲבֹדְךָ בְּלִבְךָ שְׁלֵם, עַל שְׂאֵתָנוּ מוֹדִים לָךְ, בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּחְזִיר שְׂכִינְתָּהּ לְצִיּוֹן:

נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת, עָרֵב וּבֹקֵר וְצַהֲרָיִם. הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, הַמְּרַחֵם, כִּי לֹא תָמוּ חֲסִידֶיךָ, כִּי מַעֲשֶׂיךָ קוִיֵּנוּ לָךְ:

לְמִינִים וּלְמַלְשִׁינִים אֵל תְּהִי תַקְנָה, וְכָל הַזָּדִים כְּרָגַע יִאבְדּוּ, וְכָל אוֹיְבֶיךָ וְכָל שׂוֹנְאֶיךָ מִהֲרָה וּבִרְתּוֹ, וּמִלִּכּוֹת הָרָשָׁעָה מִהֲרָה תַעֲקֹר וְתַשְׁבֵּר וְתַכְלֵם וְתַכְנִיעֵם בְּמִהֲרָה כְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׂוֹכֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זָדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחַסִּידִים וְעַל שְׂאֵרֵי עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל זַקְנֵיהֶם וְעַל פְּלִטַת בֵּית סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גְּרֵי הַצָּדֵק וְעָלֵינוּ, יְהִמּוּ נָא רַחֲמֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאֵמֶת, וְשִׁים חֲלֻקְנוּ עִמָּחֶם, וְלַעֲוֹלָם לֹא נִבּוֹשׁ כִּי כָךְ בְּטַחְנוּ, וְעַל חֲסִידְךָ הַגָּדוֹל בְּאֵמֶת נִשְׁעָנָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְשַׁעֵן וּמַבְטָח לַצַּדִּיקִים:

תִּשְׁכּוֹן בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּאֶשֶׁר דְּבַרְתָּ, וְכִסֵּא דָוִד עֲבָדְךָ, מִהֲרָה בְּתוֹכָה תִּכְיֶן, וּבִנְיָה אוֹתָהּ בְּגֵן עוֹלָם בְּמִהֲרָה כְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם:

אֵת צִמַּח דָּוִד עֲבָדְךָ מִתְּחִילָה, וְקִרְנוֹ תְרוּם בִּישׁוּעָתְךָ. כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִיֵּנוּ וְצִפִּינוּ כָּל הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מַצְמִיחַ קֶרֶן וְיִשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, אֲב הַרְחֵמֵן רַחֵם עָלֵינוּ, וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ, כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים אַתָּה, וּמַלְפָּנֶיךָ מַלְבֵּנוּ, רִיקָם אֵל תִּשְׁיבֵנוּ. חֲנֵנוּ וְעֲנֵנוּ וְשִׁמְעַתְּ תְּפִלָּתֵנוּ. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

רְצֵה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וּלְתַפְלָתָם שְׁעָה, וְהַשֵּׁב הָעֲבוֹדָה לְדַבִּיר בֵּיתְךָ, וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם מִהֲרָה בְּאֵהֱבָה תִּקְבַּל

וְעַל כָּל־מִצְוַתְּךָ וְיִתְרוֹמֶם וְיִתְנַשֵּׂא תְּמִיד שְׁמֶךָ מִלְּפָנֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד. וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה:

וַיְהִלְלוּ וַיְבָרְכוּ אֶת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל בְּאֵמֶת לְעוֹלָם כִּי
טוֹב, הָאֵל יִשְׁוַעְתָּנוּ וְעֲזָרְתָּנוּ סֶלָה, הָאֵל
הַטוֹב. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַטוֹב שְׁמֶךָ וְלִךְ נֶאֱמָה
לְהוֹדוֹת:

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבִרְכָּה, חַיִּים חַן וְחֶסֶד צְדָקָה וְרַחֲמִים
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וּבִרְכָּנוּ אֲבוֹנֵינוּ כָּלֵנוּ
כְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ, כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּנָה לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
תוֹרָה וְחַיִּים אֶהְיֶה וְחֶסֶד, צְדָקָה וְרַחֲמִים בִּרְכָּה וְשְׁלוֹם.
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרְכָנוּ וּלְבָרְךָ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַב
עֵז וְשְׁלוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּשְׁלוֹם. אָמֵן:

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִיר כִּי וְהִגִּינוּ לָבִי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

אֱלֹהִי, נִצַּר לְשׁוֹנֵי מָרֵעַ, וּשְׁפָתֵי מְדַבֵּר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי
תָּדֹם, וְנַפְשִׁי בְּעֶפֶר לִכְל תִּהְיֶה, פֶּתַח לָבִי בְּתוֹרָתְךָ, וְאַחֲרֵי
מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְכָל חַקִּים עָלֵי לְרַעְיָה, מִהֲרָה חֲפֹר עֲצָתָם
וְקַלְקַל מַחֲשַׁבּוֹתָם. יְהִי כַּמִּין לִפְנֵי רֹחַ. וּמִלֵּאף יְהוָה דוֹחָה. עֲשֵׂה
לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יְמִינְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן תוֹרָתְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן
קִרְשִׁיךָ, לִמְעַן יִחְלָצוּן יְדִידֶיךָ. הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי.

יְהִי לְרִצּוֹן אֲמִיר כִּי וְהִגִּינוּ לָבִי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְנֹאֲלִי:

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאַמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּבַנֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִהֲרָה
בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, לַעֲשׂוֹת חֲסִי רִצּוֹנְךָ וּלְעַבְדְּךָ בְּלִבָּב שְׁלָם:

במנחה בימים שאין בהם תחנון ובערבית של חול יש אומרים יהי שם וכו'

יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרֵךְ. מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם: מִמְּזִרָה שְׁמֵשׁ עַד מְבֹאֵר. מְהִלָּל שֵׁם יְהוָה: רַם עַל כָּל
גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְהוָה אֲדוֹנָנוּ. מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ כָּל הָאָרֶץ:

ויאמר החזן קדיש תתקבל (מפוע לאחר תחנון)

במנחה אומרים כאן תחנון

אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תְּבֹא לִפְנֶיךָ תִּפְלִתָנוּ. וְאַל
תִּתְעַלֵּם מִלְּפָנֵינוּ מִתְחַנְּתָנוּ. שְׂאִין אֲנַחְנוּ עֵזִי פָנִים וְקָשִׁי עֲרָף
לִזְמֹר לִפְנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא
חַטָּאנוּ. אָכֵל חֲטָאנוּ. עֲוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. אֲנַחְנוּ וְאַבוֹתֵינוּ וְאֲנָשֵׁי בֵיתֵנוּ:
אֲשָׁמְנוּ. בְּגָדְנוּ. גָּזְלָנוּ. דִּבְרָנוּ דִּפִּי וְלִשׁוֹן הָרַע. הִעֲוִינוּ. וְהִרְשָׁעְנוּ.
זָדְנוּ. חֲמַסְנוּ. טָפְלָנוּ שָׁקֵר וּמְרֻמָּה. יַעֲצֵנוּ עֲצוֹת רְעוּת. כּוֹזְבֵנוּ.
בָּעֶסְנוּ. לָצְנוּ. מְרִדְנוּ. מְרִינוּ דְּבָרֶיךָ. נִאֲצָנוּ. נִאֲפָנוּ. כָּרְנוּ. עֲוִינוּ.
פָּשַׁעְנוּ. פְּגָמְנוּ. צָרְנוּ. צַעֲרָנוּ אֵב וְאִם. קָשִׁינוּ עֲרָף. רָשָׁעְנוּ.
שִׁחַתְנוּ. תַּעֲבָנוּ. תַּעֲוִינוּ וְתַעֲתַעְנוּ. וְסָרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמְשָׁפְטֶיךָ
הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ. כִּי אֵמֶת
עֲשִׂיתָ. וְאַנְחָנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

אֵל אֶרֶךְ אֲפִים אַתָּה וּבַעַל הַרְחָמִים. גְּדִלַת רַחֲמֶיךָ
וְחֶסֶדְךָ תִּזְכֹּר הַיּוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְתָּ

לַעֲנוּ מִקְדָּם. וְכֵן כְּתוּב בַּתּוֹרָתְךָ. וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנַן וַיִּתְנִיצֵב עִמּוֹ שֵׁם. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם. יְהוָה: וְשֵׁם נֶאֱמַר:

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא, יְהוָה | יְהוָה, אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֲרֹךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת, נוֹצֵר חֶסֶד לְאֱלֹפִים, נוֹשֵׂא עֲוֹן וּפֹשַׁע וְחַטָּאת, וְנִקְיָה:

רַחוּם וְחַנּוּן חֲסָאנוּ לִפְנֵיךָ רַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

יאמר בישיבה

לְדוֹד אֱלֹיךָ יְהוָה נִפְשִׁי אֲשֵׁא: אֱלֹהִי כִּךְ בְּטַחְתִּי אֵל אֲבוֹשָׁה אֵל יַעֲלִצוּ אוֹכִי לִי: גַם כָּל קִיּוֹף לֹא יִבְשׁוּ וַיִּבְשׁוּ הַבּוֹגְדִים רִיקָם: דְּרָכֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֶרְחוּתֶיךָ לְמַדְנִי: הִדְרִיכֵנִי בְּאִמְתֶּךָ וּלְמַדְנִי כִּי אַתָּה אֱלֹהִי וְשָׁעִי אוֹתְךָ קִוִּיתִי כָּל הַיּוֹם: זָכַר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶּיךָ כִּי מַעֲוֹלָם הִמָּה: חַטָּאוֹת נַעֲוִירִי וּפְשָׁעִי אֵל תִּזְכֹּר בְּחַסְדֶּךָ זָכַר לִי אַתָּה לְמַעַן טוֹבֶךָ יְהוָה: טוֹב וַיֵּשֶׁר יְהוָה עַל כֵּן יוֹרֵה חַטָּאִים בְּדֶרֶךְ: וְדֶרֶךְ עֲנּוּיִם בְּמִשְׁפַּט וּלְמַד עֲנּוּיִם דְּרָכּוֹ: כָּל אֶרְחוֹת יְהוָה חֶסֶד וְאֱמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעַדְתֵּינוּ: לְמַעַן שְׁמוֹךְ יְהוָה וְסִלְחַת לְעוֹנֵי כִּי רַב הוּא: מִי זֶה הָאִישׁ יֵרָא יְהוָה יוֹרֵנוּ בְּדֶרֶךְ יִבְחָר: נִפְשִׁי כְּטוֹב תִּלְוִן וְזָרְעוּ יִירֹשׁ אֶרֶץ: סוֹד יְהוָה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם: עֵינֵי תִמְדִּיר אֵל יְהוָה כִּי הוּא יוֹצִיא מִרְשֶׁת רִגְלִי: פִּנָּה אֱלִי וְחַנּוּנִי כִּי יַחִיד וְעֵנִי אֲנִי: צְרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְּצוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי: רָאֵה עֵינֵי וְעִמְלִי וְשֵׂא לְכָל חַטָּאוֹתַי: רָאֵה אוֹיְבֵי כִּי רַבּוּ וְשִׁנְאָת חֲמָם שְׂנֵאוֹנֵי: שְׁמֶרָה נִפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אֵל אֲבוֹשׁ כִּי חֲסִיתִי כִּךְ: תָּם וַיֵּשֶׁר יִצְרוֹנִי כִּי

קִוִּיתֶיךָ: פָּדָה אֱלֹהִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו: וְהוּא יַפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל, מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו:

יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ. וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לַעֲמֹךְ:

אֲבִינוּ מִלִּבֵּנוּ אֲבִינוּ אֶתָּה. אֲבִינוּ מִלִּבֵּנוּ אֵין לָנוּ מִלֶּךְ אֱלֹהִים אֶתָּה. אֲבִינוּ מִלִּבֵּנוּ רַחֵם עָלֵינוּ: אֲבִינוּ מִלִּבֵּנוּ חַנּוּן וְעֻנּוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים. עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וְחֶסֶד לְמַעַן שְׁמוֹךְ הַגָּדוֹל וְהוֹשִׁיעֵנוּ: וְאַנְחֵנוּ לֹא נִדַּע מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ:

זָכַר רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶּיךָ. כִּי מַעֲוֹלָם הִמָּה: יְהִי חַסְדֶּךָ יְהוָה עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רַאשׁוֹנִים מִחֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מָאֵד: עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה. עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ: חַנּוּן יְהוָה חַנּוּן. כִּי רַב שְׂכָעֵנוּ בּוֹ: בְּרָגוּ רַחֵם תִּזְכֹּר. בְּרָגוּ אַהֲבָה תִּזְכֹּר: יְהוָה הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קְרָאֵנוּ: כִּי הוּא יִדַּע יִצְרָנוּ. זָכוֹר כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ: עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹךְ. וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹתֵינוּ לְמַעַן שְׁמוֹךְ:

ואומר החזן קדיש תתקבל

וְתִתְגַּדֵּל וְתִתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. [אמין] בַּעֲלָמָא דִּי בְּרָא בְּרַעֲיוֹתָהּ וַיְמַלִּיךָ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח שְׂרָפָתָהּ וַיִּקְרַב מוֹשִׁיָּהָ. [אמין] בְּתַנְיִיכוֹן וּבְזוּמִיכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲלָמָא וּבְזוּמִיכוֹן קְרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יהא שְׁמִיהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלְמָא וּלְעָלְמִי עֲלִמְיָא וְתַבְרָךְ. וַיִּשְׁתַּמַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלָּה וַיִּתְהַלָּל שְׁמֹהּ דְּמִן שְׁמָא בְּרִיךְ הוּא. [אמין] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא שִׁירְתָּא תַּשְׁבַּחְתָּא וְנִתְבָּרְתָּא, דְּאִמְרִין בַּעֲלָמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמין]

קדיש "יהא שלמא"

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהּ רַבָּא. [אמן] בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרֻעֵיהּ וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ
וְיִצְמַח פְּרָקָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. [אמן] בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזֶמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן - יהא שְׁמִיהּ רַבָּא
מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעַלְמֵי עָלְמָיָא יְתִבְרַךְ. וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרַומֵּם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר
וְיִתְעַלָּה וְיִתְהַלָּל שְׁמוֹהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן] לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא שִׁירְתָּא
תְּשַׁבְּחָתָא וְתִתְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

יְהִיא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא, חַיִּים וְשָׂבָע וְיִשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזְכָּא
וְרַפּוּאָה וְגִאֲלָה וְסְלִיחָה וְכַפֶּרָה וְרִיחַ וְהַצְלָה. לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן] (האומרים קדיש פוסעים שלוש פסיעות לאחור) עוֹשֶׂה שְׁלֹם
בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל,
וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

האומרים קדיש בערבית - אומרים: בְּרַבָּא אֵת יְהוָה הַמְּבָרַךְ:

והקהל עונים: בְּרַבָּא יְהוָה הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

עֲלֵינוּ לְשַׁבַּח לְאֹדוֹן הַכֹּל, לְתַת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרָאשִׁית,
שֶׁלֹּא עֲשֵׂנוּ בְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וְלֹא שָׁמְנוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת
הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׁם חִלְקֵנוּ בָּהֶם, וְלֹא גוֹרְלָנוּ בְּכָל הַמּוֹנֵם,
שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהַבֵּל וְרִיק, וּמִתְפַּלְלִים אֶל אֵל לֹא
יֹשִׁיעַ. וְאֵנְחָנוּ מִשְׁתַּחֲוִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹטֵה שָׁמַיִם וְיָסֵד אָרֶץ, וּמוֹשֵׁב
יָקָרוֹ בְּשָׁמַיִם מְמַעַל, וְשֹׁכֵנִת עִזּוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא
אֱלֹהֵינוּ וְאֵין עוֹד אַחֵר, אֲמַת מַלְכֵנוּ וְאֶפֶס זוּלָּתוֹ. בְּפִתּוֹב
בְּתוֹרָה: וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבָבָךְ כִּי יְהוָה הוּא

תִּתְקַבֵּל צְלוֹתָנָא וּבְעוּתָנָא עִם צְלוֹתָהוֹן וּבְעוּתָהוֹן דְּכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל קָדָם אֲבוּנָא דְּבִשְׁמִיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

יְהִיא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמִיָּא, חַיִּים וְשָׂבָע וְיִשׁוּעָה וְנַחֲמָה וְשִׁיזְכָּא וְרַפּוּאָה וְגִאֲלָה
וְסְלִיחָה וְכַפֶּרָה וְרִיחַ וְהַצְלָה, לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

עוֹשֶׂה שְׁלֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלֹם עֲלֵינוּ
וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

במנחה אומרים:

לְמַנְצָח בְּנִינַת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחַנְנוּ וּיְבָרְכֵנוּ יָאֵר
פָּנָיו אֶתְנוּ סֶלָה: לְדַעַת בְּאָרְץ דְּרָבָךְ בְּכָל גּוֹיִם
יִשׁוּעָתֶךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים בָּלָם: יִשְׁמְחוּ
וַיִּרְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשׁוּר וּלְאֻמִּים בְּאָרְץ
תִּנָּחֵם סֶלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים בָּלָם: אָרֶץ
נִתְּנָה יְבוּלָהּ וּבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים
וַיִּירָאוּ אֹתוֹ כָּל אִפְסֵי אָרֶץ:

בערבית אומרים:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אִשָּׁא עִינֵי אֵל הַהָרִים מֵאֵין יָבָא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם
יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ: אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֵל יָנוּם שִׁמְרֶךָ:
הֵנָּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שִׁמְרֶךָ יְהוָה צִלְּךָ עַל
יָד יְמִינֶךָ: וְיִמָּם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְבֶּה וְיִרְחַב כְּלִילָה: יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ
מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ: יְהוָה יִשְׁמַר צִאתְךָ וּבּוֹאְךָ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם:

יטול מים אחרונים, וטוב שיאמר

הָאֱלֹהִים בְּשִׁמּוֹם מַמְעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נִקְנָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, לְרֹאוֹת מַחֲרָה בְּתַפְאֶרֶת עֲזָךְ,
לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ, וְהַאֲלִילִים כְּרוֹת וּבְרִיתוֹן, לְתַקֵּן
עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדִי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר וְקִרְאוּ בְּשִׁמְךָ, לְחַפְנוֹת אֱלִיךָ כֹּל
רִשְׁעֵי אָרֶץ. וּבִירוֹ וְנִדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל, כִּי לָךְ תִּכְרַע כָּל בָּרָךְ,
תִּשְׁבַּע כָּל לִשׁוֹן. לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפְּלוּ, וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ
יִקָּר יִתְנֶה, וְיִקְבְּלוּ כָּלָם אֶת עַל מַלְכוּתְךָ, וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מַחֲרָה
לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא, וְלַעֲזוּלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכִבּוֹד.
כַּבְּתוֹב בְּתוֹרָתְךָ: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֹאמַר: וְהָיָה יְהוָה לְמֹלֶךְ
עַל כָּל הָאָרֶץ בְּיוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד:

לְמַנְצָא בְּגִיט מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וְיִכְרְבֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אֶתְנוּ סֵלָה: לְרַעַת
בְּאָרֶץ דְּרָכְךָ כָּכָל גּוֹיִם יִשְׁעֶתְךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם:
יִשְׁמְחוּ וְיִרְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשׁוּר וּלְאֻמִּים בְּאָרֶץ תִּנָּחֵם סֵלָה: יוֹדוּךָ
עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: אָרֶץ נִתְּנָה וְכוּלָּהּ וְיִכְרְבֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: וְיִכְרְבֵנוּ
אֱלֹהִים וְיִירְאוּ אֶתוֹ כָּל אִפְסֵי אָרֶץ:

אֲבָרְכָה אֶת יְהוָה כָּכָל עַת תְּמִיד תִּהְיֶה בְּפִי: סוּף דְּכָר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים
וְרָא וְאֶת מַצּוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאֱדָם: תִּהְיֶה יְהוָה וְדַבֵּר פִּי וְיִכְרְךָ כָּל
בָּשָׂר שֶׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאֶנְחֵנוּ נִכְרְךָ יְהוָה מִשְׁתַּח וְעַד עוֹלָם הִלְלוּיָהּ: וְיִדְבַּר אֱלִי
זֶה הַשְׁלֵחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

אם המסובים שלושה או יותר חייבים לזנון

ויאמר המזמן: **חַב לָךְ וְנִכְרִיךָ לְמִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא**

והמסובים עונים: **שְׁמִים**

ואומר המזמן: **בְּרִשׁוֹת מִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא וּבְרִשׁוֹתְכֶם נִכְרְךָ** (בעשרה ויותר):
אלהינו) **שְׁאֲכֻלְנוּ מִשְׁלֹ:**

והמסובים עונים: **בְּרוּךְ** (בעשרה ויותר: אלהינו) **שְׁאֲכֻלְנוּ מִשְׁלֹ וּבְטוֹבוֹ חֲיֵינוּ:**

והמסובים עונים: **בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכֻלְנוּ מִשְׁלֹ וּבְטוֹבוֹ חֲיֵינוּ:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֹלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַזֶּן אוֹתְנוּ
וְאֶת הָעוֹלָם בְּלוֹ בְּטוֹבוֹ, בְּחֵן בְּחֶסֶד בְּרִיּוֹת
וּבְרַחֲמִים רַבִּים, נִתֵּן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל, תְּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֹר לָנוּ מִזֶּן**

בראש חודש מוסיפים:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְעַלָּה וְנָבֵא, וְיָגֵעַ יִרְאָה וְיִרְצָה, וְשָׁמַע וְשָׁפַךְ וְיִזְכֹּר, וְזָכְרָנוּ וְזָכְרִין אֲבוֹתֵינוּ, וְזָכְרִין וְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, וְזָכְרִין מִשִּׁית בֶּן יוֹד עֲבָדְךָ, וְזָכְרִין כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפִלְשָׁה, לְטוֹבָה, לְחֵן, לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם בָּיוֹם: ראש חדש הַזֶּה, לְרַחֵם בּוֹ עַלֵינוּ וּלְחַוֵּשִׁיעֵנוּ, וְזָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְבִרְכָּה, וְשָׁפַרְנוּ בּוֹ לְבִרְכָּה, וְחַוֵּשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים, בְּדָבָר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים. חוּם וְחֻנָּה, וְחָמֵל וְרַחֵם עַלֵינוּ, וְחַוֵּשִׁיעֵנוּ בִּי אֱלֹהֶיךָ עֲנֵינוּ, כִּי אַל מִלֶּךְ חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה.

וּתְבַנֶּה יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם (ואומר בלחש) אָמֵן:

אם בשבת שכתב לומר "רצה והחליצנו" ונוכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שְׁבֻתוֹת לְמִנוּחָה לַעֲמֹ: יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבָרִית. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת:

אם שכתב לומר "יעלה ויבוא" בראש חודש ונוכר לפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" יאמר:

בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי הַיָּדִים לַעֲמֹ: יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן

אם שכתב לומר "רצה והחליצנו" וגם "יעלה ויבוא" בר"ח ושב, ונוכר לאחר שהתחיל "בונה ירושלים", יאמר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁנָּתַן שְׁבֻתוֹת לְמִנוּחָה לַעֲמֹ: יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה, לְאוֹת וּלְבָרִית, וְרָאשֵׁי יָדֵינוּ לַעֲמֹ: יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי יָדֵינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם לְעַד, הָאֵל אָבִינוּ מְלַכְנוּ אֲדִירָנוּ. בּוֹרְאֵנוּ. גּוֹאֲלֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ. קְדוֹשׁ יַעֲקֹב. רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבֶכֶל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַמְּטִיב לָנוּ. הוּא מְטִיב לָנוּ. הוּא יִמְטִיב לָנוּ. הוּא גּוֹמְלָנוּ. הוּא גּוֹמְלָנוּ. הוּא יְגַמְלָנוּ לְעַד חַן וְחֶסֶד וּרְחֻמִּים וְרִיחוֹ וְהַצֵּלָה וְכָל טוֹב:

בשבת מוסיפים:

תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הוּא אֵל זָן וּמַפְרֵנֵם לְכָל, וְשִׁלְחָנוּ עֲרוּךְ לְכָל, וְהִתְקִין מַחֲיָה וּמִזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֶסְדָּיו, בְּאִמּוֹר. פּוֹתַח אֶת יָדְךָ. וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַזֶּן אֶת הַכָּל:

נוֹדָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִנַּחֲלַת לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ הַמִּדְבָּר טוֹבָה וְרַחֲבָה, בְּרִית וְתוֹרָה, חַיִּים וּמִזוֹן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים. וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׁרֵנוּ. וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלִּמְדָתָנוּ. וְעַל חֲסֵי רִצּוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָנוּ. וְעַל חַיִּים וּמִזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמַפְרֵנֵם אוֹתָנוּ:

עַל הַכָּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבַרְכִים אֶת שִׁמְךָ בְּאִמּוֹר וְאִכְלַת וּשְׁבֻעַת וּבִרְכָּתְךָ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמִּזוֹן:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ. וְעַל חַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ וְעַל הַיִּבְלָה. וְעַל מַעֲוֹנֶךָ. וְעַל דְּבִירָךְ. וְעַל חֲבִית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אָבִינוּ רַעֲנוּ וּזְנוּנוּ. פְּרִנְסָנוּ בְּלִבְלָנוּ. הִרְוִיחֵנוּ הָרוּחַ לָנוּ מִהֲרָה מִכָּל צְרוּתֵינוּ. וְנָא אֵל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִיָּדִי מִתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם. וְלֹא לִיָּדִי הַלּוֹאֲתָם. אֵלָּא לִיָּדֶךָ הַמּוֹלֵאֶה וְהַרְחֵבָה. הַעֲשִׂיָּה וְהַפְתִּיחָה. יְהִי רִצּוֹן שְׁלֹא נִבְזֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא. וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָךָ תִּתְחַזְּקֶנָּה לְמִקּוּמָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:

רָצָה וְהַחֲלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוַתְךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשַּׁבָּעִי. הַשָּׁבֶת הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מִלְּפָנֶיךָ. נִשְׁבָּחוֹת בּוֹ וְנִגְדָּחוּ בּוֹ וְנִתְעַנֵּן בּוֹ בְּמִצְוַת חֲסֵי רִצּוֹנְךָ. וְאֵל תְּחִי צָרָה וְיָנוּן בָּיוֹם מִנוּחָתָנוּ. וְהִרְאֵנוּ בְּנִחְמַת צִיּוֹן מִהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כִּי אַתָּה הוּא פֶּעַל הַנִּחְמָוֹת וְהַנֶּחֱמָה שֶׁאֲכִלְנוּ וְשִׁתִּינוּ חֶרֶב בֵּיתְךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ לֹא שִׁכַּחְנוּ. אֵל תִּשְׁכַּחְנוּ לְנֶצַח וְאֵל תִּזְכָּרְנוּ לְעַד כִּי אֵל מֶלֶךְ גְּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה:

ברכת מעין שלוש:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם

על מוזנות	על פירות מז' מינים	על היין
על המתינה	על העין	על הנקטן
ועל הכלכלה	ועל פרי העין	ועל פרי הנקטן

ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת
לאבותינו לאכל מפריה ולשבע מטובות. רחם יהוה אלהינו
עלינו, ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל הר ציון משכן
כבודך, ועל מזבחתך, ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה
במיניו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברך עליה בקדשה
ובמטהרה:

בשבת: הרהמן הוא יתחילנו עולם שכל שבת ומנוחה לחיי העולמים.

בר"ח: הרהמן הוא יחדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה.

הרהמן הוא ישע תורתו ואהבתו כלבנו ותתנה יראתו על פנינו לכלית נחטא.
ויהי כל מעשינו לשם שמים:

הרהמן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין
בית המקדש ולחיי העולם הבא.

מגדיל (בשבת וביום שמתפללים מוסף יאמר: מגדול) ישועות מלכו. ועשה
חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: בפירים רשו
ורעבו. ודורשי יהוה לא יחסרו כל טוב: נער הייתי גם זקנתי ולא
ראיתי צדיק נעזב. וזרעו מבקש לחם: כל היום חונן ומלנה וזרעו
לברכה: מה שאכלנו יהיה לשבעה. ומה ששתינו יהיה לרפואה.
ומה שהותרנו יהיה לברכה ברכתיב ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו
בדבר יהוה: ברוכים אתם ליהוה. עושה שמים וארץ: ברוך הנגב
אשר יבטח ביהוה. והיה יהוה מבטחו: יהוה עז לעמו יתן. יהוה
יברך את עמו בשלום: עושה שלום במרומי הוא ברחמי יעשה
שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן:

בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: בר"ח: וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה:

כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ

על מוזנות	על הפירות	על היין
ועל המתינה	ועל הפרות:	ועל פרי הנקטן:
ועל הכלכלה	ברוך אתה יהוה	ברוך אתה יהוה
ברוך אתה יהוה	על הארץ	על הארץ
על הארץ ועל המתינה:	ועל הפרות:**	ועל פרי הנקטן***:

*(כא"י ועל מתינה):

**(כא"י ועל פרותיה):

*** (כא"י ועל פרי הנקטן):

לימוד המוסר היומי

בחוצאת ארען "ארחות יושר"

בורא נפשות

(לאחר האכילה - על פרות האילן (חוץ מז' מינים), על פרות האדמה, ועל דבר שאין גידולו מן הארץ (חוץ מן

היון), אם אכל כזית בכדי אכילת פרס (4 דקות, ו"א 8 דקות), או שתה רביעית בבת אחת, מברך)

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא נַפְשׁוֹת רַבּוֹת, וְחֹסְדוֹן עַל כָּל מַה שֶּׁבְּרָאתָ, לְהַחְיֹת בָּהֶם נַפֶּשׁ כָּל חַי, בָּרוּךְ חַי הָעוֹלָמִים.

"ארחות המוסר"

הינו מכון, אשר הוקם ע"י ארגון
"ארחות יושר" ובו עמלים
תלמידי חכמים מופלגים,
על חלוקת ספרי המוסר לשיעורים
יומיים, כשתוספת ביאורים ועיונים
הנכתבים על ידם מבארים ומניחים
את הדברים על לב הלומדים.

ספרי מוסר אלו, אשר נתבארו
וחולקו ע"י חברי המכון,
מודפסים ומופצים ע"י
עשרות אלפי חוברות חודשיות
אשר עושות דרכן אל הלומדים
הרבים הקובעים בהן את לימודם
מידי יום. וכך הופך לימוד המוסר
לחלק מסדר יומם של רבים.

עד כה הצטרפו למעגל הלומדים
113 כוללים, 138 ישיבות,
103 תתיים, 230 שיעורי תורה,
18 מדרשיות וסמינרים -
35,000 לומדים ברחבי הארץ
והעולם שותפים למהפכת
לימוד המוסר היומי!

**הצטרף אף אתה
למהפכת המוסר,
בלימוד יומי של כ - 10 דקות!**

טל': 077-9230219

נייד: 052-7167812

פקס: 077-4230219

ת.ד. 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק

חובות הלבבות

ארחות צדיקים

מסילת ישרים

ארחות יושר

שערי תשובה

מתעלים

מעלות התורה

חובות הלבבות

שערי תשובה

מסילת ישרים

ארחות צדיקים

ארחות יושר

עד עתה,
בוארו וחולקו הספרים:
"ארחות יושר" למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל
"ארחות צדיקים", "מסילת ישרים" לרמח"ל
"שערי תשובה" לרבנו יונה
ו"חובות הלבבות" לרבנו בחיי

כשהם מודפסים ומחולקים באמצעות
החברות החודשיות.

עם תום תקופת הלימוד של כל ספר מן
הספרים נאגד תוכן החוברות ויו"ל
בספר מהודר.

"ארחות יושר" הארגון אשר חרט על דגלו את ענין הפצת המוסר אינו פוסח
על אף הודמנות הנקריית לפתחו. כך מעת לעת, יוצאים לאור תכנים מוסריים, באופנים שונים.

קונטרסים בנושאים שונים, מודפסים ומחולקים לבנות הסמינרים, ולקהלים נוספים
בהודמנויות שונות ומגוונות.

קובץ "ארחות ישרים" המתקבל בהערצה מידי שנה בתקופת בין הזמנים של חודש אב,
מכיל בתוכו מדורי מוסר, הלכה וחיידוד ועיון - מדור נושא פרסים,
ובכך מהווה חומר עיוני ומוסרי לבחורי הישיבות ואברכי הכוללים בכל מקום בו הם נמצאים.

